TRYS MYLIMOS

Herkus Kunčius

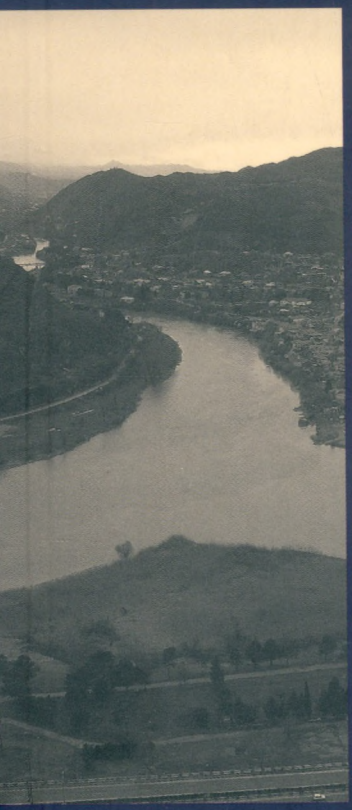

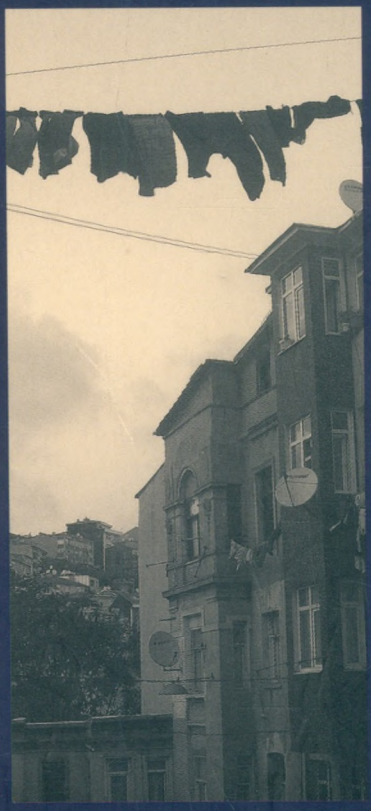

TRYS MYLIMOS

Herkus Kunčius

LIETUVOS
RAŠYTOJŲ
SĄJUNGOS
LEIDYKLA

VILNIUS

Knygos išleidimą parėmė

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

UDK 821.172-4
Ku-179
ISBN 978-9986-39-823-3
© Herkus Kunčius, 2014
© Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2014

TURINYS

Pusmėnulis, nugalėjęs erelį 7

Bulgarijos liūtas 43

Kaukazo belaisvis 111

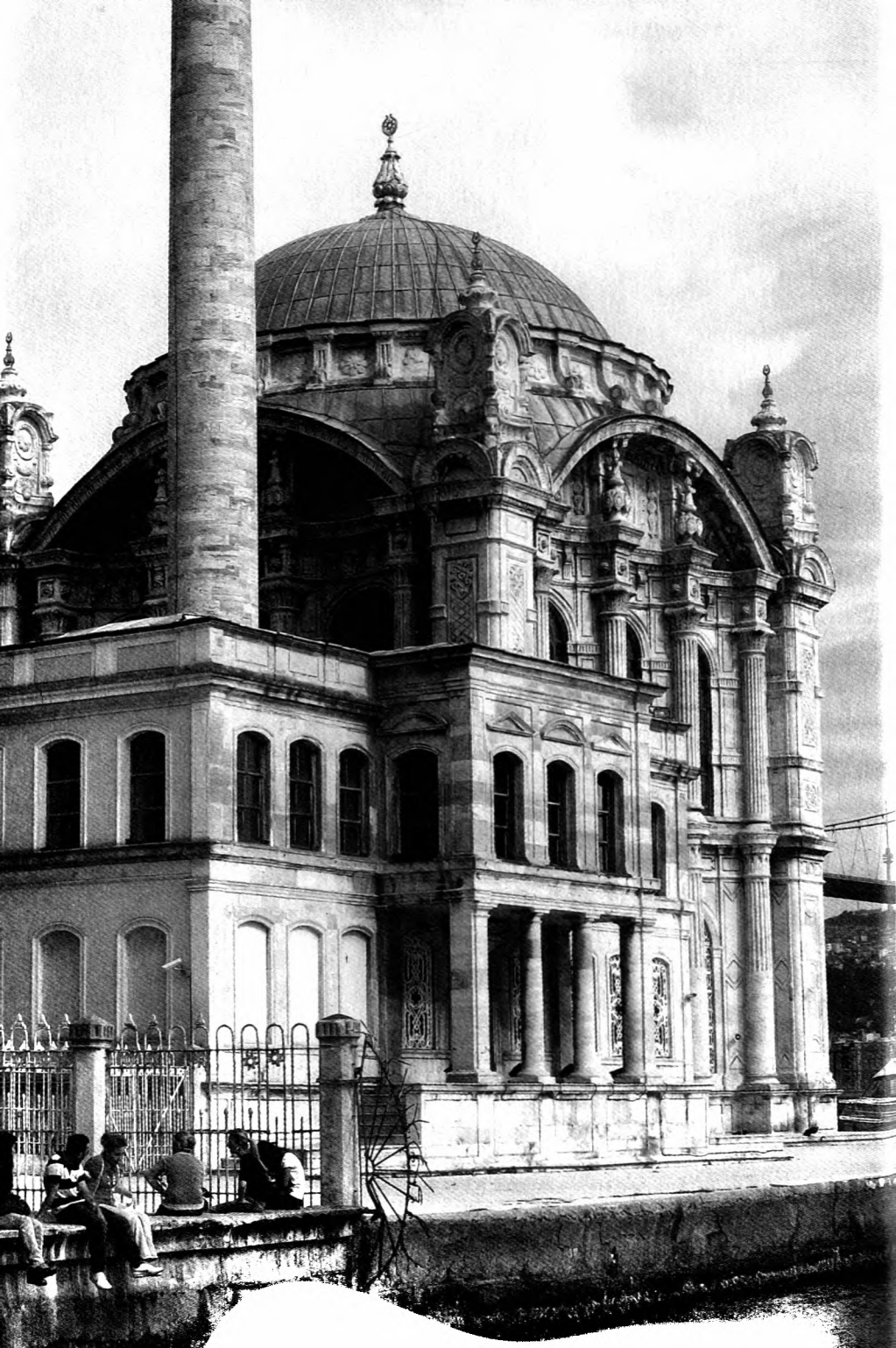

PUSMĖNULIS, NUGALĖJĘS ERELĮ

1

Stambulas, kaip visiems žinoma, kadaise vadinosi Konstantinopoliu, o prieš tai – Bizantijumi. Daug ko čia būta: pagonių, krikščionių, žydų, mahometonų, janyčarų, armėnų, skerdynių, krauju suteptų karų. Ilgą laiką šiose platumose buvo tveriama Europos, o greta – ir Mažosios Azijos istorija.

Anuomet – prie Bosforo – sutinkant iš pradžių Bizantijos graikų, o vėliau permainingą saracėnų pasipriešinimą, prasidėjo ir kelis šimtus metų trukusi Kryžiaus žygių epopėja.

Tad užsitęsusių džihadų ir Kryžiaus žygių laikais, kada mūsų Lietuva – sakykim, ne iš šviesiausios pusės 1009 metais jau buvo paminėta „kriminalinėje" Kvedlinburgo kronikoje – 1096 metais nuo šiaurės vakarų pusės milžiniška kryžiuočių armija patraukė link aptrupėjusios Bizantijos sostinės. 1204 metais nusiaubusi Konstantinopolį Kristaus kapo išvadavimo iš netikėlių vardu, vėliau ir vėl (ketvirtąkart) traukė pietų pusėn žemyn, kad persikėlusi per Bosforą

užkariautų Mažąją Aziją bei pakeliui iššudytų tūkstančius turkų bei arabų.

Mūsų tariamai pamirštą kraštą tuo metu tykojo labai panašūs pavojai. Tačiau pagoniškos Žemaitijos pelkynuose ir Lietuvos miškuose, skirtingai nei auksu tviskančio Konstantinopolio prieigose, Europos kryžiuočius pasitiko gerokai nuožmesnis „romėnų įpėdinių" pasipriešinimas.

O štai Konstantinopolyje pasilpęs basilėjus Aleksijus Komninas bei kiti lemtingai sverdėjančio sosto įpėdiniai, įskaitant ir paskutinįjį Konstantiną XI – antraip nei ūmūs Žemaitijos ir Lietuvos kunigaikščiai – jau buvo veikiau imperatorių iškamšos, o ne valdingi besitraukiančios it razina imperijos valdovai.

Pastarųjų galia pasibaigs 1453 metais – turkų sultonui Mehmetui II užėmus šį miestą. Nuo tada užsivers krikščionių Bizantijos, atsivers Osmanų knygos puslapis. Prasidės Stambule iki šiol tebesitęsianti turkų viešpatija.

2

Orhanas Pamukas, knygos „Stambulas" (2002–2003) ir dar daugelio parašytų autorius, skaitytojui tvirtina: „Man patinka skaityti kritiškus, miestą menkinančius Vakarų rašytojų straipsnius – jie kur kas įdomesni negu Pierre'o Loti ir kitų rašytojų alpėjimai, koks gražus, koks nuostabus, koks pasakiškas yra Stambulas."

Ir išties, norint išgyventi šią Nobelio premijos laureato jauseną, toli ieškoti netektų. Tereikia atsiversti kito Nobelio premijos laureato, Josifo Brodskio, 1985 metais parašytą esė „Pabėgimas iš Bizantijos".

Rinkinyje „Rašytojas ir proza" išspausdintoje esė, kurioje Josifas Brodskis veikiau siekia įsiklausyti į žlungančios Anti-

kos bei krikščioniškosios Bizantijos atodūsius, nei į dabartinio Stambulo triukšmą, galima aptikti ir tokias poeto įžvalgas: „Rytų kliedesys. Dulkina Azijos katastrofa. Žaluma vien Pranašo vėliavoje. Čia neauga niekas, tik ūsai."

Arba: „Tas kvapas! Prasto tabako, prakaito, muilo ir apatinių, apmuturiuotų aplink strėnas kaip dar vienas turbanas, mišinys."

Ir dar, čia jau apie šventyklas: „O, Stambulo mečetės! Tos milžiniškos akmeninės rupūžės, sustingusios, nebegalinčios pakrutėti. Tik minaretai, labiau už bet ką kita (bijau, kad pranašiškai) primenantys raketas žemė-oras, tik jie rodo kryptį, kuria andai ketino pajudėti siela."

Ne prie Baltijos, o prie Bosforo gimusiam Orhanui Pamukui Stambulas – tai, visų pirma, ne tik pigios arbatos ar turkiškos kavos, kaip antai Josifui Brodskiui, o „ilgesio" miestas. Stambulas dažniau jam mena – šalia vaikystės prisiminimų – čia klestėjusią Osmanų imperiją, sultono haremą, hamamus ir mečetes nei krikščionių Bizantiją ar pagonių Antikos griuvenas; šios turkų rašytojui šiandien nebeįdomios.

Hipnotizuojančiu žodžiu „ilgesys" (o galbūt ir jausena-būsena) spekuliuodamas, Orhanas Pamukas sąmoningai klaidindamas vedžioja naivuolį po savo Stambulą; neretai it gidas sadistas ar apsišaukėlis sufijus stabteldamas prie kokio nereikšmingo faktelio. O tada – kas paneigs, kad slapta gudriai nešyptelėjęs – ...penktą, šeštą ir dar kartelį nepraleidžia progos pakartoti užkeikimą, neva visa tai, kas čia – skaitytojau – anuomet būta ar šiandien yra regima, tėra ilgesys...

Galbūt todėl, kad Orhanui Pamukui šis miestas persmelktas įsikalbėtu ilgesiu (nors – pasikartosim – anot jo paties, jam „patinka skaityti kritiškus, miestą menkinančius Vakarų rašytojų straipsnius") jis negali susitaikyti (ir atleisti)

čia apsilankiusiam Josifui Brodskiui, prieš ketvirtį amžiaus esė „Pabėgimas iš Bizantijos" sušukusiam: „Kaip čia viskas pasenę! Ne sena, senoviška, antikiška, ir netgi ne išėję iš mados, bet pasenę."

Pastarajai Josifo Brodskio pastabai Orhanas Pamukas „Stambule" paskyrė ženklų pasažą. Ir tai suprantama, mat, būdamas save gerbiantis turkas, jis – neprarasdamas orumo – turėjo vis dėlto skaitytojui išpažinti, kad jam ne tik skaudu apie miesto senatvę iš poeto girdėti, jis iki šiol jaučiasi įžeistas.

Todėl instinktyviai išgirstu iš „Stambulo" ataidintį perspėjimą, kad pravartu ir kitiems, ne tik Nobelio premijos laureatams, kalbėsiantiems ar rašysiantiems apie Stambulą, jausti „kritiškumo" ribas.

3

Stambulas – ne Šventoji ir ne Naujoji Akmenė. Tai ne medinis, ne gelžbetoninis, ne raudonas ir ne žydras, ne vienabriaunis ir ne lengvai „pačiupinėjamas" ar aprašomas įsikalbėto „ilgesio" miestas. Jam senatvės bei jos palydovių marazmo ir fizinės negalios tonacijos, kalbant apie jį, taip pat ne visada tinka.

Atsitrenkus į pirmuosius nobelistų J. Brodskio ir O. Pamuko sukaltus „senatvės – ilgesio" stulpelius, staiga dzingteli, kad kadaise – šiek tiek anksčiau – kitam rusų rašytojui Michailui Bulgakovui, 1926–1928 metais parašiusiam istorinę pjesę „Bėgimas", 1970 metais ekranizuotą A. Alanovo ir V. Naumovo, Stambulas iš bolševikinės Maskvos tolybių pasirodė ne kaip trokštos ramybės oazė ir ne kaip išdidi stačiatikybės – Maskvos motinos – Tėvynė ar kaip šimtmečiais nenugalėta Imperatoriaus Konstantino Antroji Roma, o tik

kaip didžiosios nevilties vieta – rusų Baltosios armijos ir inteligentijos kapavietė.

Tai būtų dar vienas kampas, pro kurį žvelgiama į Stambulą. Tiesa, tai daryta neakivaizdžiai, mat rašytojas čia nesilankė, kaip, beje, ir poetas bei skandalistas Sergejus Jeseninas, 1924 metų gruodžio 21 dieną parašęs: Никогда я не был на Босфоре / Ты меня не спрашивай о нем/ Я в твоих глазах увидел море / Полыхающее голубым огнем.*

Bet juk Michailui Bulgakovui, skirtingai nei Sergejui Jeseninui, ir rodytis kitaip negalėjo. Kaip ir istorijos skersvėjų Stambulan atplukdytiems jo pjesės personažams: privatdocentui Golubkovui, gražuolei Karzuchinai, nuo pilietinio karo žudynių pamišusiam armijos vadui Romanui Chlodovui...

1920 metais aksominį islamą išpažįstančiame Stambule anuomet išsisklaidė ne tik Juodąja jūra atsitraukusios iš Krymo Baltosios armijos likučių iliuzijos. Čia įvyko žeminanti Rusijos imperijos agonijos pabaiga – itin liūdnos, desperacija persmelktos apeigos, kurių liudininku nevalingai tapo šis miestas.

Todėl ekranizuotos pjesės epizode, Stambulo muedzinui kviečiant į maldą, generolas Černota (akt. Michailas Uljanovas), išsitraukęs naganą, desperatiškai šaudo į dangų ir klykia iš nevilties: „Nekenčiu! Nekenčiu šio miesto!"

4

Bet juk Stambulas – tai ne tik tuščių gilzių, nevilties, tai ir mirties miestas. Čia, Konstantinopolyje, 1855 metų lapkričio 26 dieną mirė lietuvių ir lenkų poetas Adomas Mickevičius.

* Neplazdėjo Bosfore manoji burė / Tad neklausk manęs tu apie jį / Aš vien tavo akyse esu regėjęs jūrą / Kunkuliuojančią melsvoj ugny.
Vertė Rimvydas Stankevičius.

Krymo karo metu (1853–1856), atvykęs 1855 metų rugsėjo pabaigoje telkti lenkų legiono, kovosiančio prieš paskutiniajame sukilime (1830–1831) ir vėl dviejų tautų Respubliką „pakasusia" Rusiją, poetas Adomas Mickevičius spalio 21 dienos laiške Verai Chlustin taip aprašė šį XIX amžiaus vidurio miestą:

„Nepasakosiu apie išorines Konstantinopolio grožybes; Ponia žinai apie jas iš aprašymų ir, žinoma, matei dioramą; kitaip tai atrodo iš vidaus. Reikia turėti išties labai stiprias demokratines pažiūras, kad iškęstum pirmuosius rytų miesto įspūdžius. Tačiau prie viso to greitai pripratau."

Ir toliau:

„Prisipažinsiu Jums, kad ne be didelio malonumo užtrukdavau kai kuriose miesto dalyse, kurios man rodėsi tokios panašios į mano gimtojo Lietuvos miestelio vietas*. Įsivaizduokite, pavyzdžiui, turgaus aikštę, padengtą mėšlo ir pūkų sluoksniu, kur tarp būrių snaudžiančių šunų, ramiai sau vaikšto vištos, kalakutai ir visų kitų rūšių sutvėrimai. O norint nusigauti nuo šios aikštės link mūsų, tekdavo eiti gatvelėmis, kurios man rodėsi tokios primityvios ir tapybiškos, kad apsaugosiu Jus nuo jų aprašymo. Tad Jūsų ryžtingai nebeįkalbinėsiu vykti į Rytus. Pats prie viso to – kaip anksčiau sakiau – jau pripratau. Tad tik kartą dienoje išsiruošiu į šias keliones – per nudvėsusias žiurkes ir sudraskytas kates, per nusigėrusius iki sąmonės netekimo anglus ir turkų prekeivius, užkemšančius abidvi gatvės puses; priėjus prie Bosforo, sėdu į valtį, mat asmenys, su kuriais turiu reikalų, gyvena pakrantėje, ir ši kelionė nėra nemaloni.

Yra čia vienas dalykas, kuris Jums patiktų – tai pirklių mandagumas ir santūrumas. Galvodamas apie Jus, ėjau per nusitęsusius šios sostinės turgus. Niekas manęs nekvietė už-

* Adomas Mickevčius gimė Zaosėje, netoli Naugarduko.

eiti. Nėra čia nei iškabų, nei reklamų. Sustodavau, apžiūrėdavau prekes, kada krautuvininkas manęs net nepastebėdavo. Pakviestas, pasakydavo daikto kainą ir vėl nugrimzdavo į susimąstymą. Atsiradus rūpesčių su turkiškais pinigais, siūlė kreditą. Pirmą kartą gyvenime man norėjosi pirkti. Be šios kelionės į turgų ir viešųjų pastatų apžiūros, daugiau nieko Konstantinopolyje dar nepamačiau."*

Po mėnesio ir penkių dienų Adomas Mickevičius mirė. Iš visų penkiolikos laiškų (be spalio 3 dienos laiško Marijai Mickievič), rašytų iš Konstantinopolio, nė viename daugiau neužsiminė apie šį miestą, priminusį jam, greičiausiai, prarastos Lietuvos Naugarduką. Nė žodžio ir paskutiniajame laiške – 1855 metų lapkričio 19 dieną – savaitė prieš savo mirtį, kunigaikščiui Čartoryskiui.

5

Šiais laikais, skirtingai nei baroko, romantizmo ar sovietinėj epochoj, į Stambulą iš Lietuvos dažniau vykstama ne per Maskvą ar Nesvyžių, bet per Rygą.

Atvykus iš Vilniaus, pilname Ryga–Stambulas lėktuve skamba išskirtinai rusų kalba. O besišypsančios „AirBaltic"o stiuardesės, įsėdant Latvijos sostinėj į šios aviakompanijos „Boingą", iš pradžių pasisveikina pabrėžtinai rusiškai. Ir tik vėliau – angliškai ir trečia, dažnam piligrimui ne itin miela baltų kalba. Tada rankos mostu pasiūlo keleiviui gausybę rusiškų laikraščių, šalia kurių gulinti latvių „Diena" atrodo kaip nepadori užuomina ar svetimkūnis.

Lėktuve tarp skrendančiųjų į Stambulą sirpsta nenuspėjamų socialinių sluoksnių, likimų, abejotinos reputacijos ir po-

*Adam Mickewicz, *Dzieła*, XVII, Czytelnik, 2005

litinių pažiūrų veidai. Šalia manęs sėdintis drimba su aukso grandine ant kaklo ir Lietuvos „Verslo žinių" laikraščio rašikliu, vos lėktuvui pakilus, ima bloknote paišinėti paslaptingas schemas. Dirstelėjęs perskaitau piramidės viršūnėje įrėmintą „Juros" vardą, žemiau – „Dima", „nafta", „Gazprom", kelis kartus gedulingais rėmeliais apibrauktą „Nabucco".

Plikai skustas, ne itin dorų akių pusamžis kaimynas skrenda įsijautęs, jau kuris laikas manęs nepastebi. Paslapčia vis žiūriu į jo keverzojamą bloknotą.

Suplukęs jis piešia, visomis kryptimis šaudo savo strėles. Taiso diagonales, tobulina lygiagretes, paskubomis daro tik jam suprantamas rokiruotes. Šių manipuliacijų metu iš lapo apačios – praskridus Baltarusiją ir įplaukus į Ukrainos oro erdvę – pasistūmėjęs „Olegas" atsiduria viršum „Gazpromo", tačiau žemiau „Baku" bei „Nabucco". Ir, deja, greta nieko gero nežadančio daugtaškio bei itin riebaus klaustuko.

Po trejeto valandų, taip ir neprireikus stiuardesių siūlytų deguonies kaukių, švelniai nusileidus Mustafos Kemalio Atatiurko oro uoste, visi šie schemų kūrėjai it tarakonai pabyra laukan. Avėdami blizgančiais smailianosiais batais, eina sparčiais, dalykiniais žingsniais. Lyg norėdami paskubinti gyvenimą, važiuoja taku trypčiodami, lenktyniaudami leidžiasi eskalatoriumi – pabrėžtinai tvirtai sučiauptomis lūpomis.

Niekas iš jų Atatiurko oro uoste nesigręžioja į šalis ar į dailesnes moteris. Šią akimirką – demonstratyviai nepastebėję šūkio „Welcome in Stambul – European Capital of Culture!" – visi šie veikėjai nori kuo greičiau ištrūkti iš oro uosto labirintų. Jie stačiai užsivedę kuo greičiau pamiršti, kad jų nebesieja bendro skrydžio patirtis. Ir jie nestukseno vienas kitam auksinių žiedų brangakmeniais į tualeto duris lėktuve, ragindami kuo greičiau užtrukėliui pabaigti „reikalą". Net ir tie, kurie dabar priversti drauge laukti bagažo, ištisas penkiolika minučių it prasikaltę kaliniai stovi nudelbę gal-

vas – apsimestinai vaizduoja giliai susimąsčiusius, kaip antai ir šalia manęs skridęs „Verslo žinių" rašiklio savininkas.

Ir nors Stambulo žinovų buvau ilgai įkalbinėtas iki savo „Asur" viešbučio Sultanahmeto rajone vykti taksi, vis dėlto, neskausmingai perėjęs pasienio postą, pasirenku metro už pusantros liros (maždaug du su puse lito).

Po penkiolikos minučių persėdus į tramvajų, pro langą išvystu vaiskų rugsėjo dangų, pakrypusius Stambulo daugiaaukščius, dulkinas aikšteles, žmones, stoviniuojančius neaišku kodėl ar einančius nežinia pas ką.

Po kelių sustojimų, apsipratęs su šiauriečiui mažiau įprastais Stambulo megapolio vaizdais, kertu pilkų akmenų gynybinę sieną, saugojusią Bizantijos laikais Aukso ragą, o kartu ir šį miestą.

Nedaug per šimtmečius apgriuvusi gynybinė siena tęsiasi nuo Aukso rago vandenų iki Marmuro jūros – keliolika kilometrų. Ji, stebuklingai per istorijos kataklizmus išlikusi, stūkso mano nuostabai bylodama, kad net sunkiausiais imperijoms laikais miestiečiams nekilo pagunda ją išardyti ir ištąsyti, kad – kaip kas nors Vilniuje – „pasigerintų" savo varganesnius būstus.

6

Prieš mirtį pasikrikštijęs romėnų imperatorius Konstantinas, perkeldamas iš Romos į Rytus savo imperijos sostinę, buvo genialiai įžvalgus. Sunkiai anuomet besurastum, neturėdamas tam reikalui per palydovus darytų topografinių Žemės nuotraukų, strategiškai patogesnę bei saugesnę vietą valstybės sostinei.

Europinė pusiasalio žemė, ant kurios ne vieną šimtmetį Aukso rage stovėjo imperatorių rūmai, krikščionių šventyk-

los bei svarbiausi miestui ir „amžinajai" imperijai pastatai, iš vienos pusės iki šiol tebesaugoma Marmuro jūros, o iš kitos – Aukso rago vandenų.

Iš čia, nuo pusiasalio smaigalio, atsiveria simbolika įkrautas Bosforo sąsiauris, iki šiol tebedalijantis *urbi et orbi* į nesutaikomas Europą ir Aziją.

Atsidūrus ant Aukso rago krašto, kur kadaise eventualiai turėjo „budėti" M. Bulgakovo ekranizuotos pjesės personažas, Stambule nebepagydomai pamišęs ir gyvu lavonu virtęs Baltosios armijos vadas Romanas Chlodovas, galima įsivaizduoti tolumoje esant Juodąją jūrą. Ji, plaukiant prieš srovę Bosforo sąsiauriu ar einant aukštyn jo pakrantėmis, prieš akis atsivertų maždaug už 17 kilometrų.

Svetimšaliui patartina Stambulą pažinti neskubant. Atsargiai, labai kantriai lupti it kokį kopūstą ar auksinį svogūną, nebijant, kad kažkurią akimirką, staiga ir vėl patyrus nesuvokiamą šio miesto didybę, gali nevalingai pravirkti.

Manyčiau, kad pažinties pradžiai geriausiai tiktų ne Orhanas Pamukas, ne Brodskis, ne futbolo aikštynai, ne „Grand Bazaaras" ir ne Marmuro jūros pakrantė ar seniausias pasaulyje Prieskonių turgus, bet nesaikingai gausus eksponatų Stambulo archeologijos muziejus.

Archeologijos muziejuje, įkurtame Osmanų sultonų Topkapi rūmų pašonėj, pradedant Mesopotamijos laikų visuotinai garsia „Liūtų vartų" mozaika bei Senojo Egipto didžiūnų sarkofagais „Nekropolyje", atsiveria neišsemiamas čia kadaise gyvenusių ir čia mirusių Antikos dievų, juos garbinusių imperatorių, patricijų + jų apdaužytų galvų, torsų ir visas kitas ne mažiau aptrupėjęs Romos imperijos akmenyno sluoksnis. Virš jo (virš Antikos duženų) Archeologijos muziejuje – tiesiogine ir perkeltine prasme – 1453 metais sužlugusios Bizantijos valstybės spindesys. Šios epochos eksponatai tviska antrajame Archeologijos muziejaus aukšte. Šalia jo –

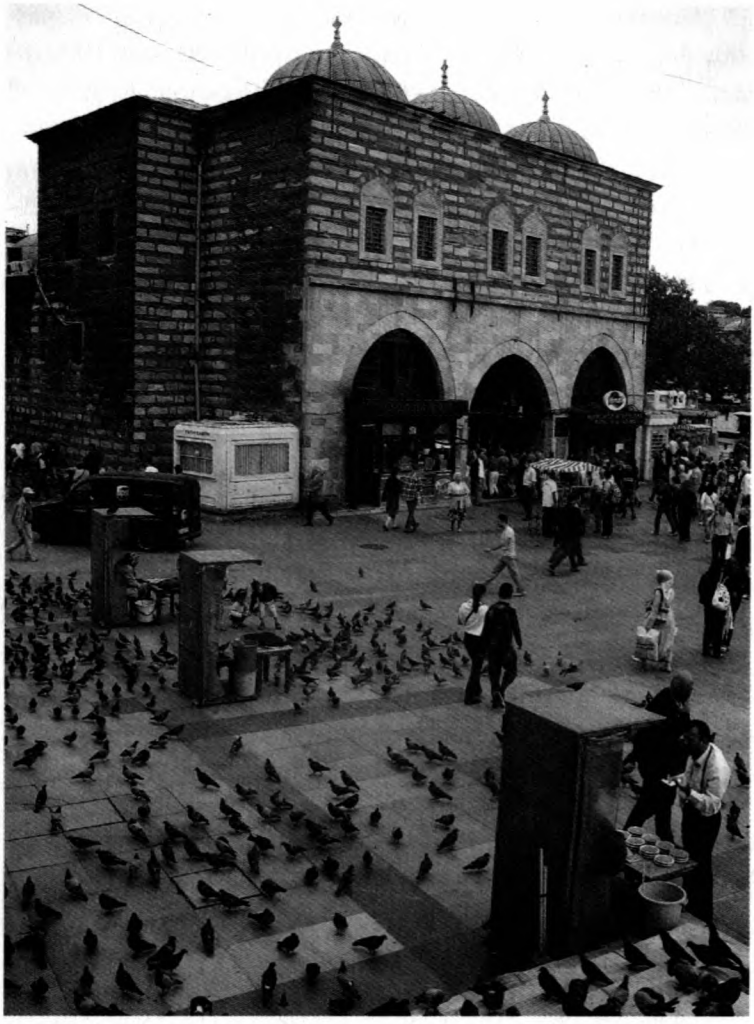

Rytų prieskonių turgaus pastatas

kitame pastate – aksominis, neretai paslaptimi paženklintas ir perversiškai rafinuotas Osmanų laikotarpis. Beje, užtrukęs iki Mustafos Kemalio Atatiurko (Turkijos „Lenino“) įvykdytos revoliucijos 1923 metais, kada Turkija tapo pasaulietine valstybe ir buvo paskelbta respublika.

Stambule, kaip ir žvejų ant Gālatos tilto, europiečiui svarbių Antikos ženklų yra sočiai. Čia juos galima ne tik apžiūrėti. Labai norint – ir pauostyti, bakstelti smalsiu pirštu, iš visų pusių apčiupinėti. Kaip antai keliaaukštį, lyg iš „Lego" kaladėlių sudėliotą, romėnų statytą akveduką. Jo patvarią akmeninę arkadą šiandien kerta net šešių eismo juostų Atatiurko bulvaras.

Taip pat galima nusileisti ir į klaustrofobiją pažadinsiančius požemius – į ištvėrusias žemės drebėjimus bei kitus kataklizmus Konstantinopolio cisternas, t. y. romėnų laikų vandens rezervuarus, į kuriuos akveduku nuo kalnų sutekėdavo gyvybiškai miestui būtini vandenys.

Kaip ir visa kita Stambulo praeitis, šiandien romėnų imperatorių laikų cisternos yra paverstos nemenkas pajamas Turkijos iždui nešančio muziejaus filialu. Čia, erdvioje požeminėje kolonadoje, po tūkstantmečiais neįlūžtančiais skliautais, negiliuose ir skaidriuose vandenyse, turbūt norint patikinti, kad šie yra išties gėli, plaukioja būriai pavydėtinai tingių bei neaišku kuo nupenėtų karpių.

Cisternose šviečiant blausioms spingsulėms, todėl veikiau Adomo Mickevičiaus „Vėlinių" spektaklį nei inžinerinį statinį primenančioje prietemoje, atvykėlį takas nuves link, ne paslaptis, kadaise Poseidono Atėnų šventykloje išprievartautos ir todėl turbūt ne tik nuo drėgmės čia pažaliavusios Gorgonės Medūzos – neišvengiamai lankytinos mitologinės dievybės, kurios aukštyn kojomis apverstos marmurinės galvos tarnauja gigantiškais kolonų cokoliais.

Išėjus iš šviesotamsos ir nemokamo karpių spektaklio, visai šalia miesto tramvajaus bėgių, tebeieškant antikos tarp prekeivių ir zujančių automobilių, galima (labai norint) Stambule įsikibti į nelauktai išdygusią Justiniano triumfo arkos piliastro nuolaužą. Ji, nepaisant šiame regione radikalių politinių permainų, it paskutinis romėnų karys herojiškai

tebestūkso įsikasusi kelis metrus į kultūrinį-archeologinį šio miesto sluoksnį.

Panaši nesusitaikančių civilizacijų ir kultūrų drama čia vaidinama vos keli žingsniai nuo cisternų, buvusiame hipodrome. Šios romėnų pramogų arenos ašį iki šiol it fanatikai-pasišventėliai žymi trys neišvirtę stulpai, Stambulo žinynuose pagarbiai vadinami monumentais.

Pirmasis – iš Egipto antikos laikais atgabentas granitinis obeliskas, su iškaltais jame hieroglifais. Jis stūkso stabiliai. Nors kokiu dešimtadaliu ir suzmekęs, stovi pakylėtas ant marmurinės bazės su imperatoriaus Teodoriko bei jį supančių pataikūnų atvaizdais.

Antrasis stulpas – bronzinė, anuomet lūžusi nuo savo pačios svorio spiralinė kolona. Ji, kaip ir visa, kas sugadinta ar nebeveiksnu, atrodo apgailėtina, kaip dvasiškai nevisavertė. Įaudrintoje vaizduotėje bronzos spiralė baudžiasi tapti panaši į norėjusią mirtinai įgelti, tačiau ką tik netekusią galvos gyvatę.

Ir trečiasis personažas – nors ir bedvasis, aptrupėjęs, tačiau iki šiol nepadoriai vertikalus romėnų obeliskas. Jis, palankiai susiklosčius aplinkybėms, turbūt pergyvens ir pasaulio pabaigą, nors sumūrytas „tik" iš akmenų.

Visas šis Antikos laikus menantis muziejus yra po atviru Stambulo dangumi. Jis nemokamas, todėl skirtas visų ir kartu niekieno apžiūrai. Vietiniai turkai per jį žirgloja net nestabtelėję, panašiai kaip ir mes Vilniuje praeiname pro Aušros vartus ar dūlinsime ateityje pro tariamus Valdovų rūmus.

Galbūt todėl hipodrome, kur Konstantino Didžiojo laikais virė tik Antikai būdingos aistros, vykdavo žutbūtinės atletų varžybos ir riedėjo patrakusių žirgų kinkiniai, dabar nutiesti takai aptingusiems ar dykinėjantiems pėstiesiems. Tad ir pašaliuose, kur turėjo stovėti audringi plebėjai, sėdėti santūrūs patricijai ir neklystantys imperatoriai, žaliuoja

veja. Vasarą po medžių lapija, užuot reikalavus „duonos ir žaidimų", ant sukaltų suolastalių, susinešus namuose prigamintų skanėstų, čia renkasi vakaroti mažiau pasiturinčios turkų šeimos.

Kaip nepabėgsi Stambule nuo Antikos ar šiuolaikinės civilizacijos, taip nepabėgsi Aukso rage nuo Šv. Sofijos soboro – „Haghia Sophia Museum". Į šią nebeveiksnią šventyklą, statytą imperatoriaus Justiniano valia 532–537 metais, vėliau, 1453-iais turkams užėmus Konstantinopolį, sultono Mehmeto II paverstą mečete, o 1935-ais laicistinių pažiūrų Atatiurko dosniai atverstą į muziejų, savaitgaliais nusidriekia kilometrinės eilės.

Osmanų laikais it kregždės lizdas aplipinta kupoliukais, minhrabais, minbarais ir paramstyta keturiais minaretais (priminsime, J. Brodskiui primenančiais raketas „žemė-oras"), ji silpnaregiui daltonikui gali pasirodyti šalimais stovinčios Mėlynosios mečetės atvaizdu.

Atlikus bilietų kasoje nepigius formalumus ir įėjus į Šv. Sofijos soborą, t. y. patekus tarp besistumdančių viso pasaulio žioplių, statinyje nepakylėja link dangaus graikų architektų Izidoro Miletiečio ir Artemijaus Troliečio surėstas kupolas. Jo gigantiškas skliautas atrodo veikiau baugiai nei saugiai ar mielai. Kažkuo jis primena godaus monstro nasrus, tamson košiančius pro pabirusių dantų burną mums iš dangaus atklystančią šviesą.

Ne mažiau įtartinai šalia masyvių piliorių ir tamsesnių užkaborių Šv. Sofijos sobore atrodo ir auksu tebetviskančios mozaikos. Jose (greta nenuodėmingos Dievo Motinos ar visada teisaus Dievo Tėvo) iki šiol lyg niekur nieko palubėse kabo čia įsikūrę apsišaukėliai šventieji – ne menkesnių aureolių Bizantijos imperatoriai Konstantinas IX su imperatoriene Zoja ir Jonas II Komninas su imperatoriene Irena.

Sočiai prisibuvus po Izidoro ir Artemijaus projektuotu kupolu ir aplandžiojus kur tik leista, Šv. Sofijos sobore akis vis dažniau užkliūna ne už *sacrum*, bet už *profanum*. Panašiai kaip ir Kristaus kapo bažnyčioje Jeruzalėje, kur nenoromis žvilgsnis krypo ne į Prisikėlimo kriptą ar Golgotą, o į katakombų sienose tamplierių išskutinėtus kryželius, liudijančius, kad viduramžiais kryžiuočių čia išties būta.

Nevalingai ir čia, it būtų paliktas koks nuodėmingas magnetas, traukia ne Rytų krikščionybės ar jos meno, bet barbarybės ženklai – nežinomų užsispyrėlių kantrybę liudijantys, nežinia kiek laiko ir pastangų pareikalavę šventvagiški įrašai. Šių nepanaikinamų ženklų, kažkada po tunikomis paslapčia atsineštais gremžtukais-kalteliais padarytų, graikiškas raidynas išduoda, kad ne tik šiais, bet ir (visais) Bizantijos laikais gyventa atkaklių pamišėlių, neatsispyrusių pagundai tik savo valia, t. y. neatsiklausus valdžios, įsiamžinti šventose vietose.

Todėl Šv. Sofijos sobore, be visų kitų, dešiniau auksinio šventumo aura apgaubtos mozaikos, vaizduojančios po Visagalio Viešpaties kojomis suklupusį Bizantijos imperatorių Leoną II (žinoma, su aureole), galima po marmurine baliustrada įskaityti beveik pusės centimetro gylyje paliktą trijų raidžių kombinaciją. Grubi abriviatūra, nors šiandien ir neinformatyvi, mūsų ausiai suskamba gan melodingai: Psi, Ksi, Fi.

Panašių dalykų, kitą kartą ir šimteriopai iškalbingesnių, turbūt surastum kiekvienoje pasaulio šventykloje. Ne išimtis ir šalia Šv. Sofijos soboro esanti Šv. Irinos, ir kiek atokiau pastatyta Choro cerkvė. Visų jų, tebestovinčių ar kadaise stovėjusių Stambule, ir nesuminėsi.

Tačiau, drįstu įtarti, panašaus polėkio įrašų neaptiktum mečetėse.

7

Pirmoji mečetė, į kurią įėjau Stambule, buvo Mėlynoji. Viena didžiausių islamo pasaulyje, statyta Osmanų sultono Ahmedo 1609–1616 metais.

Iš pradžių aplink ją vaikščiojau ratais. Nedrįsau užeiti, skausmingai prisimindamas nevaisingas pastangas patekti į Al-Aksos mečetę Jeruzalėje. Ji, praėjusio amžiaus septintajame dešimtmetyje sprogdinta, iki šiol saugoma ginkluotos Izraelio sargybos, kad, apsaugok Viešpatie, pro Šventojo miesto „Grand Bazaro" vartus joks kitatikis neprasiveržtų.

Tačiau su Mėlynąja atsitiko kitaip.

Šalia Mėlynosios mečetės sultono Ahmeto meidane trykštantys fontanai, čia žaidžiančių vaikų klegesys, kukurūzų, keptų kaštonų kvapas bei už nugaros pradingstantis Šv. Sofijos soboro kupolas, visa tai viltingai sufleravo, kad šioje Stambulo šventykloje, kitaip nei Egipte, niekas nepastos kelio ir nepareikalaus atsivertimo į islamą įrodymų.

Panašiai ir atsitiko, kada, praėjęs tvora aptvertą šventyklos kiemą, atsidūriau šešių minaretų paunksmėj, prie atlapotų Mėlynosios mečetės vartų.

Tada teko ne pamaldžiai kristi ant kelių, o tik nusiauti batus. Įsimetus juos į sargo pasiūlytą polietileninį maišelį, po minutės, neskausmingai ir be religinių įsipareigojimų, jau stovėjau Mėlynojoje mečetėje – po didingai lengva jos kupolo mėlyne, ant puraus raudono kilimo.

Tą pavakarį auksais ir kitomis XVII amžiaus įmantrybėmis išpuoštoje mečetėje dar niekas nesimeldė. Galbūt tik šventyklos rytinėje pusėje, ažūrine tvorele atitvertoje tikintiesiems, galima buvo įžiūrėti keletą pamaldesnių figūrų.

Įvairaus amžiaus demokratinio pasaulio moterys, akivaizdžiai kitatikės, po mečetę vaikščiojo basos kur tik norėjo ir smalsiai dairinėjosi į tamsesnius pašalius. Kitos it stabo

ištiktos stovėjo užvertusios galvas – nusikalstamai nepridengtomis galvomis, palaidais plaukais. Trečios aktyviai režisavo savo šeimoms būsimų nuotraukų mizanscenas, šaudė blykstėmis ir pačios fotografavosi. O kažkuri jų, turbūt visų įžūliausia, geidulingai apnuoginusi kelius, snaudė atsirėmusi į piliorių. Kitas Mėlynosios mečetės svečias, jaunas vyras, nugulęs greta nuogalės į paraudusias kilimo samanas, irgi atrodė čia kaip reikiant įmigęs. Tyloje girdėjosi vis drąsesnis knarkimas.

Kliudytas Osmanų islamo didybės ir nepajėgdamas atsispirti Mėlynojoje apnikusiai pagundai, ir aš pritūpiau. Po valandėlės patogiai išsitiesiau greta marmurinės kolonos. Ir nežinia kodėl... užsnūdau.

Atrodo, Mėlynojoje mečetėje miegojau neilgai. Tačiau iš pamiršto sapno atklydusi palaiminga būsena, su kuria prabudau, pasėjo manyje dvejonę – rytas Stambule, o gal jau naktis?

Po valandėlės apsidairęs, susivokiau, kad šventykloje esu vienas. Nebuvo šalimais žingeidžių moterų, nebuvo ir pamaldžių vyrų. Ir šviesa Mėlynojoje rodėsi prigesusi, kaip netikra. Todėl, nieko nelaukęs, patraukiau kuo greičiau lauk. Čia, mano laimei, buvo dar nevėlus vakaras.

Nuo tada įsidrąsinau.

Slankiodamas po Stambulą, užsukdavau į kiekvieną mano kelyje pasitaikiusią mečetę. It pamaldus piligrimas kopiau į kalną, kad Aukso rago Eminioniu rajone apžiūrėčiau Suleimano mečetę ir aplankyčiau abu mauzoliejus, kur žmonių apžiūrai išstatyti aksomu traukti sarkofagai su sultonų ir princų palaikais.

Čia, šalia vangiai restauruojamos Suleimano mečetės, tuomkart sutikau taip pat ne vieną kitatikę moterį. Tik skirtingai nei Mėlynojoje mečetėje, prieš įeinant, paslaugus Suleimano mauzoliejų sargas joms pasiūlydavo šilkinių skarelių

galvai pridengti. O prireikus įduodavo ir pablukusio audeklo atraižų, trumpam atstosiančių žemę pašluosiančius sijonus.

Kiekvienoje Stambulo gatvėje, nuobodesnėje alėjoje, sausakimšame bulvare ar net apšnerkštame akligatvyje neišvengiamai pamatysi stovint mečetę. Jų iškalbingoje fasadų ir interjerų architektūroje galima perskaityti ne tik čia klestėjusių stilių raidą, bet ir istoriją, menančią Osmanų imperijos virsmą iš karingai asketiškos į trokštančią vis daugiau prabangos.

Tad pagadinto europiečio žvilgsniu žvelgiant, Stambule išvysi ir pažįstamus Renesanso stiliaus atspindžius. Kaip antai Bosforo mečetėje, pastatytoje ant sąsiaurio kranto, šalia gigantiško tilto, jungiančio Europą ir Aziją. Pamatysi čia ir nesvetimus vilniečiui baroko elementus. Jiems panagrinėti tiktų Naujoji mečetė (Yeni Camii), pabaigta statyti apie 1663 metus ir stovinti priešais Galatos tiltą.

Kaip ir visų kitų pasaulio šventyklų, Stambulo mečečių teritorijos, jų populiarumas ar dydžiai yra labai skirtingi. Čia yra ir labai svarbių, gigantiškų, pretenduojančių į pasaulio stebuklus. Pavyzdžiui, Mėlynoji ar iš visur matoma Suleimano mečetė. Ir yra veik miniatiūrinių, labai jaukių, pasislėpusių, nors ne mažiau efektingų mečečių, kaip antai sultono Suleimano (1494–1566) statyta Cihangiro mečetė, stūksanti ant kalno šlaito to paties pavadinimo Stambulo rajone. Sakoma, kad sultonas Suleimanas mečetę statė savo sūnui, princui Cihangirui, kad galėtų jį kasdien besimeldžiantį „matyti" iš kito kranto, Aukso rage esančių savo Topkapi rūmų.

Visų Stambulo mečečių, kaip ir jas saugančių minaretų, nesuskaičiuosi. Šioje pavadinimų ir šventyklų gausybėje, aplankius nors ir ne itin didelę jų dalį, atsiskleidė vienas Stambulo mečetes vienijantis bruožas.

Visos Stambulo mečetės stovi tuščios. Todėl, kad ir kaip garsiai kviestų muedzinas maldai (*salai*), jose kitą kartą ne-

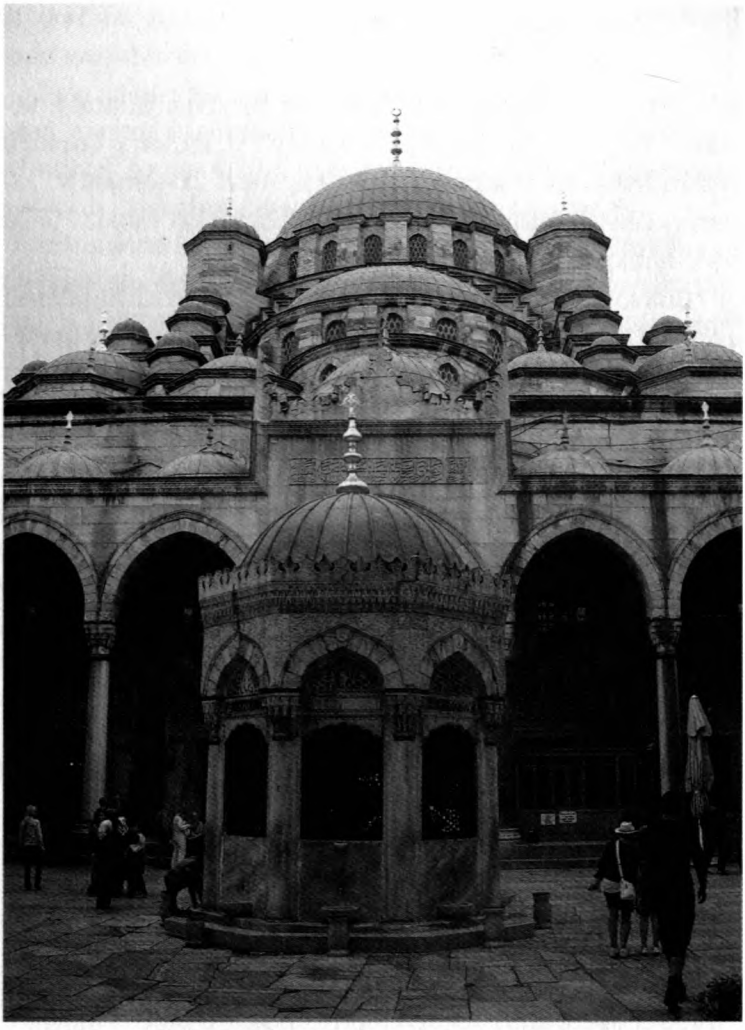

Eminioniu mečetė ir jos kiemas

sutiksi ne tik tikinčiųjų, bet ir gyvos dvasios. Galbūt todėl naivuoliui gali kilti neatleistinai klaidingas ir paviršutiniškas įspūdis, neva Stambule islamas jau miręs. O taip, žinoma, nėra.

8

Panašiai kaip Disneilendą, Trakus ar Sen Susi rūmus Potsdame, nepakenktų Stambule aplankyti ir sultonų Topkapi rūmus. Nors šis objektas ir turistinis, todėl „žeminantis" savarankiško keliautojo orumą, tačiau Stambulo vaizdas be jo būtų netikras.

Aukso rage, uoliai prižiūrimame parke stovintys sultonų Topkapi rūmai pasitinka dviem bokštais paramstytais Imperiniais vartais. Čia, beje, kaip ir Šv. Sofijos sobore, Galatos bokšte ar cisternose, užsienio lankytojui negalioja privilegijos, o pakištas bilietų kasoje dokumentas su „Pressa" įspaudu sukels nemenką kasininko pasišlykštėjimą. Tada patartina nesiginčyti ir neįrodinėti viso pasaulio kalbomis savo – ES bendrijos – tiesos, mat užsispyrusio turko – tai visuotinai žinoma – niekas neperkalbės ir neįtikins prieš jo valią pasielgti, jei jis pats to nepanorės.

Tad atlikus finansines procedūras, susimokėjus 20 turkiškų lirų (apie 35 Lt) ir perėjus patikros postą, patenki į didžiulį, vieną iš keturių Topkapi rūmų kiemą, kurio kairėje pusėje – už papildomą 15 lirų rinkliavą – žavi turkė tave jau gundo užsukti į haremą...

Tačiau Turkijos sultonų haremą pasilikau desertui, todėl nėriau tiesiai gilyn. Atstovėjęs nemenką eilę, galėjau – įvairiataučiame būryje itin lėtai stumiantis pirmyn – grožėtis po stiklu eksponuojamais sultonų kaftanais, išduodančiais, kad Osmanų valdovai iš pradžių buvo rūstūs kariai, o vėliau – nebepagydomi dabitos.

Šalia viso šio dūlančio vitrinose gigantiškų kaftanų skuduryno, mažiau įnoringam lankytojui Topkapi siūloma „pasidžiaugti" ir įvairių gabaritų sultonų sostais. Šalia jų, žinoma, ir brangakmenių bei kitų blizgalų rinkiniais, provo-

kuojančiais jautresnius klykčioti iš nuostabos, kad antai kažkuris yra keliolikos ar keliasdešimties karatų.

Beje, greta visų šių operetinių klykčiojimų, čia galima išgirsti ir vyrų pasistenėjimus, desperatiškus atodūsius. Mat ne vienas Topkapi rūmuose apsilankęs, staiga dramatiškai susivokia, kad, deja, niekada nebus turkų sultonu.

Ir vis dėlto kažkaip nesmagiai jautiesi žiūrėdamas į šiuos mielus niekalus bei tariamą sultonų prabangą. Nevalingai, kaip ir Deimantų fonde Maskvoje, apninka tuštumos jausmas. Žvelgiant, tarkim, šį kartą ne į dailų Fabergé kiaušinį, o į brangakmeniais inkrustuotą sultono durklą, kuriuo nė karto nebuvo perpjauta slyva ar perrėžta gerklė. Ir išvis šis vitrinoje patiestas durklas turbūt nė karto per šimtmečius nebuvo ištrauktas iš makšties. Todėl jis beprasmis. Beje, kaip ir visi kiti būtos, o šiandien tik tariamos valdžios bei galios atributai, visagalio laiko paversti apgailėtinais suvenyrais.

Turbūt nedaug atminties sąvartyne rastum temų, kuriomis būtų tiek prifantazuota, kaip apie haremus. Uždara Topkapi seralio dalis, į kurią nepatekdavo joks pašalinis, ne vieną šimtmetį audrino ne tik vietinių Turkijos smalsuolių, bet ir užsieniečių vaizduotę. Ir romantikai, ir realistai, ir nacionalistai, ir net marksistai neretai įsisvajodavo apie „laisvus" haremo papročius, geidulių pritvinkusį orą ir, žinoma, nesibaigiančias orgijas su odaliskomis.

Įdomu ir tai, kad, be prancūzų Jeano Ingreso ar Eugene Delacroixo odaliskų, iki šiol egzistuoja nemažai XIX amžiaus viduryje tapytų Turkijos dailininkų paveikslų, kur atseit vaizduojamas Osmanų sultono haremas.

Deja, nors emociniai ir paveikūs, visi šie kruopščiai detalizuoti vaizdeliai tėra dailininkų įaudrintos vaizduotės vaisiai, o ne dokumentai, liudijantys ano meto haremo aplinką ar papročius. Neginčytinas faktas, kad nė vienas iš šių hare-

mą tapiusių dailininkų, kad ir koks landus ar smalsus būtų, į haremą nebuvo ir kojos įkėlęs. Todėl tapė pasakojimų pakurstytas, fantazijos stumteltas. Žinoma, iki 1918 metų, kada revoliucija Turkijoje išvertė seralio vartus, o jos senąsias gyventojas išvaikė, pasmerkdama nežiniai.

Tad nuo Topkapi rūmų terasos prisižiūrėjus į įvairiausio tonažo laivų užgrūstą Bosforą bei padūmavusias horizonte Princesių salas Marmuro jūroje, smalsumas mane atvedė į sultonų haremą, kurio vartus iki šiol saugo apsauga. Dabar, tikėtina, nebe eunuchų.

Pasak šaltinių, šioje tapybiškoje Topkapi seralio dalyje – tarp klaidžių, siaurų labirintų, slidaus marmuro grindinio ir keramika išpuoštų sienų – gyveno ne laisvos moterys, o vergės. Tarp jų pasitaikydavo ir slavių, ir europiečių, ir turbūt juodaodžių. O dažniausiai – moterų iš Šiaurės Kaukazo.

Žemiausią šių vergių sluoksnį sudarė vergės odaliskos – tarnaitės ir pretendentės į *ikbala* – favorites, sultono sugulovės. Virš jų, kylant haremo socialiniais laipteliais, aukštesnę padėtį šioje bendrijoje užėmė *kadin* – ponios ar motinos, pagimdžiusios sultonui po vaiką. Virš jų – *kadin efendi* – vyriausia (dažniausiai iš keturių) sultono žmona, pagimdžiusi jam sosto įpėdinį. Ši, sėkmingai susiklosčius likimui, galėdavo užkopti ant aukščiausiojo haremo hierarchijos laiptelio – tapti matrona – *Valide Sultan* – t. y. sultono motina, visų svarbiausia moteriškos lyties esybe hareme.

Na ir, žinoma, neapeitini būtų sultono haremo eunuchai. Be jų Topkapi seralio vaizdas būtų nevisavertis.

Ne paslaptis, kad tai vienintelės būtybės, kurioms buvo leista – šalia sultono – laisvai vaikščioti po haremą. Tačiau šie moterų apsauginiai buvo taip pat stipriai hierarchizuoti ir, beje, nevienalyčiai savo belyčiuose kūnuose.

Vieniems, pasak liudijimų, įsigudrinusiems slapta net turėti nusikalstamų lytinių santykių su haremo gyventojomis,

buvo išpjautos tik... abi sėklidės. O kitiems – ir visa kita. Šios chirurginės „korekcijos" pažymėti ir itin vertinti sultono seralyje eunuchai dažniausiai būdavo juodaodžiai, atsivežti iš Etiopijos.

Vergų turguje nupirkus ar smėlynuose sučiupus, pasirinktam berniukui dar Afrikoje išpjaudavo visus lytinius organus. Tada, kad nekiltų lemtingas kraujo užkrėtimas, kelioms paroms įkasdavo į karštą dykumos smėlį.

Jei tokiu būdu išmėsinėtas vaikas išgyvendavo, atsidurdavo Stambule, sultono hareme. Čia, jei tik turėdavo galvą ant pečių ir politiko uoslę, galėdavo rūmuose tapti įtakingesniu ne tik už pašas, bet ir už vyriausiąjį vizirį.

Todėl šioje vietoje tenka nešališkai sutikti, kad, berniukui likus skurdžiuose Etiopijos smėlynuose, apie panašią Osmanų imperijoje karjerą pagalvoti jam nebūtų ten kilusi mintis. Tiesa, visą likusį gyvenimą šio „modelio" eunuchai šlapindavosi pro tarpkojin įsistatomą sidabrinį vamzdelį, kurį šiam reikalui it kokį brangintiną amuletą nešiodavosi su savimi.

Deja, Topkapi seralio hareme neeksponuojami nei eunuchų iš Etiopijos sidabriniai vamzdeliai, nei chirurginiai juos pjaustinėję instrumentai. Nėra čia ir princų kurčnebylių sugulovių odaliskų portretų, kurioms taip pat, kad anuomet nekiltų dinastinių nesusipratimų, apdairiai pašalindavo gimdą ir kiaušides.

Vietoj šių „pikantiškų" detalių, pavargęs nuo panašių istorijų žvilgsnis slysta pro barokinius sultono motinos *Validi Sultan* apartamentus, link iki šiol muilais kvepiančios haremo pirties, atviros, saulėtos terasos, kurioje atsistojus prie baliustrados – ir nebūnant verge odaliska – galima dar kartą pasigrožėti ne mažiau pasakiškais Stambulo vaizdais.

9

Stambule, kaip niekur kitur Europoje, žmogui atsiveria plačiausios geografinės perspektyvos. Atrodytų, kad čia susikerta visi keliai – tiek sausumos, tiek oro ir jūros, tiek požemių ir dangaus, tiek ir vaizduotės.

Vos už pusantros lyros Aukso rage įsėdus į keliaaukštį keltą, po neprailgusių dvidešimties minučių Bosforu praplaukus Kiz Kulezi švyturį, gali atsidurti Mažojoje Azijoje. Tarkim, šį kartą nedaug ką sakančiame Iuskiudar Bešiktaše.

Čia, skirtingai nei europiniame Stambule, žymiai daugiau juodų *nikab* burkų, keistos geometrijos nešulių, *chidžab* skarelėmis pridengtų moterų galvų bei to paprastumo, kuris neretai gyvenime yra ne tik religijos ar senųjų papročių, bet ir nuobodaus, žeminančio vargo palydovas.

Ir visai kitas vaizdas atsiveria pusvalandį nuo Eminioniu paplaukus Marmuro jūra, link Princesių salų kvinteto. Tada, palydėjus akimis įspūdingą, pasakų karaliaus rūmus primenančią Haydarpaša traukinių stotį, išlipi ne ką daugiau atvykėliui sakančiame Kadikioy rajone, taip pat Mažojoje Azijoje.

Ir staiga, vos žengus kelis ryžtingesnius žingsnius nuo dūzgiančios prieplaukos, netikėtai atsiduri kitame pasaulyje. Jo geidulingai kvepiančiomis, pedantiškai išpucintomis gatvėmis eidamas, baikščiai besidairant iš vienos pusės į blizgančius tramvajus, o iš kitos į prašmatnių niekučių vitrinas, nejučiomis pasijunti esąs it kokiame Dortmunde ar Diuseldorfe.

Bet tai taip pat Stambulas. Todėl šis miestas neretai atrodo it chameleonas. Jis, akivaizdu, jau ne vieną tūkstantmetį egzistuoja išmokęs prisitaikyti prie įvairiausių stichijų, gamtos ar civilizacijos iššūkių. Todėl niekada nežinai, kokiu pavidalu jis netrukus prieš tave atsivers ir, žinoma, dar kartą nustebins.

Yra Stambule begalybė pramogų – tiek kūnui, protui, tiek ir apsnūdusiai dvasiai. Viena iš jų – godžioms, estetinių vaizdų ištroškusioms akims – tai pasiplaukiojimas laivu per Bosforą, užsukant į Bešiktašą Europoje ar Kanlicą Azijoje bei kitas Stambulo priemiesčių prieplaukas. Pusantros valandos kelionė prasideda Aukso rage ir pasibaigia Andolukavagi miestelyje, prie Juodosios jūros.

Azijoje išlipus iš laivo, galima valandai kitai užsikarti ant stataus kalno, kur nuo viduramžiais kryžiuočių statytos pilies griuvenų atsiveria Bosforo sąsiauris bei Juodosios jūros horizontai.

Tačiau iki tol, plaukiant neutraliais Bosforo vandenimis, tenka sočiai grožėtis pakrantėse stūksančiomis tamplierių anuomet statytomis pilimis, vilomis ir aptingusių sultonų rūmais, primenančiais vieniems vestuvinį tortą, o kitiems – absoliutizmą įkūnijantį Versalį.

Įsismelkiantis į paširdžius Bosfore jausmas yra su niekuo nesupainiojamas, jį galima pavadinti pakiliu. Stumdamasis pirmyn link Juodosios jūros ar plaukdamas Bosforu atgal, jautiesi nelyg dalyvautum režisuotose iškilmėse ar prašmatnaus vaidybinio filmo kūrime, kur kiekviena režisieriaus parinkta landšafto detalė ar pro žvilgsnį praslystantis tariamai butaforinis daiktas yra ne tik užburiančiai ryškesnis, bet ir atrodantis „daugiau" negu tikras.

Visą šią būseną, nuo kurios ir cinikui būtų sunku pabėgti, pastiprina ir besikeičiančių rugsėjo spalvų vaivorykštė, ir hipnotizuojančiai raibuliuojantys Bosforo vandenys, ir šalimais praplaukiantys veikiau į miestus, nei į laivus panašūs laineriai. Ir ne mažiau gigantiški, jungiantys abu nesutaikomus žemynus Bosforo bei Sultono Mehmeto tiltai. Ir, žinoma, ne mažiau svarbios, pavojingai akinančios baltų plokštumų vilos sąsiaurio pakrantėse, lyg siekiančios įrodyti, kad nūnai ten, kur poilsiauja turkų turčiai, nebesu-

rasi ne tik nevilties ir ją lydinčio skurdo, bet ir menkiausios desperacijos dulkės.

Ir greta viso šio išlaižyto grožio, prisimenant „Stambulo" knygoje verkšlenantį Orhaną Pomuką, kad antai tręšta, beviltiškai nyksta senosios, medinės Bosforo vilos, nusineš-damos nebūtin šio miesto istorijos dalį, pamatai ir tuos kelis jo aprašytus, žmonių bei laiko apleistus, nutriušusius, todėl greičiau griauti, nei atstatyti laukiančius pastatus.

Pažangių urbanistinių pokyčių fone, nors prašmatnių vilų šešėlyje ir atrodantys kaip svetimkūniai, šie statiniai vis dėlto nesipjauna su pakrantės peizažu. Neerzina ir harmonijos, švaros pasiilgusio žvilgsnio. Atvirkščiai, Bosforo architektūriniam peizažui suteikia tam tikro „pikantiškumo", šilumos. Todėl prieš akis pasirodo it brangintini inkliuzai, kuriuos staiga kažkieno valia pašalinus ar restauravus, Bosforo pakrantė netektų esminės savo žavesio dalies.

Kiekvieną Bosfore išvystą vaizdinį norisi išsaugoti. Todėl nestebina, kad ir turkai, keliaujantys sąsiauriu savo žemiškais reikalais, dažniau ne sėdi ar šnekučiuojasi, bet stovi prilipę prie denio turėklų. Negana to, filmuoja, fotografuoja ir patys nerausdami fotografuojasi – sausakimšų nuo žmonių prieplaukų, restoranų, žydro dangaus ar mirgančių vandenų fone. Ir tai turbūt dėsninga, nes neutralių vandenų Bosforas – skirtingai nei Konstantino laikų Ipodromas ar bizantiškas Šv. Sofijos soboras – yra visiems vienodai savas.

10

Pasaulietinis gyvenimas ir miesto linksmybės Stambule telkiasi Taksimo apylinkių aukštikalnėj, Istiklal gatvėje. Besitęsianti ne vieną kilometrą, vakarais ši pėsčiųjų oazė virsta didžiųjų eitynių arena, kurioje netrūksta erdvės ir dykinėto-

jams, ir gatvės komediantams, ir kaštonų pardavėjams, ir *sufi* muzikantams, ir, žinoma, vagims iš kitų miesto dalių.

Šalimose gatvelėse įsikūrusiuose ir paralyžiuojančius kvapus skleidžiančiuose restoranuose kas vakarą sausakimša. O naktinis Stambulo gyvenimas, pradedant šurmuliuojančiu, alkūnėmis sunkiai beprasibraunamu Tunelio skersgatviu ir baigiant Taksimo skveru, trunka – jei tik turi pakankamai ištvermės – iki paryčių.

Tiek dieną, tiek ir vakare Taksime, skirtingai nei Iuskiudare Azijoje, rečiau sutiksi moterų su burkomis ar *chidžab* galvos apdangalais. Čia, neišskiriant ir vyresnio amžiaus vyrų, dominuoja „laisvas", europietiškas stilius.

Nemaža dalis turkių Istiklal gatvėje eina itin išdidžios, pabrėžtinai iškeltomis galvomis, apsitempusios ankštais trikotažo maškinėliais. Jos vaikštinėja be rūsčių, jas prižiūrinčių palydovų, tik su rankinėmis ir rūkstančiomis cigaretėmis. Sodriai save apsidažiusios, prisivėrusios į visas galimas kūno vietas auskarų, dosniai apsikarsčiusios įvairiaspalviais karoliais, grandinėlėmis ir apyrankėmis, Istiklal gatvės moterys nebijo šiltesnį vakarą apnuoginti pečių, parodyti dailesnių kojų, kitą kartą – sąmoningai gurkštelėjus C_2H_5OH – ir savo statesnių krūtinių.

Tačiau visa tai, kaip ir daug kas šiame gyvenime, yra sąlygiška. Pasak Stambule gyvenančių žinovų, šios įtartinai ekscentriškos, tariamai nepriklausomos nuo papročių ir religinių prietarų merginos – kaip ir likusios Turkijoje – norėtų, visų pirma, ištekėti. Tačiau ne tai svarbiausia. Įsidėmėtina, kad po tuoktuvių su konservatyvesnių pažiūrų jaunikiu ir iškilus neišvengiamam reikalui užsidėti chidžabą ar apsivilkti burką, su šiomis drapanomis taip pat ne prasčiau jaučiasi. Tad susidūrus su aukštakulnių ir mini sijonėlio turke gali apsigauti. Ji gali ryte pasirodyti ne tokia „laisva", kokią tareisi naktį pažinęs Taksime.

Todėl kuo ilgiau stebi, tuo nepatikliau žiūri į šias tariamai emancipuotas ir išsilaisvinusias Stambulo peteliškes. Nevalingai kyla ir vaizdinys. Kaip antai, kad po vakarėlio svirduliuodama į namus pakeliui nusimeta „nepadorius" apdarus, o tada laiptinėje su malonumu šmurkšteli po dvasiai saugesne burka.

Beje, ne vieną šimtmetį pavydžių sergėtojų prižiūrėtos ir slėptos po liberaliomis *nikab* burkomis, turinčiomis siaurą plyšelį, Turkijos moterys taip ištobulino erotinę akių kalbą, kad per keliolika sekundžių – atsitiktinai susidūrus, sakykim, funikulieriuje – yra pajėgios ne tik su nepažįstamuoju pakoketuoti, bet ir įsigyventi į gerokai „gilesnius" jausmus. O štai tada, patyrus hipnotizuojančią akių glamonę, ir pats gali būti panardintas į itin rizikingą meilės istoriją, kaip kad atsitiko turbūt ne tik šių eilučių autoriui.

Bet kol turkų moterys pro burkų plyšelius šaudo akimis, o kitos Taksimo baruose gurkšnoja kokteilius, vyrai tuo metu taip pat nenuobodžiauja. Jie itin domisi viskuo, bet ypač futbolu.

Prie arbatinių, kebabinių, kavinių ir restoranų, kur tam reikalui specialiai iškelti monumentalių gabaritų ekranai, vakarais susirenka minios futbolo aistruolių. Čia jie stumdosi, trypčioja, staugia.

Tada, kada vyksta rungtynės, Stambulas įsisiūbuoja, prisipildo kurtinančio triukšmo, pavojingos, visa griausiančios energetikos. Atrodo, kad daugiamilijoninis miestas, virtęs didžiuliu stadionu, netrukus susprogs. Ypač jei žaidžia – europinė Stambulo „Bišiktaš" ir ne mažiau garsi azijinė „Feuerbachče".

Ir padavėjai, ir prekeiviai, ir miesto bepročiai, ir turčiai, ir visi Stambulo taksistai taip pat tomis valandomis nepajėgia išlikti ramūs. Pastarieji viena ranka vairuodami, kita vis stukčioja, piktai maigo mygtukus, kad iki maksimalios padalos

pagarsintų radiją, transliuojantį žūtbūtines vietinio čempionato rungtynes.

Važiuojant viražais, trūkčiojant, vėl dumiant per Stambulą, kada išsukus į tiesiąją mašina pavojingu greičiu nešasi palei Bosforo sąsiaurį Atatiurko alėja, nebesusigaudai, iš kur ataidi nokautuojantis sąmonę triukšmas – iš už nugaros automobilyje įmontuotų garsiakalbių ar kitame Bosforo krante, Azijoje esančio stadiono.

Ir tada taksi sėdynėje atsilošus, iš pasąmonės staiga atklysta, kad tavęs jau nebėra šiame mieste. Ir kad tai jau nebe Osmanų, ir ne Turkijos respublikos Stambulas, bet tik netrukus ir vėl sužlugsianti Antroji Roma.

11

Josifas Brodskis esė „Pabėgimas į Bizantiją" prisipažįsta, kad jo troškimas patekti į Stambulą niekada nebuvo tikras. Atseit dar 1972 metais, visam laikui palikdamas Leningradą, jis davęs sau pažadą – apvažiuoti visą gyvenamą pasaulį platuma ir ilguma. Be to, čia trejus metus praleidęs jo mylimas poetas Konstantinos Kavafis, o namuose ar Stambulo kavinėse tikėjęs rasti atmosferą, kuri visur kitur, regis, jau buvo dingusi.

Priežastis, atvedusi mane į Stambulą, buvo anaiptol ne geografinė. Ir ne ekonominė, politinė ar gastronominė, kaip antai vėsiame Stambulo skersgatvyje sėsti arbatinėje ir pagurkšnoti arbatos.

Dramatiškas mūsų istorijos ir kultūros faktas, kad šiame mieste 1855 metų lapkričio 26 dieną nuo choleros(?) mirė Adomas Mickevičius, dar Vilniuje pastūmėjo susimąstyti ne tik apie rašytojo gyvenimą, bet ir kam jis turėtų būti pašvęstas.

Kaip niekas kitas ištikimas savo idealams Adomas Mickevičius į Stambulą atvyko turbūt jau pasibaigus rugsėjui –

burti Lenkų ir žydų legionų, su Jungtinės Karalystės, Prancūzijos, Osmanų imperijos, Sardinijos karalystės, o vėliau ir Norvegijos–Švedijos karalystės sąjungininkais kovosiančių Krymo kare (1853–1856) prieš carinę Rusiją.

Turbūt jis – karingas romantikas iš Lietuvos – emigracijoje Paryžiuje taip ir nepajėgė susitaikyti su mintimi, kad ne tik Lenkija, bet ir praeityje šlovinga Lietuva, kurioje jis gimė ir kurios svetima valia neteko, galutinai prarastos. Todėl, matyt, neblėstanti iliuzija, jog dar (visada) galima išvaduoti savo didelę Tėvynę, buvo daug stipresnė už sveiką protą ir savisaugos instinktą.

Man šioje istorijoje tai buvo svarbiausia. Ypač dabar, kada užmarštin grimzta pasipriešinimų istorijos, šis Adomo Mickevičiaus poelgis man atrodo ne tik pavydėtinai sektinas, bet ir įkvepiantis.

Ir tada pasirodys ne tiek svarbios paskutiniųjų poeto gyvenimo mėnesių, savaičių, dienų ar sekundžių detalės, strateginės Krymo karo klaidos, taktinės kunigaikščio Čartoryskio gudrybės bei nesibaigiančios politinės intrigos, su kuriomis Adomo Mickevičiaus susidurta Stambule, glaistant priešpriešą tarp nepakenčiančių vienas kito pulkų vadų Zamoiskio ir Čaikovskio.

Visa tai be didesnės nuoskaudos nugrimzta praeitin, užleidžiant areną gerokai primirštai tiesai, kad didžio Lietuvos–Lenkijos poeto Adomo Mickevičiaus būta ne tik „Gražinos", „Vėlinių", „Pono Tado" ar „Konrado Valenrodo" autoriaus, bet ir atkaklaus kario, kuriam prarastos Tėvynės likimas buvo ne mažiau svarbus nei jo kūryba.

Todėl įkvėptas paskutiniųjų Adomo Mickevičiaus laiškų, rašytų iš Stambulo, pasiryžau rasti gatvę, namą, kuriame jis tuomet – kelis mėnesius čia pagyvenęs – mirė.

Delsiau. Kasdien vaikščiojant po Stambulą, dar Vilniuje susikurtos vaizduotėje konkretybės negrįžtamai išsisklaidy-

Dolapdere rajonas Stambule

davo, išdavikiškai po savęs palikdamos jausmą, kad šiandien jau niekur neberasiu Lietuvą Adomui Mickevičiui priminusių vietų, pro kurias prieš pusantro šimto metų jis kadaise praėjo.

Tačiau paskutiniąją kelionės dieną pasiryžau. Kada iš vakaro prasitariau Stambule gyvenantiems draugams, kad rytoj eisiu į Dolapdere rajoną, į niekam nežinomą Tatli Badem gatvelę, šie patarė verčiau nerizikuoti. Tačiau supratę, kad manęs geruoju neperkalbės, primygtinai rekomendavo atsidurti ten tik šviesiu paros metu.

Deja, tą dieną lemtingai užtrukau Beyoglu apylinkėse.

Tik pavakary, sėkmingai išsinešdinęs iš Istiklal gatvės ir praėjęs pro „Al Quaidos" prieš keletą metų sprogdintą Didžiosios Britanijos konsulatą, atsidūriau dar nepažįstamoje Tarlabaši gatvėje.

Žemėlapyje mano ieškoma Tatli Badem gatvelė pažymėta nebuvo, pasiklausti žmonių taip pat nedrįsau, mat kuo

toliau ėjau Tarlabaši gatve, tuo sutiktų vyrų veidai man rodėsi rūstesni, o moterys jau varstė nepatikliais žvilgsniais. Tad pasikliovęs intuicija, stūmiausi pro nebylių žmonių spūstį pirmyn, akimis ieškodamas, kur iš čia galėčiau pasukti, kad atsidurčiau ne ką daugiau pažįstamoje Kalyoncu Kullugu.

Ir staiga šiame nebejaukiame mieste, kada prieblanda pranašavo, jog netrukus Stambule ims fatališkai temti, ant gatvės kampo išvydau lentelę. Ten buvo nurodyta kryptis ir parašyta: „Adomo Mickevičiaus muziejus".

Ir tada stačiu kalno šlaitu pasileidau žemyn, stebuklingai vis gilyn grimzdamas į dar Vilniuje susikurtą Stambulą, prieš pusantro šimto metų Adomui Mickevičiui pasirodžiusį tokiu panašiu į jo paliktą Lietuvą.

Ir nors čia šiandien nebebuvo snaudžiančių šunų, tarp kurių ramiai vaikštinėtų vištos, kalakutai ir kiti sutvėrimai, o grindinio jau nebedengė nei mėšlo, nei pūkų kilimas, pasijutau it prieš gerus dvidešimt metų leisčiausi Naugarduko gatve žemyn, link Pylimo gatvės.

Žmonių buvo vos vienas kitas. Netrukus ir jie kažkur išsislapstė. Niūriuose skersgatviuose mačiau padžiautų skalbinių girliandas. Ant suklypusių šaligatvių riogsojo nebereikalingų viryklių, spintelių, šaldytuvų, taburečių eilės. Viskas buvo užgriozdinta. Paslaptingos landos – aklinai užbarikaduotos. Nei dviračiai, nei motociklai, nei automobiliai čia nevažinėjo. Tik keli apšepę vaikai, prie griūvančio namo išvydę nelauktą svečią, paskubomis turbūt jau tarėsi, ar nevertėtų pranešti broliams apie priklydusią jų tėvonijon auką.

Mintis, kad iš Stambulo – kaip ir Adomas Mickevičius – gyvas neištrūksiu, vis giliau skverbėsi į nutirpusią sąmonę. Gerokai aptemus, kada viltis tamsoje susirasti poeto namą pavojingai prigeso, paklaustas prie mečetės mula tik gūžtelėjo pečiais. Ir tada, laimei, daržovių pardavėjas, ketinęs jau užrakinti savo nepaklausią parduotuvę, riktelėjo, kad taip,

jis žino: yra šioje gatvėje poetas – Adomas Mickevičius. O jo namas – šalimais, vos keli žingsniai.

Deja, durys, kaip ir reikėjo tikėtis, buvo užrakintos. Ant fasado kabojo marmurinės lentos, liudijančios, kad šiame niekuo neišsiskiriančiame name išties gyventa Adomo Mickevičiaus. Kada išsitraukęs fotoaparatą ketinau prietemoje padaryti keletą nuotraukų, iš Tatli Bodem gatvelės tankmės atklydo klegančių vaikų ir moterų pulkelis. Įsidrąsinęs sustabdžiau, paprašiau, kad ir mane nufotografuotų.

Ir tada, kada jau veik tamsoje kopdamas į kalną grįžinėjau iš Adomo Mickevičiaus „lietuviškojo" Stambulo, pasižadėjau čia būtinai sugrįžti – nebūtinai rudenį, bet šviesesniu metu, kada durys bus atvertos, o ir miestas, pasirodęs rugsėjį man sklidinas gyvenimo džiaugsmo, skleis Orhano Pamuko diagnozuotą ilgesį.

BULGARIJOS LIŪTAS

GEORGIJUS

Su Georgijumi susipažinau Madride – prieš trylika metų, 2000-ųjų vasarą. Tada pusantro šimto Europos rašytojų du mėnesius traukiniu bildėjo nuo Lisabonos iki Maskvos ir atgal – į Berlyną...

Georgijus buvo iš Bulgarijos – penkiasdešimtmetis poetas. Tamsaus gymio, žilstančia barzda ir baugiai panašus į vahabitą.

Ispanijoje vietinių rašytojų „deramai" sutiktas, tą lemtingą rytą pamečiau norą domėtis Ispanijos užkariavimais ir Madrido turtais. Išsekus paskutinėms jėgoms, Prado muziejaus prieigose pasitiesiau ant žolės ir nevalingai ėmiau galvoti, kad netrukus mirsiu...

Nežinau, ką Georgijus iki tol veikė ir kaip mane pastebėjo, tačiau staiga iš kaži kur išniręs liepė nedelsiant keltis ir sekti paskui jį.

Pasivedęs link vyninės, ėmėsi „gydyti".

Menkai susivokdamas, kaip jam tai pavyksta, pasijutau geriau. Po dešimties minučių, kada atitirpo liežuvis, sužinojau, kad Georgijus yra ne tik sektinas Balkanų poetas, bet ir leidėjas, ekstrasensas.

Nuo tos akimirkos nebesiskyrėme. Gal tik retkarčiais, kada Georgijus, telepatiškai pajutęs, kad traukinyje žmogui negera, pašokęs staiga dingdavo pas eilinę frustruotą rašytoją. Žodžiu, santykiaudamas su moterimis jis meistriškai derino tradicinę lytinę pagalbą ir bulgarišką šamanizmą; ir buvo nepranokstamas.

Pasibaigus dviejų mėnesių kelionei, draugystė su Georgijumi nenutrūko. Atradę laiko, ištisomis valandomis pliurpdavome telefonu, smagiai pokalbį pagardindami degustuojamais gėrimais.

Skilęs per pusę, Georgijus gyveno tarp Sofijos ir Paryžiaus. Jo žmona – diplomatė, tad neretai jis skambindavo iš Prancūzijos. Aš taip pat, kur beatsidurdavau, neatsispirdavau pagundai jam naktį, o kartais ir paryčiais, susukti. Keletą kartų jį pažadinau iš Marselio, Dakaro, Strasbūro... Deja, tuo metu jis būdavo kažkur kitur.

Atklydęs į Nišą, Serbijoje – vos šimtas kilometrų nuo Sofijos – ir vėl skambinau. Deja, prieš metus Georgijus neatsiliepė...

Naujųjų metų proga gavau sveikinimą. Atsiųstoje nuotraukoje Georgijus tvirtai stovėjo ant galvos, it fakelą iškėlęs tarp pėdų suspaustą šampano butelį...

Tai buvo ženklas. Nedelsiant paskambinęs, pagavau jį Sofijoje. Abejonių nekilo, po dvylikos metų privalėjome pasimatyti. Jei ne dabar, tai niekada...

Kelionės detales pedantiškai su Georgijumi derinome keletą mėnesių. Jis norėjo, kad mūsų susitikimas po dvylikos metų nesimatymo Bulgarijoje įvyktų kuo sklandžiau. Tam reikėjo keletos sąlygų.

Pirmoji, kad tuo metu Bulgarijoje nebūtų jo žmonos. Antroji, kad Sofijoje būtų jis. Ir trečioji – ne mažiau reikšminga – kad aš galėčiau sutikti kuo įvairesnių žmonių, pamatyti kuo daugiau kraštovaizdžių, parodų ir net spektaklių, mat Georgijus – *tu, mano drauge, juoksiesi* – šiuo metu tarnauja Nacionaliniame Ivano Vazovo teatre vyriausiuoju dramaturgu.

Kai tik buvo patenkintos šios sąlygos ir sukurtos kitos aplinkybės, sutarėme, kad į Sofiją atvyksiu balandžio antrojoje pusėje – per patį Vladimiro Iljičiaus Lenino gimtadienį.

Sekmadienis

Skirtingai nei daktaras Jonas Basanavičius ar kiti Lietuvos daktarai, Bulgarijoje nebuvau lankęsis. Vilniuje paryčiais internetu pirkti lėktuvo bilietai man neduoda ramybės. Galvoje vis kirbena, ar pavyks išskristi?.. O jeigu klaida?..

Laimė, be trukdžių oro uoste atlieku visus formalumus.

Laukimo salėje sutinku švytintį Sergejų, jis senas mano pažįstamas. Sutapimo dėka – atsitik gi taip! – drauge skrisime į Sofiją, iš kurios jis vėliau keliaus į Plovdivą – savais reikalais.

Kada Sergejus – *ta proga* – pasiūlo išmesti burnelę, griežtai atsisakau. Ir ne todėl, kad dar ankstus rytas. Paprasčiausiai istoriniam susitikimui su Georgijumi atsakingai ruošiausi. Nenoriu išlipti iš lėktuvo „joks".

Atsispyręs „Austrijos oro linijų" stiuardesių gundymams – *Jums, pone, kavos, arbatos, vyno?..* – Sofijoje nusileidžiu skaidrus it krištolas, darbinga galva ir įgaliomis kojomis.

Nuobodžiavęs Sofijos oro uosto pareigūnas, kada su lietuvišku pasu rankoje atsistoju ES piliečiams skirtoje eilėje, mane valdingai nukreipia į kitą – *visiems kitiems*. Taip pažeminęs, jaučiasi atlikęs pareigą.

Paklūstu. Žinodamas postsovietinius papročius, neįrodinėju tam uniformuotam asilui, kad *mūsų* Lietuva, anksčiau nei *tavo* Bulgarija, įstojo į ES. Nesiūlau prasikrapštyti akių ar pasistatyti klizmą, kad prasiplautų smegenis. Elgiuosi korektiškai, nes mano lagaminas sklidinas „Trejų devynerių", „Palangų", „Čepkelių", „Suktinių" ir kitų gėrybių, prie kurių muitinė visada ras pretekstą prikibti.

Kirtus sieną, atvykimo salėje prie barjero išvystu džiugių akių Georgijų. Šalia jo, it būtų susitarę, palinkusį Lietuvos Patikėtinį, kuris maloniai pasisiūlė pavežėti link naujųjų namų, mat Georgijus, kaip ir aš, automobilio nevairuoja.

Paspaudžiame vienas kitam rankas, apsikabiname. Georgijus šypsosi, nė kiek nepasikeitęs, galbūt tik šiek tiek susmukęs. Jis atrodo toks pat tvirtas, nenutukęs, odine liemene, džinsais ir ne mažiau tamsaus veido nei prieš dvylika metų.

Nuo oro uosto iki Sofijos centro, kur gyvensiu, dvidešimt minučių kelio. Dairytis po apylinkes nespėju. Kalbamės. Patikėtinis ironiškai teiraujasi, ar Bulgarijos ministras pirmininkas kartais ne Georgijaus sūnus ar sūnėnas, mat abiejų pavardės tos pačios – Borisov.

„Apsaugok, Viešpatie!", pyktelėjęs išsigina giminystės Georgijus, ir aš suprantu, kad jo santykis į vietinę valdžią yra, švelniai tariant, rezervuotas.

Sustojame prie Nacionalinio stadiono. Įžengiame į aptriušusį socializmo laikų penkiaaukštį, kuriame aš dešimt dienų gyvensiu. Georgijus tuo metu reziduos Kniaževo – jo žmonos šeimai priklausančioje viloje kalnuose.

Dviejų kambarių bute, kuris priklausė jo motinai, bauginanti švara. Nė vieno tarakono, kvepia kiekvienas plyšys. Georgijus prašo nesistebėti ir nesmerkti, mat jo mama buvo medikė, todėl idealią tvarką, nors čia nebegyvena, jis uoliai palaiko ir po jos mirties. It patvirtindamas, čiumpa mano la-

gaminą ir paaiškinęs, kad pasaulio oro uostuose apstu pavojingų sveikatai mikrobų, ima jį karštligiškai valyti kempine. Po valandėlės, uoliai muilais ir milteliais išplovęs, grąžina man.

It būčiau burtininkas, traukiu iš išblizginto lagamino lauktuves. Georgijus itin susidomi „Suktiniu"... Tačiau ne, tą žavų keramikinį butelį jis atkimš kitą dieną, mat praėjusią savaitę siautėjo, tadėl jaučiasi šiaip sau. Ir tai suprantama – Georgijui šešiasdešimt dveji, todėl sveikata jau ne ta.

Ir vis dėlto, kada virtuvėje, atvykimo proga, man pastato „Finlandia" litrą, pats gurkšteli alaus iš šaldiklio. Tačiau po minutės gailisi, mat, prisipažįsta, to birzgalo visą gyvenimą vengia, verčiau būtų gėręs vyną...

Įsikūrus ir „prisirašius", vakarop pėsčiomis patraukiame į miestą. Prisėdus artimiausiame restorane, vaišinuos gintarine rakija ir salotomis, kitomis bulgariškomis gėrybėmis.

Po vidurnakčio, nesuspėjus išsikalbėti, Georgijus lydi mane namo. Pakeliui pasakoja ir rodo, kuriame name gyveno ar gyvena jo meilužės.

Atėjus į vietą, apmokęs, kaip įjungti ir išjungti buto signalizaciją, Georgijus taksi išvyksta aukštyn – į šalimais stūksančius kalnus.

Pirmadienis

Georgijaus buto sienos nuo lubų iki grindų nukabinėtos nuotraukomis. Visur, kur tik žengsi, mane lydi *Jūsų Didenybė* Georgijus – elegantiškas, mažiau elegantiškas, su laiminga žmona, su mažu sūnumi, vėl Georgijus, vėl su sūnumi – vaiku, paaugliu, jau baigusiu Sorbonoje teisės mokslus. Tualete taip pat kabo Georgijus... su smokingu, varlyte. Virtuvėje, vonioje... Stačiai Georgijaus kultas.

Poetas Georgijus

Keliolika paveikslų bute – vietinių modernistų darbai. Panašios teplionės kabo ir dažno Lietuvos mediko bute. Nesunku susiprasti, kad jie gauti už didesnes ar menkesnes paslaugas.

Knygų lentynos virsta nuo prancūzų poezijos bei šiuolaikinės rusų literatūros. Prigovas, Aksionovas, Popovas, Jerofejevas, Koroliovas, Suvorovas, Pelevinas, Oleškovskis... Knygose paliktuose įrašuose autoriai it susitarę aikčioja ir dėkoja Georgijui už „nepakartojamą" viešnagę Bulgarijoje.

Bare – Georgijus leido kada tik panorėjus juo naudotis – kantriai lūkuriuoja keli viskio buteliai, vietinės rakijos litras, prancūziški ir bulgariški vynai, paslaptingos trauktinės. Suskaičiavęs dvylika butelių suprantu, kad reikalui iškilus čia neteks nuobodžiauti. Beje, yra ir televizorius. Jį įjungus nevalingai sugrįžtu į Lietuvą, nes iš ekrano, kaip ir dera, bulgarų teletabiai pasišauna mane pralinksminti...

Georgijus turi neatidėliotinų darbų, todėl šįryt manimi pasirūpins jo jaunesnysis brolis Pavlas.

Pavlas beveik keturiasdešimt metų pragyveno Šveicarijoje, tačiau, anot Georgijaus, jam iki kaulų smegenų atsibodo tas sterilus kraštas, todėl prieš penkerius metus neapsikentęs paliko žmoną bei vaikus ir sugrįžo į Bulgariją. Dabar, vedęs trisdešimčia metų jaunesnę pianistę, laimingai gyvena Sofijoje ir augina penkerių metų sūnų. Jis – profesionalus gidas, lydintis vokiečių ir austrų ekskursijas po Balkanus.

Kada tarpduryje pasirodo į Šveiką panašus Pavlas, nepatikiu, kad tai Georgijaus brolis. Prašmatniai kvepiantis, šviesaus gymio, be to, švariai nusiskutęs. Tačiau Pavlui prabilus, suprantu, kad jį su Georgijumi sieja tie patys genai.

Pavlas, it tai būtų pasaulinės reikšmės įvykis, neatsistebi buto švara. Jam sveiku protu nesuvokiama, kad tai Žora išlaižė, todėl aikčioja prie kiekvieno kampo, o neaptikęs dulkelės ar trupinio, gūžčioja pečiais.

Sofijoje šiandien apie dvidešimt penkis laipsnius šilumos.

Su Pavlu išsiruošiame į miestą. Jis man aprodys Sofiją, kad turėčiau šiokį tokį supratimą apie miesto topografiją.

Nei rusiškai, nei angliškai Pavlas nešneka, tad bendraujame vokiškai. Jis, matyt, yra gana patyręs gidas, o ne sadistas. Tad prisiekia neapkrauti mano smegenų datomis ir įvykiais, kuriuos vos sužinojęs pamiršti.

Ir vis dėlto, kada šalia paminklo raštininkams ima pasakoti painią vienuolių bizantiečių Kirilo ir Metodijaus istoriją, man išmuša saugiklius. Išprakaitavęs suprantu tik tiek, kad prieš tai buvo glogolica, o vėliau atsirado kirilica. Tačiau kuo remiasi glogolica ir kuo ji prastesnė už kirilicą man taip ir lieka paslaptimi.

Aleksandro Nevskio cerkvė – ji, po Šv. Savos Belgrade, antra pagal dydį Europoje – stoviniuojame po didingu kupolu. Ir nors stačiatikių šventyklos dydis įspūdingas, katedros

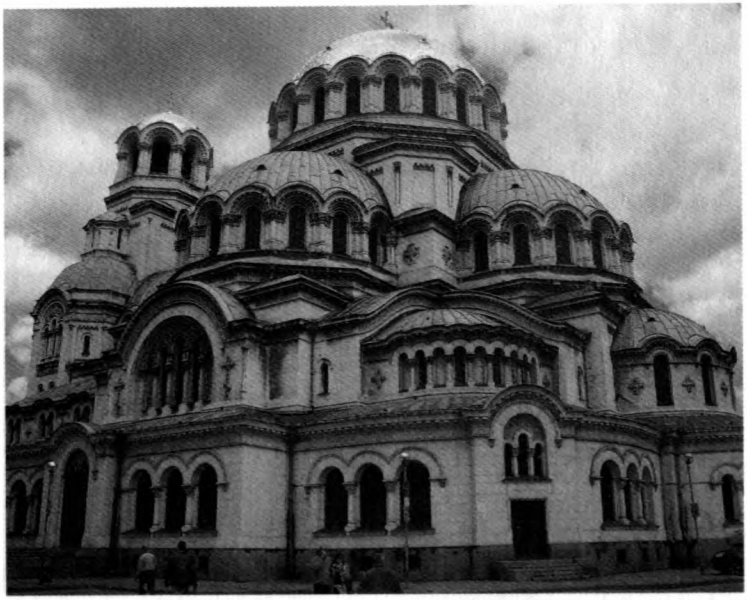

Aleksandro Nevskio cerkvė Sofijoje

architektūra manęs neįkvepia. Valdausi, kad neleptelėčiau, jog panašių soborų turime ir Vilniuje, ir Kaune... Laisvės alėjoje. Tiesa, mūsiškiai šiek tiek mažesni ir statyti kita proga.

Per porą valandų apėję miestą, Vitošo gatvėje susitinkame su Georgijumi. Jis ką tik nusileidęs iš kalnų žiaumoja kažką panašaus į chačiapurio ir kibino hibridą. Aiškina, kad pusvalandį važiuodamas tramvajumi mirtinai išalko, todėl prašo atleisti dėl abejotinų aromatų; taip ir padarau.

Su Georgijumi einame į Ivano Vazovo teatrą, aprodys savo kabinetą.

Teatre gerokai vėsiau nei lauke. Pakilę liftu į antrąjį aukštą, įžengiame į penkiolikos kvadratinių metrų Georgijaus valdas. Kabinetas apstatytas secesiniais baldais, yra vienas langas, autentiškas XIX amžiaus pabaigos interjeras.

Įsitaisau krėsle. Pasikikendamas Georgijus ima pasakoti, kaip čia dirbęs dramaturgas prieš šimtą metų nusišovė dėl

Bulgarijos Nacionalinis Ivano Vazovo teatras

nelaimingos meilės artistei. Atseit velionį aptiko tame krėsle, kuriame jis dabar sėdi – priešais iki šiol stovintį stalą, kurio žalią gelumbę teko pertraukti, mat buvo aptaškyta dramaturgo krauju ir smegenimis.

Pratęsdamas istoriją Georgijus parodo ant sienos įrėmintą nuotrauką, kurioje spalvinga teatro trupė nusifotografavo su čekų kilmės vadovu. Antai čia – nusišovęs dramaturgas. O kairėje – jo žmona, dešinėje – ta, dėl kurios jis nusižudė...

Man sukyla noras taip pat papasakoti keletą linksmesnių lietuviškų teatrinių istorijų, tačiau nepasibeldęs įsiveržia į šamą panašus žmogus. Tai Nacionalinio teatro vadovas Pavelas Vasevas, artimas Georgijaus draugas. Jis, anot legendų, pajėgus išgerti rakijos litrą, o po to produktyviai dirbti Melpomenei.

Pavelas taip pat demonas – panašaus amžiaus kaip ir Georgijus, tik žemesnis. Klestelėjęs į krėslą, nuobodžiaujančio valdininko balsu supažindina su teatro repertuaru,

būsimais planais ir, kad neliūdėčiau, įteikia šūsnį bilietų į spektaklius. „Gerti galite, bet su bobomis, Georgijau, savo santykius ribokit", prieš išeidamas prisako.

Neprieštaraudamas Georgijus patikina, kad taip ir elgsimės, tačiau vadovui išėjus suokalbiškai merkia akį. „Žiūrėk, – sako sklaidydamas bilietus, – antradienį – „Nuostabus gyvenimas", trečiadienį – „Revizorius", ketvirtadienį – „Vyšnių sodas", o sekmadienį – „Idioto" premjera, po to – banketas. Ten abu juodai prisigersime, o vėliau... su artistėmis."

Besąlygiškai pritaręs Georgijaus planui, grįžtu valandėlei į naujuosius namus Evlogi Georgijevo gatvėje. Ikvėptas kriminalinės teatro dvasios, taisinėju kompiuteryje užsigulėjusią pjesę, kuri nuo šiol vadinsis „Rojaus prieangyje".

Vakarop manęs atvažiuoja Patikėtinis su šeima. Kaip ir buvo žadėta, važiuosime į bulgariškų patiekalų restoraną – tokių jau nebėra – ragauti avies galvą.

Šalia vaikų žaidimų aikštelės surėstame medinuke – jo interjeras primena socializmo laikų žinybinę valgyklėlę – susėdame penkiese. Lankytojų – saikingai. Pradedame, žinoma, nuo bulgariškų salotų ir muskatinės rakijos. Įgavę pagreitį, pereiname prie „namų" vyno, taratorų, musakų, baklažanų, tsatsų, sarmi...

Laukiu nesulaukiu avies galvos. Įsivaizduoju, kaip padavėja ją, it nukirsdintą Jono Krikštytojo, įneš ant sidabrinio padėklo. Spėlioju, kaip teks nuo garuojančios kiaušo lupti odą, rauti garbanėles, gramdyti raumenukus, apčiulpti kalaviju nuskeltą viršugalvį.

Deja, nieko panašaus neatsitinka. Atneštame dubenyje guli pilkos mėsos kalnas, kuriame tik atidžiai įsižiūrėjus gali išvysti kažką panašaus į smegenis ar akis; kaukolės – nė ženklo.

Smegenys, užgeriant bulgarišku „namų" vynu, turiu pripažinti – nuostabios. O ir tos avelės akys, kada pasipjaustę jas broliškai pasidalijame, tiesiog ištirpsta burnoje. Tokių akių galėčiau suvalgyti ir tuziną, ir du.

Patikėtinis, kada sušveičiame delikatesą, pakelia taurę ir išgeria už mano „inauguraciją". Atseit vietinė tradicija teigia, kad avies galvos neparagavęs, negali sakyti, kad buvai Bulgarijoje.

Buvau.

Aptemus dangui ir pakeliui užsukus į dar kelias šaunias vieteles, Patikėtinis lydi mane namolio. Būdamas pakilios nuotaikos, plačiu mostu perka per naktį dirbančiame kioske rakijos butelaitį, kurį čia pat – autobusų sotelėje – ištuštiname.

Taip paprastai išsiskirti šiąnakt rodosi neprotinga. Georgijevo gatvėje, pasinaudoję Georgijaus baro paslaugomis, atkakliai degustuojame jo rakijų kolekciją.

Įspūdžiai – patys šviesiausi.

Antradienis

Pavlo ekskursija po Sofiją buvo prasminga. Nuo ryto be kompaso, palydovės ir žemėlapio, it jau būčiau vietinis, slampinėju po miestą.

Apėjęs *Kniaziaus* Aleksandro Dondukovo, *Kniagynios* Marijos-Luizos, Grafo Ingnatjevo, Generolo Yosifo V. Gurko etc., išduriu pažįstamoje *Tzariaus Osvoboditelio* gatvėje.

Osvoboditelio gatvėje telkiasi daug reikšmingų Bulgarijai pastatų ir įstaigų, panašiai kaip ir Gedimino prospekte Vilniuje. Čia ir Nacionalinė Asamblėja, ir svarbi Rusų cerkvė, ir žymus paminklas rusų carui *Osvoboditeliui*. Rusai, ne paslaptis, čia itin gerbiami.

Priešais Karaliaus rūmus, kur duobėta automobilių aikštelė, ne vieną dešimtmetį stovėjo Bulgarijos Lenino – Georgijaus Dimitrovo mauzoliejus. Šiandien šioje vietoje – paslaptingo turinio palapinė.

Pirmuoju kartu, žlugant Bulgarijoje komunizmui, aktyvistams mauzoliejaus išsprogdinti nepavyko. Todėl antikomunis-

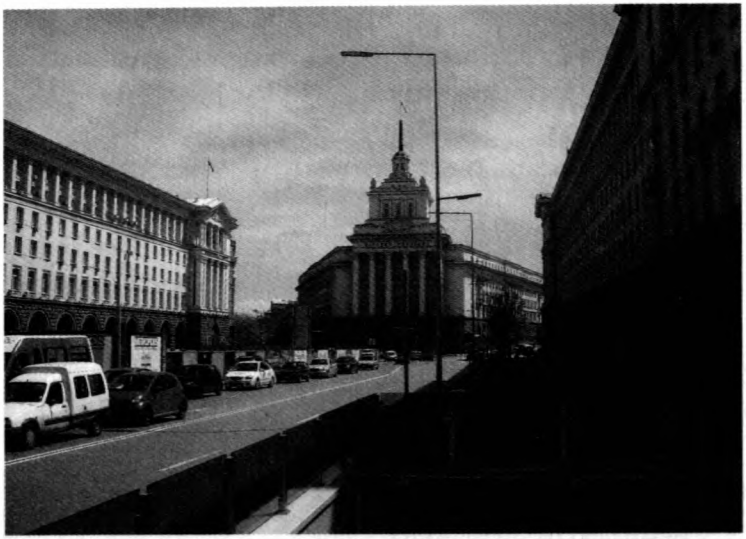

Tzar Osvoboditel gatvė Sofijoje

tams prireikė antro, trečio bandymo... Dabar, labai norint, galima atsekti mauzoliejaus perimetrą. Tiek jo – mauzoliejaus – ir beliko. Panašiai kaip ir komunizmo. Žinoma, išskyrus III Internacionalo suvažiavime Georgijaus Dimitrovo mestos į tribūną nemirtingos replikos: *Genug, Zinovjev! Mach dass du fortkommst!*

Paėjus pirmyn, *Tzariaus Osvoboditelio* gatvėje, neišvengiamai pasitinka stalinistinės architektūros mūrai. Jie fenomenaliai patikimi, galingi. Panašiai kaip ir Dimitrovo mauzoliejaus. Šių daugiaaukščių, kur anuomet glaudėsi bulgarų komunistų nomenklatūra, lengvai neišsprogdinsi.

Įrėminta tarp monstrų it svetimkūnis kieme stūkso iš IV–VI amžiaus atklydusi šv. Georgijaus rotonda. Greta jos galima pamatyti antikos laikų grindinį, pačiupinėti čia stovėjusių kolonų nuolaužas.

Įsirėmus į Todoro Aleksandrovo gatvę, po dešinei pasirodo vienintelė Sofijoje Banye Bashi mečetė ir jos minaretas, kairiau – turgus ir sinagoga.

Georgijaus Dmitrovo mauzoliejaus vieta

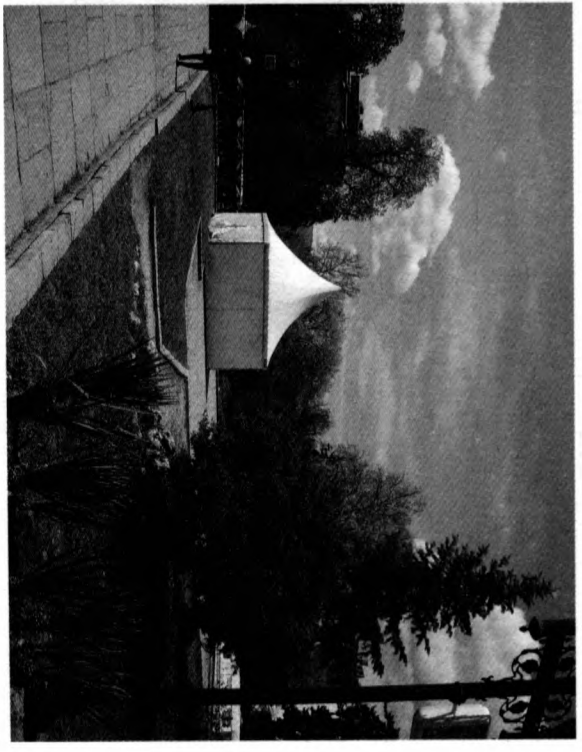

Buvę karaliaus (caro) rūmai

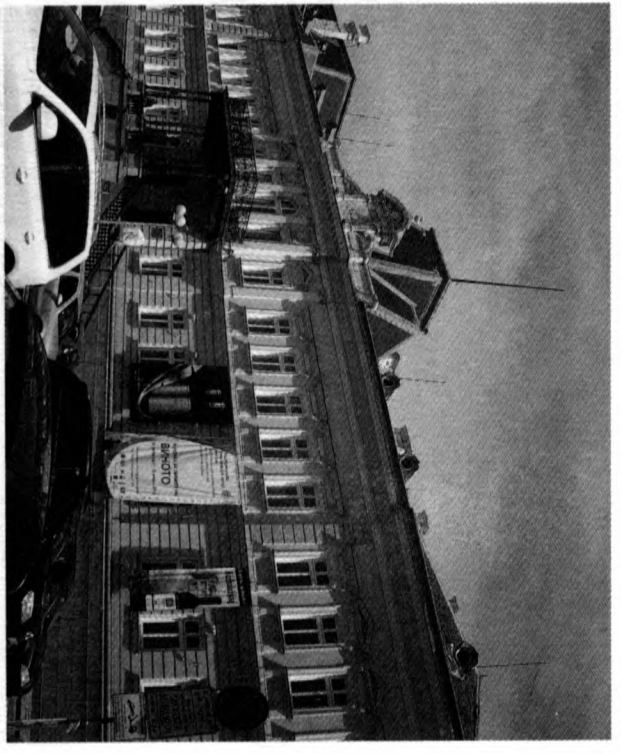

Šv. Georgijaus cerkvė

Kamuojamas troškulio, traukiu link mečetės, mat žinau, kad greta jos trykšta mineralinio vandens šaltiniai.

Archeologijos muziejus, kurį dar vakar nusižiūrėjau, įsikūręs Lege gatvės kampe, buvusioje turkų mečetėje. Jame, be manęs, nė vieno lankytojo, todėl jaučiuosi puikiai. Pasigrožėjęs senųjų trakų ginklais ir įstabia juvelyrika, ilgėliau stabteliu prie natūralaus dydžio bronzinio šerno. Žvėris it tikras, atrodo, tuoj kriuktels.

Archeologijos muziejus eksponatų gausa ir dydžiu neperžengia sveiko proto ribų. Per valandą nuodugniai apžiūriu graikų ir romėnų laikų antkapinius paminklus, apdaužytus patricijų biustus, kitus pagonių niekučius. Antrame aukšte, kai skubiu žingsniu praeinu bizantiškas ikonas, patenku į salę, saugančią pačius seniausius Bulgarijos radinius.

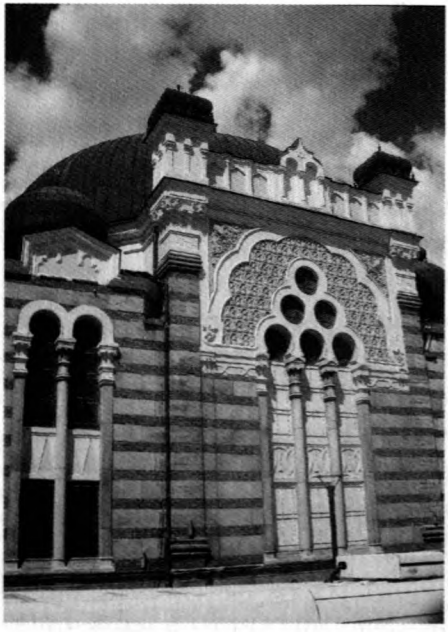

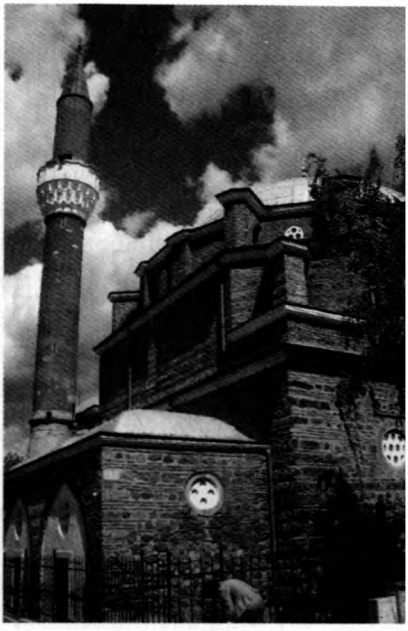

Sinagoga ir vienintelė Sofijoje mečetė

Ne pirmosios jaunystės informacinis stendas teigia, kad prieš trejetą ketvertą milijonų metų – turbūt kamuojami troškulio – pirmieji žmonės iš Rytų Afrikos patraukė šiaurėn, į Europą. Dabartinės Bulgarijos teritorijoje šios nomadų grupės keliai išsiskyrė, todėl vieni pasuko – kaip ir politikoje – į kairę, o kiti – dešinėn. Čia, po stiklo vitrinomis, apstu nežinia kokiu būdu datuotų šimtatūkstantmečių šukių, gremžtukų, šūdukų ir panašiai.

Georgijus neketina manęs palikti vieno. Po pietų jo valia susitinku su Mira – „Fakelo" leidyklos darbuotoja, Georgijaus pagalbininke. Jos išskirtinis bruožas – erelio nosis.

Šalia Ivano Vazovo teatro įsikūrusi leidyklos redakcija. Tai vos vieno kambario sandėliukas. Yra langas, stalas. Be to, dvi kėdės, iš kurių viena sulūžusi. Nuo grindų iki lubų prikrauta apkūnių „Fakelo" žurnalų, Viktoro Suvorovo, Mi-

chaelio Houellbecq'o, Jerofejevo knygų. Lentynoje, tarp kitų rusų autorių raštijos, pagarbiai išstatyta *nacbolo* Eduardo Limonovo nuotrauka. Joje, pasipuošęs Trockio barzdele, rašytojas sėdi ant nesulūžusios kėdės ir rankose it kūdikį laiko „Fakelo" numerį.

Iki „Nuostabaus gyvenimo" yra šiek tiek laiko, Mira pasišauna mane nuvesti į parodą.

G. S. Rakovskio gatvėje įsikūrusioje galerijoje – vietinio a. a. genijaus Ivano Kirkovo tapybos paroda. Žmonių – saikingai. Kūriniai – eklektiški.

Sutiktas dokumentalistas Atanas Kiriakovas, sukūręs apie dailininką filmą, salėje nuobodokai man porina, kad tai buvo neeilinė asmenybė. Atseit toks kūrybingas ir ūmus, kad neperspėjęs trenkdavo sugėrovui bokalu į galvą arba paslaptingų priežasčių pakurstytas primušdavo, suspardydavo, o vėliau išmesdavo lauk iš dirbtuvės net savo geriausius draugus.

Panašios legendos man įspūdžio nepadaro, tačiau pritariamai linkčioju ir begėdiškai apsimetu, kad žaviuosi menininku.

Paskambina Georgijus. Autokratiškai prisakęs Mirai, kad prieš spektaklį nesvajočiau apie vyną, jis lauks manęs prie teatro.

Ivano Vazovo teatras statytas XX amžiaus pradžioje. Projektuotas Vienos architektų Hermanno Helmerio ir Ferdinando Fellnerio. Auksu tviskančioje salėje su Georgijumi sėdime aštuntoje eilėje, per vidurį. Anšlagas.

Georgijus spėja man į ausį pasiguosti, kad jaučiasi šiaip sau. Atseit nuvargęs, naktį teatre daug dirbo, vėliau paleistuvavo su literatūros profesore – jaunystės laikų simpatija, kurią pasitelkė į pagalbą ruošdamas teatro metraštį. Rytoj iš pat ryto eis į ligoninę išsitirti, o tada jau žinos, kaip planuoti mūsų laiką.

Prasidėjus stalininės premijos laureato Nikolajaus Erd-

mano pjesei, persikeliu į sovietinę „Nuostabaus gyvenimo" buitį. Vietinis scenografas nepatingėjo, davė valią vaizduotei. Žiūrovų ložės ir scena lūžta nuo paslaptingų rakandų, skalbinių girliandų, kito *chlamo*. Trūksta tik kiaušinienės ir kepintų svogūnų aromato.

Per pertrauką Georgijus pažindina su *savo* profesore. Ji žiūri spektaklį direktoriaus ložėje. Dama pakylėta, tiesiog švyti. Ji, kupina meilės, kažkuo panaši į Pegę iš „Mapetų šou".

Kada po ilgų dvejonių „būti ar nebūti" „savižudis" Semionas Semionovičius lieka gyvas, Georgijus, vos pasibaigia vaidinimas, praneša, kad pasiliks teatre. Dega nebaigti darbai. Atsisveikinęs patraukia tiesiai į kabinetą... iš paskos nutipena profesorė.

Trečiadienis

Išpampusioje knygų lentynoje susiradęs „Kenguru" autoriaus Juzo Aleškovskio raštų keturtomį, skaitinėju „Kriminalinius apsakymus". Jie trumpi, vos po kelis puslapius, todėl bet kada galiu malonumą nutraukti.

Amerikoje gyvenantis Juzas Aleškovskis (gim. 1929 m.) – buvęs zekas, bardas ir disidentas – yra Georgijaus literatūrinis krikštatėvis. Naujausias romanas, už kurį šiomis dienomis Maskvoje Aleškovskiui bus įteikta premija kaip už reikšmingiausią emigracijoje parašytą rusų kalba kūrinį, dedikuotas Georgijui. Jis, žinoma, tuo didžiuojasi, tačiau fakto nesureikšmina.

Perskaitęs keletą smagių apsakymų, išsiruošiu į miestą. Ir nors man primygtinai buvo siūlyta aplankyti ikonų muziejų Aleksandro Nevskio cerkvėje, renkuosi turgų.

Turgus Sofijoje – dvasinis XX a. pabaigos Kalvarijų turgaus brolis – chaotiškas ir, matyt, nesaugus. Čia, kaip ir

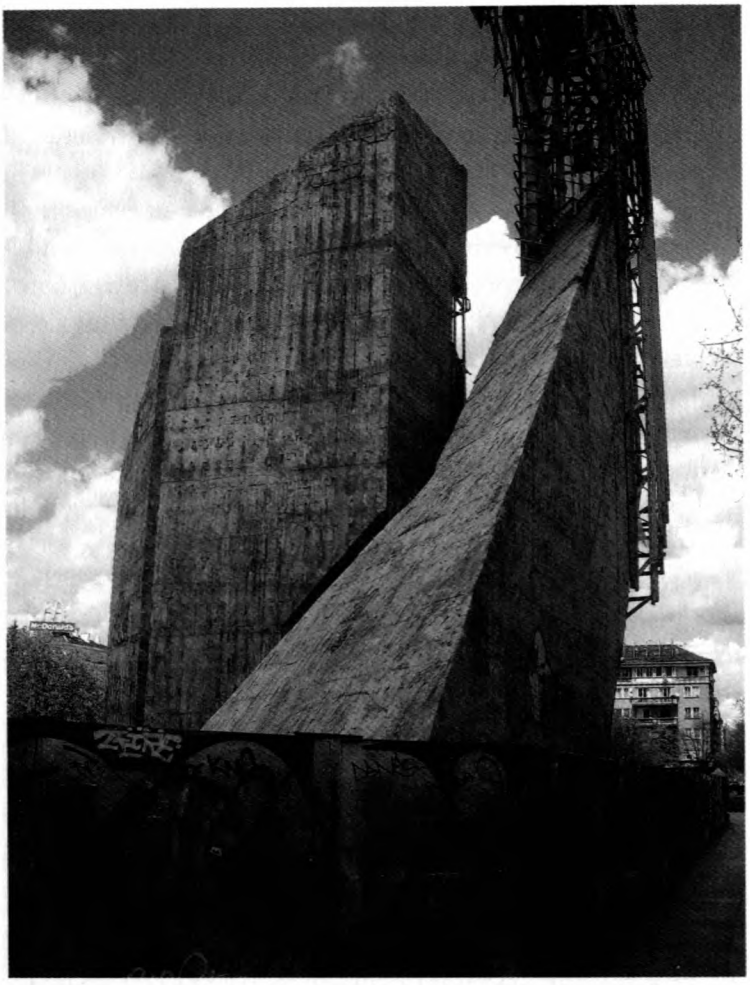

Socialistinių laikų reliktai Bulgarijos skvere Sofijoje

anuomet Vilniuje, apstu sumaišties, šiukšlių, skudurų, veržlių bei įtartinų tipų. Susispietę į mobilias grupeles, jie tryp-čioja prie kioskelių, kažką tariasi, kombinuoja. Šiame žmonių margumyne netrūksta elgetaujančių vaikų bei dėl nedėkingo likimo aimanuojančių čigonų, apie kuriuos teko girdėti ne itin palankių nuomonių.

Ir vis dėlto šios dienos mintys sukasi ne apie prekybos *saldo*, daržovių kainas ar tautinių mažumų padėtį Sofijos turguje. Galvoju apie Virginiją.

Virginija... Su ja vakare susitiksiu.

VIRGINIJA

Virginija visada buvo ir liks už mane septyneriais metais vyresnė. Kada susipažinome, jai buvo keturiasdešimt dveji. Avėjo sportinius batelius, vilkėjo patogius rūbus. Džiugių akių šokoladinė poetė ir psichologijos specialistė atrodė panaši į paauglį. Nešiojo trumpai kirptus plaukus, kuriuos puošė žila sruoga, suteikianti jaunai atrodančiam veidui papildomo žavesio.

Virginija buvo šiek tiek laukinė, šokoladinio įdegio. Užaugusi prie Juodosios jūros, kurioje vasarą ir žiemą maudydavosi nuoga, kalbėjo žemu, prikimusiu bocmano balsu. Juokdavosi atvirai, ypač garsiai, nesivaldydama, taip suteikdama progą aplinkiniams pasvarstyti, ar tai dar moters juokas, ar jau gyvulio žvengimas.

Mums susitikus bankete Lisabonoje ir persimetus keliomis banalybėmis, Virginija paryčiais atlėkė į mano viešbučio kambarį ir nevyniodama į vatą prisipažino, kad visą naktį negalėjo užmigti, galvojo apie mane.

Po tokios išpažinties nebebuvo kur trauktis. Ir nors už rankų susikibę nevaikščiojome, tačiau šiltų jausmų nepritrūkom.

Virginija man patiko. Turėjo keistą savybę lemtingais momentais kažkur dingti, bet netrukus ir vėl atsirasdavo. Buvo nenuspėjama.

Virginiją kamavo ne blogi sapnai, o paslaptingi skambučiai – iš psichiatrijos klinikų, psichologijos institutų, naktimis nedavė ramybės kelios konkuruojančios psichoanalizės mo-

kyklos. Tada Virginija su nematomais pašnekovais kalbėdavo irzliai, trumpai. It malkas piktai kapodavo žodžius, o sakinius pabaigdavo nedviprasmiškais priekaištais. Metusi ragelį, atrodydavo pavargusi. Tačiau netrukus, vos lovoje persimesdavome keliomis frazėmis, jos veidas ir vėl nušvisdavo. Prisiglaudusi ir stipriai apkabinta, galutinai nurimdavo.

Virginija turėjo paauglį sūnų, apie kurį nieko nepasakojo. Tik kartą užsiminė, kad šiuo metu jis jau patikimose rankose.

Ji buvo šiek tiek feministė ir nepagydoma frankofilė. Be akcento kalbėjo prancūziškai, ne vienerius metus rengdavo „Radio France" skirtus reportažus iš Bulgarijos.

Mūsų išsiskyrimas po dviejų mėnesių nebuvo skaudus. Keletą metų apie Virginiją nieko negirdėjau, buvau ją pamiršęs.

Kartą, būnant Vilniuje, į namų duris paskambino nepažįstamas tipas ir nieko nepaaiškinęs įteikė voką. Jame buvo Virginijos sugalvota, parengta ir išleista CD – valandos trukmės nuobodus Juodosios jūros bangų mūšos įrašas, kurį finale vainikuoja stačiatikių vienuolių choro atodūsis, dėkojantis Viešpačiui už šio pasaulio sukūrimą.

Po to – ir vėl tyla.

Knygyne pamačiau keletą dailiai išleistų Virginijos knygų. Romanas „Zajanc" – kaip skelbiama anotacijoje – išleidžiamas trečią kartą.

Prasitarus Georgijui, kad noriu su ja susitikti, mano draugas apsiniaukė. Ir vis dėlto – tiesa, riebiai nusikeikęs – pažadėjo, kad aš ją būtinai pamatysiu. Tuo tikslu pakvietė Virginiją į skandalingąjį „Revizorių". „Po to mano bute galėsite dulkintis", baigdamas pridūrė.

Lūkuriuoju ant teatro laiptų. Virginija vėluoja dešimt... penkiolika, dvidešimt minučių. Imu nerimauti, galbūt po tiek metų jos neatpažinau?..

Ir vis dėlto, kada paskutinis Gogolio talento mylėtojas įsmunka vidun, tolumoje išvystu besiplaikstant skaisčiai raudoną skraistę. It nešama burės, sumaniai apeidama rifus-automobilius, atplaukia Virginija...

Mano Virginija – ką čia slėpti – atrodo kaip matrona. Pūškuoja. Ji mūvi išpindėjusios bobos lakuotais bateliais su purpuriniais kaspinėliais, veidas nutinkuotas centimetru makiažo, nagai it durklai, pirštai apmaustyti auksiniais žiedais, suskaičiuoju keliolika apyrankių. Prie visų šių grožybių trūksta tik *ružavo* pudelio.

Kalbėtis ar čiupinėtis nebeturime laiko. Vos pasisveikinę, mauname tiesiai į salę. Klestelėję į vietas, persimetame droviomis šypsenomis.

Teatre gęsta šviesos. Prasideda Gogolio „Revizorius", sulaukęs, anot Georgijaus, kontraversiškų vertinimų.

Nuo pirmųjų sekundžių pabirę scenoje aktoriai ima rėkti, blaškosi it pamišę. Akies krašteliu stebiu papurtusį Virginijos veidą. Jis – akmeninis.

Sulaukus choleriko Chlestakovo, artistai negailestingai įsistaugia. Megalomaniškame scenovaizdyje, tarp gigantiškų matmenų rekvizito, pjesės veikėjai atrodo kaip apgailėtini nykštukai. Bet baubia – niekšai – kaip milžinai.

Vienu metu, po eilinio aktoriaus klyksmo, Virginija pratrūksta atpažįstamu juoku. Tačiau netrukus jai pasidaro nepakenčiamai nuobodu. Ji, susmukusi kėdėje, ima demonstratyviai žaisti su rankinės sagtim, susiradusi šiurena popierines nosinaites, maigo mobilųjį telefoną, nervingai kasosi pilvą, blauzdas.

Nuo nesibaigiančių Tepkinų, Šlepkinų ir Deržimordų riksmų man ima plyšti galva. Pirmoji „Revizoriaus" dalis, atrodo, niekada nesibaigs.

Po poros valandų, sulaukus pertraukos, Virginija valdingai pareiškia, kad antrojo veiksmo nebežiūrės. Jai jau gana.

Man telieka pritarti.

Virginijai burnojant ant bulgarų teatro, einame į greta esančio viešbučio restoraną.

Stalelis dviem. Rezervacija – 20:00.

Dar teatre spėjusi pažadėti, kad šį vakarą juodai gersime, Virginija užsako po taurelę – 40 ml – degtinės.

Ant stalo atsiradus bulgariškoms „tyrelėms", vieną po kito tepa sumuštinius, kuriuos it rūpestinga mama kiša man į burną. Ir nesikuklindama pasakoja.

Gyvenime Virginijai atseit šiandien nieko netrūksta. Pasiekė tai, ko visada troško. Jos privatus psichoterapijos institutas klesti, ten įdarbinta per šimtas žmonių. Turi kelis namus, kalnuose – prašmatnią vilą. Juodojoje jūroje jos visada lūkuriuoja jachta. Yra automobilis, turkas vairuotojas. Trejetą kartų per metus važinėja į Indiją, pas savo guru. Leidžia moterims skirtą žurnalą, beje, Bulgarijoje labai populiarų. Savo malonumui veda psichoterapijos kursus, skaito paskaitas. Vadovauja magistrantams, ruošia psichologijos daktarus. Laisvalaikiu rašo poeziją, kartais – rimtesnes knygas. Tačiau ne dėl pinigų. Be to, turi dvidešimtmetį meilužį. Vietnamietis studentas, jos išlaikomas, pas ją ir gyvena. Kartais pasikviečia kitą – penkeriais metais už pirmąjį vyresnį – juodą it anglis atletą iš Senegalo, jis buvęs vidutinio svorio boksininkas. Bičiulių, šaunių draugų taip pat netrūksta. Su jais susitikinėja sekmadieniais. Papusryčiavę verandoje ir pasimaudę baseine, kartu iki vakaro medituoja. Virginija atseit tiek visko turi, taip pertekusi gėrybėmis, kad net nežino, ko dar galėtų norėti.

Išsikalbėjusi ir nepalietusi degtinės, ima žiovauti, parodydama savo porcelianinius dantis. Netrukus prisipažįsta, kad jai niekas nebeįdomu. Nėra svajonių, tikslų, rūpesčių. Sūnaus gyvenimas – idealiai sutvarkytas. Jos pinigais išug-

dytas Oksfordo universitete, gyvena Londone, užima aukštas pareigas draudimo bendrovėje. Beje, Anglijoje netrukus išleis dar vieną Virginijos knygą – romaną moterims. Jau ne vienerius metus jai nebesvarbu, ką tie Bulgarijos literatai apie ją mano ir kaip vertina. Jai nusispjaut. Gali sau leisti prabangą – nebegalvoti apie sėkmę ar šlovę.

Taksi, kada važiuojame į Georgijaus butą, Virginija užsnūsta. Išgirstu begėdiškai knarkiant.

Automobiliui sustojus, psichoterapeutės netempiu iš mašinos, nežadinu.

Ramiai užtrenkęs dureles, kada taksi nudumia į tamsą, patiriu beribį palengvėjimą, prilygstantį dieviškai palaimai.

Po vidurnakčio paskambina Georgijus. Klausia, kaip sekasi. Kaip sekasi?.. Sužinojęs, kad nepamačiau antrojo „Revizoriaus" veiksmo – ten glūdi visa spektaklio esmė – ne juokais užpyksta. Teisinuosi, kad kalta ji – Virginija. „Aš visada žinojau, kad ta kalė nemėgsta teatro", reziumuodamas padeda ragelį.

Ketvirtadienis

Georgijus mėgsta tvarkyti svetimus gyvenimus. Tada elgiasi autokratiškai, be ceremonijų. Prieš porą dienų, kada su Mira sėdėjome kavinėje, paskambinęs uždraudė užsakyti vyno. Prisakė – gink, Dieve!!! – nė lašo man neduoti, mat vakare laukia spektaklis.

Šiandien Georgijus – nepasitaręs su manimi – suorganizavo keletą interviu. Sakė, kad taip reikia. Kalba baigta. Taškas.

Pėdinu Dragano Tsankovo gatve į Bulgarijos nacionalinį radiją.

Komunistinių laikų daugiaaukščio fojė pasitinka keletas damų. Pirmoji – su cigarete dantyse, puikiai kalbanti rusiš-

Skulptūros ant tilto Dragano Tsankovo gatvėje

kai, mat mokėsi drauge su Georgijumi M. Gorkio literatūros institute Maskvoje. Antroji – žymiai jaunesnė, anglakalbė. Ji slepia savo tikrąjį veidą po makiažu.

Studijoje – Georgijaus valia – į eterį tenka taukšti visokius niekus. Po valandėlės jaunosios damos paklaustas, ar man patinka Sofija ir kuo skiriasi nuo Vilniaus, sumetu tik tiek, kad čia – deja – nėra baroko. Apdairiai suvokęs, kad būtina pasakyti ir kažką malonaus, pakeliui priduriu, kad Sofija man labai panaši... į Paryžių. Po šios veidmainiškos įžvalgos žurnalistė prunkšteli.

Radijo lauko kavinėje su vyresniąja įrašinėjame antrąjį pokalbį. Pagavęs palankų vėją, burnoju ant Stalino, komunizmo, it karžygys ginu ES himną, Briuselio kopūstus ir biurokratus. Nepraleidžiu progos priminti pasipriešinimo kovų Lietuvoje, paminiu Žečpospolitos padalijimus, visus sukilimus...

Bulgarai, kaip ir lietuviai, apgailėtinai depresyvūs, vis aimanuoja, raukosi. Iš patirties žinau, kad nėra prasmės ginčytis, kurioje šalyje šiuo metu yra daugiau savižudžių. Senoji žurnalistė man tvirtina, kad – anot nenuginčijamos statistikos – pas juos. Vengrai, korėjiečiai ir rumunai – kiek pamenu – taip pat šiose lenktynėse nenori atsilikti. Antra vertus, objektyvūs ar subjektyvūs skaičiai nėra tokie reikšmingi. Svarbu, kaip jaučiamės. Jei jaučiamės užprogramuotais savižudžiais – pirmyn į pragarą!

Išsipliurpus, kada pėsčiomis grįžinėju į Sofijos centrą, paskambina Sergejus, mano bičiulis iš lėktuvo. Dabar važiuoja iš Plovdivo, norėtų drauge pavakarieniauti. Susitariame po „Vyšnių sodo" susitikti prie Nacionalinio teatro.

Antono Pavlovičiaus Čechovo „Vyšnių sodas", pasirodo, ne tik nepadoriai didelis – Čechovo kūrybos specialistai iškniso, kad turėjo būti ne mažiau dešimties tūkstančių hektarų – bet ir nepakenčiamai ilgas. Keturių veiksmų tariama komedija – paskutinis armėnų kilmės režisieriaus Krikoro Azariano darbas. Beje, šias perteklines žinias man sukišo Georgijus, jausmingai papasakojęs, kaip režisierius, jau sunkiai sirgdamas, statė minėtą spektaklį.

Nuo pirmųjų vaidinimo minučių imu laukti, kad lengvai pamišusi Liubovė Andrejevna Ranevskaja kuo greičiau atsikratytų tuo nelemtu vyšnių sodu ir paleistų mane į visas keturias puses. Nejaučiu nei jai, nei jos dukrai Anai, nei visiems kitiems rusų dvarininkams užuojautos dėl prarandamo turto. Atvirkščiai, jei galėčiau, pats paspartinčiau pardavimo procesą.

XIX a. šeimos turto dalybos manęs nesujaudina. Tačiau pakilti, demonstratyviai trenkti durimis ir išeiti iš spektaklio nedrįstu. Prisimindamas, kokią Dzeusui prilygstančią rūstybę sukėliau Georgijui, kai palikau „Revizorių", herojiškai sėdžiu parteryje ir iš nuobodulio apžiūrinėju dailesnes artistes.

Deja, mano trumparegės akys ne ką ten pamato, tačiau ir be akinių akivaizdu, kad Varia scenoje – visai nieko. Ir Ranevskaja pakenčiama. Tiesa, Duniaša – tarnaitė – šiaip sau.

Nejučia atminties dirvonuose suveši galybė „Vyšnių sodų", kuriuose man teko lankytis: belgiškuose, lenkiškuose, prancūziškuose, rusiškuose, lietuviškuose... Dabar šalia jų ir bulgariškas. Greičiau ir jį iškirstų...

Išties, šiuolaikiniai režisieriai nepateisinamai daug stato spektaklių pagal pjeses iš klasikinio repertuaro. Lyg gyvenimas stovėtų vietoje, orbitoje sukasi vis tie patys „Hamletai", „Revizoriai", „Karaliai Lyrai"... Panašiai ir muzikai, neturėdami vaizduotės ar būdami itin saikingo akiračio, tūkstančius kartų džyrina pabodusias Haydino, Mozarto, Bethoveno ir kitų velionių melodijas. Tai tampa nepakenčiama.

Pagaliau scenoje pasigirsta duslūs kirvio garsai. Ateina ilgai laukta atomazga.

Visos mano simpatijos, kada aktoriai lankstosi scenoje, verslininko Lopachino pusėje. Tai jam turiu dėkoti, kad ryžosi tą medelyną iškirsti; į susitikimą su Sergejumi pavėluosiu tik pusvalandį.

It šampano kamštis maunu iš teatro.

Ant laiptų, nekantriai žvilgčiodamas į laikrodį, lūkuriuoja Sergejus. Man telieka pasiteisinti, kad bulgariškas „Vyšnių sodas" buvo gerokai didesnis nei pranzūzų, nors lietuviškojo ir nepranoko.

Penktadienis

Vos man atvykus, tarėmės, kad vyksime į Plovdivą. Ten sklidina Georgijaus draugų ir mielų pažįstamų.

Ryte sučirškia telefonas, skambina monumentaliai susirūpinusi Mira. Atseit tas satrapas Georgijus ją išvertęs

Aseno tvirtovė

iš lovos šeštą ryto ir liepęs man pasakyti, kad sekcijoje tarp knygų surasčiau jo mylimą gertuvę. Kitoje spintoje, po patalyne arba striukės vidinėje kišenėje, turi būti ir apypilnis viskio butelis – „Black Velvet". Jį būtina – nenumatytam atvejui – supilti į gertuvę ir perduoti Georgijui. Gink Dieve, kad to nepamirščiau. Georgijui tai labai svarbu.

Susitinkame prie teatro. Georgijus švyti, atrodo kaip nerūpestingas vasarotojas – paslaugus teatro direktorius mūsų kelionei į Plovdivą parūpino automobilį bei vairuotoją.

Palikus Sofiją, kada sėdime greta galiniuose krėsluose, Georgijus ima pasakoti, kaip pernai su kolega Koroliovu *tik* pusdieniui išsiruošė į Plovdivą. Užtruko dešimt dienų. Aplankė Rodopų ir Pirino kalnus, maudėsi nuogi Dunojuje, vėliau kažkurią naktį atsidūrė prie Juodosios jūros, prabudo pliaže. Ir visą laiką – *tik nieko nepagalvok* – ne gėrė, o kalbėjosi apie kūrybą, politiką, dangaus kūnus. Vėliau literatas Koroliovas šią odisėją aprašęs. Georgijus papildė turinin-

Plovdivas

gais komentarais. Šimto puslapių tekstas buvo išspausdintas „Novyj mir" žurnale. Atseit Maskvoje ši publikacija sulaukė didžiulės literatūrinės sėkmės.

Dairausi pro langą. Kur bepažvelgsi, apstu trakų pilkapių. Tarptautinėje archeologų konferencijoje buvo priekaištaujama bulgarams, kad čia nebaustinai klesti juodoji archeologija. Šie atrėmė priekaištus, priminę kolegoms, jog Bulgarijos žemės kultūrinis sluoksnis toks riebus, kad radinių tūkstantmečiams užteks ir baltiesiems, ir rudiesiems, ir juodiesiems archeologams.

Georgijus nepraleidžia progos priminti, kad šiose platumose išauga kas tik nori: kukurūzai, pomidorai, baklažanai, vynuogės. Bet tik ne pinigai. Beprotiškai derlingos žemės. Be to, yra ir naftos, ir aukso. Tačiau naudingųjų iškasenų ir brangiųjų metalų temos toliau nevystome, gurkštelėję iš gertuvės, pereiname prie malonesnės.

Plovdivas

Georgijus pažada, kad multikultūriškumu garsėjančiame Plovdive – čia taikiai sugyvena bulgarai, turkai, armėnai ir čigonai – mes susitiksime su žaviąja Ruža ir ne mažiau simpatinga Mia. Pirmoji yra velionio dailininko Georgijaus Božilovo (Dramblio) duktė, o Mia – jo buvusi meilužė. Abi moterys vienmetės, didelės draugės. Dabar Mia gyvena kaime su skulptoriumi Milko (Vandalu), pas kurį kalnuose mes nakvosime. Beje, Ruža paveldėjo iš tėvo ne tik jo vardo galeriją, bet ir būstą – valdo kelis kambarius bei kalno šlaite iškaltą celę. Joje ketino ilgam įkalinti Georgijų, kad jis vienatvėje kurtų meilės lyriką, o ne paleistuvautų kur papuolė.

Pakeliui kalnuose aplankome Aseno tvirtovės – trakų statytos V–IV amžiuje prieš Kristų – griuvėsius. Ten pat yra ir XII amžiaus Šv. Bogorodicos cerkvė. Joje – tuščia, nė vieno maldininko.

Bačkovo vienuolyne, kurį XI amžiuje įkūrė gruzinai – Bizantijos karvedys Grigorijus ir jo brolis Abasijus Bakurianiai. Lūkuriuojame gido. Jis – ištikimas „Fakelo" žurnalo prenumeratorius – pažadėjo Georgijui atrakinti ir aprodyti refektoriumą. Čia, po devyniomis spynomis – unikalios viduramžių freskos, kur tarp krikščionių šventųjų palubėje kabo ir pagonio Platono (su aureole) atvaizdas.

Vienuolyno kieme fotografuoti griežtai uždrausta. Vis dėlto, balsingam sargui nematant, padarau keletą kadrų.

Prietemoje skendinčioje Dievo Motinos cerkvėje, kur saugoma stebuklinga XI a. Šv. Bogorodicos ikona, atsistoju į eilę su kitais piligrimais. Tikinčiųjų pavyzdžiu, kada palypėju ant trečiojo laiptelio, liečiu pirštu pajuodusią nuo laiko ikoną ir sugalvojęs žemišką norą pamaldžiai persižegnoju. Beje, Georgijus, pasirodo, ne mažiau religingas. Pripirkęs kaip ir aš tuziną žvakelių, degina jas, vėliau tūpčioja prie šventųjų atvaizdų, mechaniškai žegnojasi ir apsiašarojęs apsivalo nuo nuodėmių.

Plovdive, prisėdus užkąsti rekomenduotoje armėno užeigoje, Georgijus leidžiasi į demagoginius svarstymus. Atseit senas jau, jėgos ne tos. Baisu ir pagalvoti – kitą savaitę iš Paryžiaus atvyks jo žmona, todėl turi būti geros formos; jai šešiasdešimt, teks pasistengti. Iškilmingai prisiekia, kad kai tik pasirodys Ruža, bus jai abejingas – šaltas kaip ledas, kietas it titnagas. Ji jo nebetraukianti. Be to, paskutinės sueities metu pastebėjo kelias raukšleles pasmakrėj. Žodžiu, Ruža ne tokia patraukli kaip prieš penketą metų. Jos jam nebereikia. Gana.

Nespėjus pas armėną apšilti, it torpeda įvairuoja Ruža. Saikingai apkūni, raudonskruostė, žemę šluojančiu sijonu, jai apie trisdešimt. Ruža iš skruostų panaši į pūstažandį žiurkėną. It laukinė skimbčioja karoliais, auskarais ir sunkiomis varinėmis apyrankėmis. Gyvų akių, nepaslepiamai geidulingo žvilgsnio.

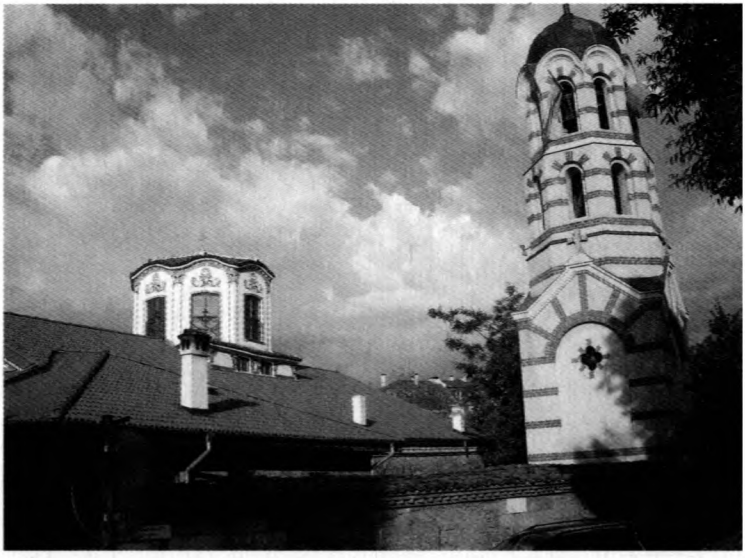

Plovdivas

Klestelėjusi greta Georgijaus, Ruža it pitonas apsiveja poeto kaklą, glosto krūtinę, žnaibo šlaunis. Po to džiugiai paskelbia, kad ką tik išsiuntė meilužį į Montaną, todėl šiandien jos laimei niekas nesutrukdys.

Ankstesni Georgijaus išvedžiojimai pasirodė neturį pagrindo. Ledas ištirpsta, valios titnagas suskyla. Nenorėdamas porelei trukdyti, kai vairuotojas išsiunčiamas atgal į Sofiją, užsirakinu tualete. Paleidęs kriauklėje vandenį, laukiu, kol jie apsičiupinės.

Ružai įsitvėrus į Georgijaus ranką, einame parduotuvės link. Jie – priekyje. Aš velkuosi iš paskos. Perkame degtinės... braškių. Karštis Plovdive – nepakeliamas.

Ružos būstas, prieš metus paveldėtas iš tėtušio Dramblio, panašus į vokiečių dotą, turi atsišaudymui skirtą angą. Jis pakabintas it kregždės lizdas prie kalno. Ankštame kiemelyje, kur šiek tiek vėsiau, Georgijus man parodo slaptas dureles. Už jų – garsioji celė, kurioje Ruža ketino įkalinti poetą.

Kol valgau braškes ir gurkšnoju šiltą degtinę, Georgijus su Ruža dingsta doto prietemoje. Sugrįžę atrodo pavargę, ne nuo karščio įkaitę.

Palikę asmeninius daiktus – jų neprireiks – einame pasivaikščioti po miestą. Ruža rodo grindinyje įsmukusį antikos laikų amfiteatrą, baksnoja į monumentalius savo tėvo kūrinius – papilkėjusias freskas, aptrupėjusias mozaikas, grafiti „darbo ir poilsio" tema.

Dramblio galerijoje, kurioje Ruža prižiūri kūrinių ekspoziciją, Georgijų glėbin pačiumpa bloga kompanija – it švytuoklė svirduliuojantis ikonų tapytojas, praradęs kalbos dovaną vietinis grafikas ir panašus į nusigyvenusį kraštotyrininką statinės gabaritų kūlverstukas. Staigiai pakeitę artimiausius planus, Plovdivo klasikai prisijungia prie mūsų. Sutūpę galerijos kieme, primygtinai girdo neįveiktais puotos likučiais.

Kada galerijoje susipažinęs su Dramblio kūryba grįžtu į kiemą, Georgijus susiraukęs bambsi, kad yra nepatenkintas, ne taip kelionę planavęs. Atseit į Plovdivą – jo mylimą miestą – ketino atvažiuoti *incognito*. Dabar tas *stukačius* ikonų teploriusAndrejus visiems išpliurps, kad čia lankėsi *didysis* Georgijus, todėl ateityje gero nelauk.

Suokalbiškai pasimarkstę ir nutarę atsiplėšti nuo blogos kompanijos, išsiruošiame į mecenato Atanaso Krastevo – buvusio Plovdivo mero – namą muziejų.

Trijulė mums seka iš paskos. Pakeliui šūkčioja, plėšia verksmingas Balkanų regiono dainas ir, užbėgdami pirmyn, perka alkoholinius gėrimus; man – suvenyrus. Iš ispaniška barzdele pasipuošusio ikonų tapytojo Andrejaus – labai panašaus į rusų dailininką Niką Safronovą – gaunu molinį puodelį, iš Ivano – varpelį, o iš grafiko Tomos – jau spėtą nugerti rakijos buteliuką.

Apkarstytas Plovdivo klasikų dovanomis, atsiduriu prie Atanaso Krastevo namo muziejaus. Nors darbo laikas seniai pasibaigęs, Ivanas keliais spyriais į vartus pasišaukia muzie-

Antikos laikų amfiteatras Plovdive

jininkę. Ji – ikonų tapytojo Andrejaus brolio žmona. Išvydusi solidžią bei itin gerbtinų žmonių kompaniją, mergina nesiraukydama įleidžia kieman. Po minutės iškilmingai įneša padėklą su rasotais balto vyno buteliais ir taurėmis.

Kol bloga kompanija tuština butelių turinį, slankioju po mecenato Atanaso Krastevo namą muziejų. Velionis meras, sukaupęs solidžią Plovdivo dailininkų darbų kolekciją, iki šiol yra didelėj menininkų pagarboj. Ikonų tapytojas prasitarė, kad gūdžiais socializmo laikais čia vykdavo ne tik įspūdingi kūrybos vakarai, bet ir pasibaisėtinos orgijos; Georgijus taip pat nakvojęs ne kartą.

Užtrukę muziejuje ilgėliau nei planavome, traukiame toliau – pas Mia, buvusią Dramblio sugyventinę, kuri laukia savo dorbovietėje – ikonų restauracijos dirbtuvėje. Dabar jau ir aš dainuoju, už paskutinius levus nuperku kelis suvenyrus pakeleiviams. Georgijus susivarvina paskutinius lašus iš gertuvės.

Įkopę į kalną, blausiais žvilgsniais stebime Plovdivo panoramą, kurioje it amžinojoje Romoje galima suskaičiuoti septynias kalvas.

Dirbtuvėje Mia man rodo restauruotinas Bizantijos laikų ikonas, o Georgijus – monumentalų amatininko stalą, ant kurio jam teko ne kartą ir ne du mylėtis.

Apsitarę nutariame, kad visi – įskaitant blogą klasikų kompaniją – važiuosime į kalnus, kaiman pas Vandalą.

Iškviestame taksi atsiduriu su Mia ir ikonų tapytoju Andrejumi. Toma ir Ivanas važiuos iš paskos. Georgijus su Ruža pasiliks dirbtuvėje. Abu teisinasi, kad būtina valstybinę įstaigą užrakinti, vėliau šio to nupirkti. Dėl asmeninių daiktų – telefono, paso, dantų šepetėlio – lai aš nesijaudinu, dar nesutemus jie bus saugiai atvežti į kaimą.

Po valandos kelio, kada nebesigaudau, nei kur rytai ar pietūs, *ikonopiscas* manęs diskretiškai pasiteirauja, ar aš – su savimi neturėdamas nei telefono, nei pinigų – nebijau važiuoti su nepažįstamais žmonėmis pas *visai* nepažįstamus žmones? Atsakau nemandagiai, klausimu į klausimą: o jie ar manęs nebijo?..

VANDALAS

Ne paslaptis, kad gabesni skulptoriai monumentalistai knygų privengia, pasitenkina – skirtingai nei astrofizikai – ribotu akiračiu, dažniausiai būna ūmūs ir perdėtu jautrumu nepasižymi. Žinoma, visada galima rasti išimčių. Deja, skulptorius Milko išimtis nebuvo.

Kaip ir kiti cecho broliai, Milko atsipalaiduodavo tik prie butelio. Suvartojęs litrą kitą, stodavo kovon su demonais. Įsisiautėjęs trupindavo namų baldus, išdaužydavo langus, vėliau imdavosi sienų bei pamatų. Todėl ir gavo Vandalo pravardę.

Georgijus anonsavo, kad šiuo metu Vandalas yra gerokai aprimęs, geria tik alų, tad pavojaus gyvybei neturėtų būti.

Vos pravėrus vartelius, kada su Mia ir Andrejumi atvykstame į vietą, mus pasitinka milžinas. Atspėju, kad tai Georgijaus minėtas Vandalas – stalčiaus formos smakro, į galeros irklus panašiomis rankomis ir tiriančio, pavojingai nepasitikinčio žvilgsnio.

Nereikia būti psichologu, kad suprastum, jog mažiausiai šį vakarą jis laukė ne manęs, bet ikonų tapytojo. Ir vis dėlto pakviečia vidun, sodina sode už stalo.

Kol ikonų tapytojas Andrejus kažką gailiai vapa apie stačiatikių vyskupus ir jų nesumokėtus honorarus, Vandalas parūpina man rakijos, o pats imasi siurbčioti alaus bambalį.

Pokalbis nesimezga. Tik bevardžiam taksistui maktelėjus kelias rakijos stiklinaites – jis taip pat „valandėlei" užsuko į svečius – atrandame mums rūpimą temą... apie orą.

Oras Rodopų kalnuose išties dieviškas. Norisi ne tik kvėpuoti pilna krūtine, bet ir rūkyti, svaigintis smalkėmis, kitais būdais nuodytis.

Plovdivo moterys, pasak Bulgarijos žinovų, iki šiol tebėra turkiško sukirpimo; osmanai čia paliko gilų pėdsaką. Vyro mušamos, jos pagalbos nesišaukia ir visame kame aklai paklūsta savo valdovams. Feminizmo piktžolės šiame regione, nors ir bandyta, neprigijo. Emancipacija čia taip pat svetima, todėl Mia, negavusi Vandalo leidimo prisėsti šalia mūsų, it svetimkūnis suka ratus aplink stalą ir visaip pataikauja, kad tik vyrams nieko nepritrūktų.

It turkų sultonas Vandalas vadovauja odaliska virtusiai Miai. Vos pastebimu galvos linktelėjimu primena, kad kuo greičiau neštų sūrio, papilstytų arbatos, išvalytų pelenines, nuo žemės surinktų nukritusias nuorūkas.

Įsisupęs į jaukią Vandalo megztinio vilną, dirsčioju į taksisto laikrodį. Praslinkus dviem valandoms, Georgijus su Ruža nesirodo. Toma ir Ivanas taip pat kaži kur atsiliko.

Išsekus orų temai – Vandalas moka tik bulgariškai – pereiname prie gestų kalbos, praplėsdami ją lotyniškomis sentencijomis.

Ibi patria, ubi bene.

Quod erat demonstrandum, neprieštarauja man Vandalas.

Išvydęs susidomėjusį Vandalo žvilgsnį, pasakoju, kad čia man išties patinka. Mieli žmonės. Daug šviesos. Apstu kultūros: trakai, graikai, romėnai... Šilta. Yra Juodoji jūra. Mačiau Sofijoje didingą Aleksandro Nevskio cerkvę, nemažai spektaklių, aplankiau kelias parodas. Be to, abejoju konceptualizmo prasmingumu, o avangardinės srovės man stačiai juokingos.

Vandalas pritariamai linkčioja. Atpažinęs artimą sielą, demonstruoja, kaip nuo ryto iki vakaro tašo akmenį. Prisipažįsta, jog uždarbiauja darydamas antikos dirbinių kopijas. Jas parduoda turistams, vienam kitam sukčiui. Yra nukalęs iš marmuro trijų metrų Nikę, devynias Afrodites, tuziną Sokrato galvų, du Apolonus, Platoną, per šimtą kolonų. Jam, beje, sušiktas avangardizmas taip pat ne prie širdies. Jis abejoja, ar būtina įsisąmoninti, kad asmeninė raiška kitų kontroliuojamoje teritorijoje būtų laikoma kūryba. Kūryba Vandalui – tai ne beprasmis objektų ir formų išdėstymas, bet naujų dėsnių atradimas. Todėl mes privalome eliminuoti ne tik fašizmą, komunizmą, bet ir elitarizmą, nes jis varžo veiksmų vienybę ir trukdo susijungti su kitais bendraminčiais, siekiančiais pačių doriausių tikslų.

Kada siekiu ženklais parodyti, kad meilė – tik meilė! – yra visuotino gėrio pagrindas, vynuogyne it vaiduoklis pasirodo Georgijus. Netrukus su pirkinių maišais bei mano manta atpuškuoja ir Ruža.

Ilgai nedelsę, sueiname vidun.

Šalia manęs ir Ružos įsispraudęs Georgijus it Dzeusas svaidosi žaibais. Užsivedęs patyliukais kartoja, kad negali pakęsti *stukačiaus* Andrejaus. Bamba, kad tas niekšas iš pamatų griauna jo geros nuotaikos rūmą.

Kad atvėstų, pasivedu Georgijų laukan. Vynuogyne, rodydamas danguje žvaigždes ir geometriškai tobulą pilnatį, raminu, kad galbūt nėra jau taip blogai – *ikonopiscas* netrukus pasigers ir nebeturėsime su juo bėdų.

Deja, religinių temų tapytojas Andrejus rodo neįtikėtiną atsparumą alkoholiniams gėrimams. Negana to, begėdiškai prie stalo flirtuoja su Ruža, kuri po jo dviprasmių replikų nepateisinamai koketuodama kikena. Matau, kaip akies kraštеliu jį stebi vis rūgštesnės minos Vandalas.

Georgijaus veidas tampa mėlynas. Netrukus pajuoduoja. It skęstantysis čiumpa šiaudą – paprašęs minutėlės dėmesio, atsistojęs ima Ružai gal šiek tiek per jausmingai deklamuoti savo meilės lyriką.

Poeto balsas – aksominis. Mia aptirpsta. Vandalas suakmenėja. Taksistas – matyt, pamanęs, kad sutiko Homerą – atvėpusia lūpa sustingsta. Nežinia kada atsiradę klasikai Toma ir Ivanas susigraudina. Solidūs vyrai, turbūt prisiminę savo artimuosius, nesigėdija ašarų.

После долгих ночей
Возвращаюсь к законной жене.

Где ты терялся, любимый?
На дне, дорогая, на дне...*

* Po gausybės naktų nuodėmingų / Vėl žmona apkabina mane: / „Ak, brangusis, tu kur buvai dingęs?" / „Vis dugne, mano meile, dugne..." Vertė Rimvydas Stankevičius.

Ikonų tapytojas Andrejus, slėpęsis po ironijos kauke – kada virš stalo plazdena dvasingas tylos angelas – demonstratyviai prunkšteli. Georgijus sėdasi, nuleidžia savo žilą šešiasdešimtmečio galvą.

Staiga nuo stalo pašokęs Vandalas liuobia Andrejui kumščiu į snukį. Apsipylęs kraujais šis virsta. Vandalas jį smaugia... Kad nematyčiau smurto, be eilės mosteliu rakijos ir akimirksniu atsijungiu.

Šeštadienis

Pažadintas rytmečio saulės, prabundu ant sofkutės, greta pamiršto nurinkti stalo. Apsičiupinėjęs susivokiu, kad naktį praleidau chrestomatiškai skaisčiai – miegojau su rūbais.

Išsvirduliavęs į sodą, Vandalą ir Georgijų aptinku tykiai sėdinčius verandoje. Jie, saugiai apsistatę trilitriniais vyno bakeliais, maloniai šnekučiuojasi. Gaivus Rodopų kalnų vėjelis glosto jų nušvitusius veidus.

Gavęs skliding mezzeko stiklinaitę, išgirstu, kad *ta kalė* Ruža išvažiavo drauge su Andrejumi. Georgijus, vos tą niekšą sutikęs, avansu žinojo, kad taip atsitiks. Ne, jis nesikremta. Labiau jaudinasi dėl manęs. Puikiai supranta – nepakeliama matyti, kada *pideras* iš seno draugo atima moterį. Todėl atseit aš ir pasigėriau.

Ši versija man tinka.

Dirsčioju į laikrodį, po pietų turėčiau būti Sofijoje. Georgijus su Vandalu šįryt niekur neskuba. Po trečios stiklinaitės ir aš tampu ramesnis.

Papjausčiusi Mia atneša ožkos sūrio, parūpina alyvuogių, vytintos mėsos. Girdžiu, kaip be pykčio ji name barškina lėkštėmis, tvarko vakarykščios puotos stalą. Niekur judėti nebenoriu, mielai pasilikčiau čia dar vienai nakčiai. Ir vis dėl-

to vakarop Patikėtinio valdose turiu susitikti su tautiečiais, taip sutarta.

Georgijus į tokio pabūdžio protokolus žiūri iš radikalaus postromantizmo pozicijos. Jo nuomone, pažadėjus – įskaitant kūrybos vakarą – galima jame ir nepasirodyti. Arba sutarton vieton – kada porą valandų tavęs kantriai laukia gerbėjai – ateiti be sąmonės, keturiomis. Juk tikrą rašytoją nuolat supa pagundos, drasko dvejonės, meilės ir kiti neatidėliotini reikalai. Antra vertus, rašytojas turi prigimtinę teisę būti girtas, apsivėmęs ir apsimyžęs. Ir tai tik pliusai, nes kiti sau to leisti negali.

Panašūs išvedžiojimai manęs neįtikina. Protu suvokiu, kad tai didi etika, įskiepyta M. Gorkio literatūros institute. Deja, mano širdis prie jos nelinksta.

Apie vidudienį pavyksta Georgijų įkalbėti, kad važiuotume į Sofiją. Išsikviečiame taksi. Sutariame, kad pristatys į vietą už 200 levų.

Vandalas, kelionei įmetęs trilitrinį *mezzeko* bakelį, pakeliui padovanoja penketą kilogramų sveriantį bareljefą. Ten marmure iškaltas nuogas Herkulesas su nuleista beisbolo lazda. Po Herkuleso kojomis tupi šuo, ant peties – paukštis.

Santūriai apsidžiaugęs, taksi įsitaisau galiniame krėsle. Georgijus su vyno bakeliu – priekyje. Prasukus keletą *mezzeko* ratų, kada Plovdivas lieka už nugarų, palaimingai užsnūstu.

2954. 8436. 1495. 7889. 1713... Pastarąją skaičių kombinaciją turėjau įsiminti pirmąją mano apsilankymo Bulgarijoje dieną. Tai Georgijaus buto signalizacijos kodas. Kiekvieną kartą sugrįždamas, privalau per 30 sekundžių surinkti šiuos skaičius, kad ir kokios būsenos būčiau. Svarbiausia nesupanioti – įeinant – 1713, išeinant – 1.

Surinkus 1 ir užrakinus duris, kada Patikėtinis lūkuriuoja manęs lauke, namuose pasigirsta telefono skambutis. Dvejoju, ar verta vėl rakinti, bėgti atsiliepti... Skambutis įkyrus. Vis

dėlto ryžtuosi sugrįžti vidun. Paspaudžiu... 1. Akimirksniu užkaukia signalizacija.

Pasigirdus atominį karą skelbiančiai sirenai, vos prisiliečiu prie telefono ragelio, skambutis nutyla. Sugrįžęs skydelyje nervingai spaudau reikiamus skaičius: 1... 7... 1... 7... Signalizacija nesiliauna kaukusi.

Pažadinti nepakenčiamos sirenos, iš visų galų subėga kaimynai – kas basas, kas įsisupęs į paklodę. Nekantresni mane spaudžia prie sienos, ketina užlaužti rankas. Aiškinu, kad esu Georgijaus svečias. Jie, atrodo, manimi patiki.

Kaimynams sugužėjus į butą, norėdamas galutinai įrodyti, jog nesu vagis, skambinu į Kniaževo. Georgijus neatsiliepia...

Sirenai tebestaugiant, nepažįstamam pusnuogiui diktuoju skaičius: *one... seven... one... three.*

Po paslaptingų manipuliacijų pusnuogiui pavyksta nutildyti sireną. Skambinu Mirai. Neatsiliepia. Vėl skambinu Georgijui. Jis, ačiū Dievui, pakelia ragelį; buvo tualete.

Gavęs instrukcijas, bėgu į koridorių, ten turiu rasti saugos tarnybos telefoną. Drebančiomis rankomis paspaudžiu 1.

Užrakinęs duris, prisimenu, kad pamiršau pasiimti rašiklį. Renku 1713. Įeinu vidun.

Su rašikliu rankoje vėl paspaudžiu 1. Užsirašau telefono numerį ant delno. Vėl renku 1713... Georgijui diktuoju saugos tarnybos numerį, kurios neperspėjus, netrukus suvažiuos ginkluoti žaliūkai ir, be abejonės, mane suims.

Georgijus skambina Mirai į mobilųjį. Nors galėtų pats, tačiau įpareigoja sekretorę, kad praneštų tarnybai apie nesusipratimą.

Laukiu, kuo visa tai baigsis...

Po dešimties minučių Georgijus praneša, kad situacija suvaldyta.

Paspaudžiu 1. Užrakinu duris. Vėl skambina... Šį kartą nerizikuoju.

Nusileidus liftu, susirūpinęs Patikėtinis gatvėje klausia, kas čia atsitiko. Apsimetu neturįs žalio supratimo; matyt, kažkoks kvailys supainiojo signalizacijos kodą.

Vakaras Patikėtinio rezidencijoje praeina sklandžiai. Tiesa, apie vidurnaktį su tautiečiais kažkodėl imu kalbėtis rusiškai.

Palydėtas namo, itin atsakingai renku skydelyje: 1... 7... 1... 3... Atlikęs titanišką darbą, iš nuovargio krentu tiesiai į lovą.

Sekmadienis

Įdienojus pažadina telefono skambutis. Kalba susinervinęs Georgijus.

Atsitiko – Viešpatie! Viešpatie! – nenumatytas dalykas. Vakaro planai – „Idioto" premjeros banketą su artistėmis pratęsti Kniaževe – žlunga. Neperspėjusi į vilą atsibeldė aštuoniasdešimtmetė Georgijaus žmonos tėvo sesuo... su vyru.

Georgijus, sugrįžęs iš parduotuvės, rado šįryt abu sėdinčius verandoje. Nieko nebegali pakeisti, ta ragana ketina nakvoti viloje. Negana to, užkrovė begalę buitinių darbų. Jis privalo nedelsiant nupjauti žolę, pataisyti stogą, iškasti nuotėkoms skirtą griovį. Ir visa tai todėl, kad jam vila nepriklauso. Ją lygiomis teisėmis valdo žmona ir jos tėvo sesuo, kuri amžinai surūgusi ir vis priekaištauja poetui, kad šis per mažai rūpinasi nekilnojamuoju turtu, paveldėtu iš žmonos senelio advokato, anuomet Kylio universitete studijavusio teisę drauge su būsimu nacių teisingumo ministru, SS obengrupenfiureriu Hansu Franku. Beje, su pastaruoju advokatą senelį siejo bičiuliški santykiai, kol 1946 metais reichskomisarą bei okupuotos Lenkijos generalgubernatorių sąjunginininkai pakorė Niurnberge.

Nuliūstu ne mažiau, nei Georgijus. Ir vis dėlto susitvardęs raminu, kad gyvenime dar bus tų artisčių. Poetui tai menka paguoda. Vardija, kad nupirko tortą, trejetą bakelių *mezzeko*, silkės, degtinės, daržovių, užraugė penketą kilogramų mėsos, o dabar visa tai prapuls.

Padėjus ragelį, mane apima tuštumos jausmas. Jį vydamas šalin, iš lentynos čiumpu Juzo Aleškovskio pirmą pasitaikiusį tomą. Atsigulęs skaitau „Nikolajų Nikolajevičių"...

„Idiotą" vaidina amfiteatre, juodo interjero kamerinėje salėje. Georgijus, dar neužgesus šviesoms, kada susirandame mums skirtas vietas, šnabžda į ausį, vardindamas, kad antai ten sėdi *tas*, o ten – *anas*.

Jauna spektaklio režisierė Denislava, drauge su pagrindinio vaidmens atlikėja artiste Snežina, matyt, įkvėptos Dostojevskio genijaus, pačios parašė romano inscenizaciją. Beje, ne vienerius metus gyvena drauge, globoja katiną. Išgirdęs šį anonsą, suprantu, kad nei su režisiere, nei su Nastasja Filipovna mums po spektaklio nebus pakeliui.

Kunigaikštį Levą Nikolajevičių Myškiną vaidina smulkutis Avanesas, armėnų kilmės aktoriukas. Parfioną Semionovičių Rogožiną – jo vienmetis bulgaras, stulbinamai panašus į poetą Jeseniną, kada šis Maskvoje smurtaudavo prieš Isadorą Dunkan. Pirmasis vilki striuku juodu kostiumu, o antrasis – kaip ir dera rusų turtuoliui – įsisupęs į prašmatnius kailinius. Nastasja Filipovna po sceną bėgioja basa.

Nors seserys Aleksandra, Adelaida ir Aglaja Jupačinos yra pakankamai žavios – įskaitant ir Niną Ivolginą bei Varvarą Ardalionovną Pticiną – mano dėmesys susitelkia į fatališkąją Nastasją Filipovną.

Artistė Snežina – ispaniško stoto moteris. Tamsaus gymio, protingų akių, plaukikės pečių, aukštesnio nei vidutinio ūgio, pavojingai plėšraus paukščio nosimi. Apmaudu, kad ji

lesbietė. Ir vis dėlto jos nepriekaištingoje išvaizdoje atrandu vieną fizinį trūkumą. Tai *hallux valgus* – pasibaisėtiną didžiojo pėdos piršto iškrypimą.

Padėtis nusikalstamai apleista. Užuot bėgiojus basai po sceną, Nastasjai Filipovnai būtina nedelsiant gydyti pėdas. Jau seniai pastebėta, kad egzostozė dažniau vargina moteris nei vyrus. Garsus vokiečių ortopedas J. Schuleris tvirtina, kad liga išsivysto esant silpniems blauzdos ir raumenų raiščiams. Ji progresuoja tiems, kurių profesija susijusi su sunkiu fiziniu darbu ar ilgu stovėjimu.

Po „Idioto" premjeros ketinu Snežinai patarti kuo greičiau kreiptis į ortopedą. Akivaizdu, įtvarai jai nebepadės. Teks atlikti pirmojo padikaulio osteotomiją, vėliau osteosintezę. Parinkus specialius batus, po trejeto mėnesių vėl galės basa bėgioti nuo Rogožino prie Myškino ir atgal.

Ūmiam Parfionui Rogožinui nužudžius Nastasją Filipovną, spektaklis pasibaigia. Saikingai paplojusi, Sofijos publika skirstosi kas kur.

Georgijus dvejoja, ar verta eiti į banketą. Atseit teks aktorius sveikinti, šypsotis apšvietėjmas, veidmainiaujant žarstytis komplimentais dubleriams, girti režisūrą, *drąsią* „Idioto" traktuotę. Pasitarę nutariame, kad užsuksime trumpam, išgersim ne daugiau kaip po taurę vyno.

Aktoriaus klube, įskūrusiame teatro pirmajame aukšte, sausakimša. Europos Sąjungos direktyvos čia negalioja, todėl be apribojimų rūkoma. Stalai lūžta nuo rūkytų ir vytintų mėsų, sumuštinių, pyragaičių. Yra kavos, arbatos, retesniems mėgėjams – vandens. Be to, paslaugūs Teatro akademijos studentai pilsto vyną, degtinę, viskį, brendį...

Georgijus puola mane pažindinti su bulgarų teatro pažibomis. Kada įsišneku su skulptoriaus Christo Javaševo broliu – jis aktorius – Georgijus prasitaria, kad, matyt, šį vakarą nepakenks ir antra, galbūt net trečia taurė.

Po ketvirtosios vyno taurės kalbuosi su kažkokia beprote psichologe. Ji primygtinai reikalauja, kad pasakyčiau, jog „Idioto" spektaklis – geras. Patvirtinu, kad jis puikus, ką čia beslėpti.

Supažindintas su vyriškais rūbais vilkinčia režisiere Denislava, o netrukus ir Snežina, nebeištveriu. Užuot pagyręs artistų vaidybą ir kalbėjęs apie Rusijos genijų Dostojevskį, lyg tarp kitko prasitariu, kad buvęs kaimyninės Latvijos Prezidentas Valdis Zatleras – puikus ortopedas. Atseit, skirtingai nei kiti Baltijos šalių prezidentai, jis moka pašalinti kaulines išaugas, perpjautą kaulą atstato į teisingą padėtį. Be to, kruopščiai sutvarko sausgyslių bei raiščių plastiką. Žinoma, visa tai ne už ačiū.

Nei Denislava, nei Snežina Latvijos politiko gebėjimais nesusidomi. Patraukusios link stoviniuojančių merginų, palieka stovėti su scenografu Nikola. Jo žmona studijavo Vroclave, todėl kalbamės lenkiškai – apie Grotovskį, vėliau Varlikovskį. Po bruderšafto sutarus, kad tai pasaulinio kalibro genijai, dairausi Georgijaus. Jis, apsuptas pritilusių artisčių, nepamiršdamas siurbtelėti kažko stipresnio, deklamuoja savo eiles.

Po vidurnakčio, kada klube pats smagumas, Georgijus užsispiria. Kad ir kaip įkalbinėju, nesutinka su būreliu įšilusių artisčių atvėsti jo mamos valdose. Primena, kad mamos bute *tai padaryti* jam neleidžia sąžinė. O Kniaževe – tupi žmonos tėvo sesuo...

Padėtis beviltiška. Nesuradę išeities, abu paniurę traukiame į skirtingas puses. Georgijus gatvėje pasigauna taksi, aš – pėsčiomis dūlinu į jo velionės mamos tvirtovę-skaistyklą.

Pirmadienis

Šįryt paskambinęs Georgijus itin dalykiškas. Neverkšlena dėl vakarykščios dienos. Kalba, kad dar ne viskas prarasta.

Jo sumanumo ir diplomatinio talento dėka pavyko žmonos tetą įtikinti, kad Kniaževe jai užsibūti neverta. Ir štai atlygis – apie pietus ji pažadėjo išsinešdinti. Iki to laiko – kad nekiltų įtarimų – Georgijus dažys tvorą, kas griovį, vėliau padirbės su žoliapjove. Kai tik ta gyvatė dings, duos man žinoti. Žodžiu, kantrybės.

Po pietų sulaukiu ženklo. Išsikvietęs taksi, nurodytu adresu vykstu į Kniaževą.

Vairuotojas, gerokai paklaidžiojęs kalnų serpantinais, pagaliau atveža į vietą. Pakalnėje pamatau Georgijų. Jis nuogu torsu, tupi palinkęs prie sugedusios žoliapjovės.

Georgijaus rezidencija – tai dviejų aukštų fachtverkinė Alpių stiliaus vila. Ji stūkso įsirėmusi į kalno šlaitą, apsupta senų medžių ir žalumos. Viduje – istoriniais baldais apstatytas holas ir puslankio formos laiptų maršas, vedantis į miegamuosius.

Parodęs kambarėlį, kuriame miegosiu, Georgijus imasi ruošos. Nuplovęs salotas, pasišvilpaudamas pjausto svogūnus, rakinėja pomidorų šerdeles ir neatsidžiaugia, kad nė vienas produktas nespėjo sugesti. Ta proga kaišioja man po nosimi prieš trejetą dienų marinuotą mėsą ir reikalauja patvirtinti, kad ji neprašvinko.

Įkūrę ugnį, susėdame lauke prie žaizdro.

Gaivus kalnų oras. Temsta. Virš galvų mums čiulba paukšteliai. Georgijus atvirumo akimirką prisipažįsta, kad tik čia – tarp kalnų – gali kurti. Viską, ką vertinga parašė, gimė Kniaževe. Ypač palanki poetui žiema. Tada, iš visų pusių užpustytas sniego, niekieno netrukdomas rašo meilės įkvėptas eiles. Tiesa, turi senolį kaimyną – Georgijaus Markovo (1929–

1978) giminaitį. Šiek tiek jam padeda. Atseit Anglijoje nužudyto bulgarų disidento pusbrolis gyvena itin vargingai.

Iškepę kalną kepsnių, persikraustome į verandą. Kaip atlygis už triūsą, atsiranda degtinės, vyno bakelis. Susidaužę, vėl šnekamės – apie nieką. Arba tylime – prasmingai.

Staiga, nepaisant, kad nieko šią akimirką netrūksta, Georgijus ima nerimauti. Atseit ar nepasikvietus svečių. Galėtų šūktelėti kaimynui. Bet, jei jis ateis, iki išnaktų kalbės tik apie Georgį Markovą. Neužsičiaupdamas pasakos, kaip šis buvo sovietinių specialiųjų tarnybų užsakymu nužudytas. Tai kraupi istorija. Georgį Markovą – panašiai kaip poloniu Aleksandrą Litvinenko – pasamdytas italas bakstelėjo Londono gatvėje užnuodyto skėčio smaigaliu.

Po valandos Georgijus jau nebenustygsta vietoje. Šiek tiek jį pažinodamas, bičiuliškai patariu skambinti nedelsiant, nes vėliau, kada būsime ties smigimo riba, vis tiek ieškos nepadorių draugysčių.

Georgijus man pritaria. Karštligiškai čiumpa maigyti savo mobilųjį telefoną. Svarsto, kam šiąnakt paskambinti. Atseit galima būtų pasikviesti verslininkę – jo fanatišką kūrybos gerbėją... prostitutę turkę... kasininkę iš parduotuvės... kirpėją... viešbučio restorano padavėją... Otto fon Bismarko provaikaitę... Bet ne, ši tupi Paryžiuje. O gal paskabinti Akademikei?.. Ji tai tikrai atlėks.

AKADEMIKĖ

Akademikė, pasak Georgijaus, yra ypač plataus akiračio žmogus. Ji viską žino apie XVI–XVIII amžiaus civilinę teisę. Ta tema apgynė disertaciją. Yra kelių monografijų autorė, nepakeičiama mokslinė vadovė. Be to, nuožmi antikomunistė. Antimonarchistė. Tai jos valia šalies konstitucijoje atsirado

saugiklis, dėl kurio tremtyje Ispanijoje gyvenęs caras Simeonas II Sakso Koburgas niekada netaps Bulgarijos prezidentu. Akademikė – laisvosios rinkos ideologė. Į jos nuomonę įsiklauso didžiausi Bulgarijos protai.

Akademikė – laukiamas svečias Prezidento rūmuose. Ten – panorėjusi – galėtų kojos spyriu atidarinėti duris. Jos politinės pažiūros pasižymi ypatingu stabilumu. Konsultuoja vieną kitą dešiniųjų partiją. Sugeba – nepaisydama politinių simpatijų – nešališkai vertinti pačias sudėtingiausias situacijas. Garsėja objektyvumu. Nepakantumu intrigoms. Nemaža dalimi jos rekomendacija lėmė, kad Bulgarijos atstovė taptų Paryžiuje UNESCO Generaline sekretore.

Kada Akademikė išsirita iš taksi, išvystu ant pensijos slenksčio atsidūrusią Malviną iš „Pinokio nuotykių". Tai „drąsiai" padažyta brunetė. Su pūsta Angelos Davis šukuosena. Apsitempusi mini sijonėliu. Mūvi geidulingas tinklo kojines ir aukštakulnius ant ortopedinių platformų. Nejučia akimis Akademikės užantyje imu ieškoti rimbo. Įtariu, kad rankinėje galėtų turėti ir pramogai skirtus antrankius.

Akademikę nedelsiant sodiname prie stalo verandoje.

Pagyvėjęs Georgijus, šio to papilstęs, niekam prasižioti nebeleidžia. Užkąsdamas kepsniais ir silke, geria degtinę ir dėsto savo estetinę doktriną. Akademikė įdėmiai klausosi. Meilės pritvinkusiomis akimis, neišdrįsta pertraukti ar prieštarauti, kada Georgijus leidžiasi į spekuliatyvius svarstymus *menas menui* tema.

Paleidę muziką per kompiuterį, kada sutariame, kad *grožis išgelbės pasaulį*, įgyvendiname staiga kilusį norą pasišokti. Iš pradžių su Akademike strykčioja Georgijus, vėliau krataus i ir aš.

Akademikė, pamaloninta dėmesio, pertraukėlės metu diskretiškai teiraujasi, ar nekils problemų, jei šiąnakt pasiliks Kniaževe nakvoti. Georgijus tam neprieštarauja. Tik taktiš-

kai primena, jog ryte nuo patalynės jai teks susirinkti savo plaukus, kad kaip anąkart jo sugrįžusiai iš Paryžiaus žmonai nekiltų nereikalingų įtarimų. Akademikė pažada, kad taip ir padarys.

Jau gerokai po vidurnakčio išsiskirstome. Sutelkęs titanišką valią, nepaisant Akademikės laukinių dejonių, šiaip ne taip užsnūstu.

Antradienis

Kai Akademikė ryte nuo patalų susirenka savo plaukus, išsikvietę taksi vykstame drauge su ja į Sofiją. Georgijus lieka Kniaževe. Jis, norėdamas apsidrausti, naikins visus kitus svečių apsilankymo viloje pėdsakus.

Georgijus, nors viešnagė eina į pabaigą, pasistengė, kad Sofijoje turėčiau kuo mažiau laisvo laiko. Tad vidudienį prie Ivano Vazovo eilinis teatro interviu. Šį kartą kalbina plataus veido Desislavas, su kuriuo susipažinau ūmiojo dailininko Ivano Kirkovo parodoje.

Desislavas pernelyg smalsus. Jam viskas įdomu: Lietuvos ekonomika, politika, kultūra, seksualinių mažumų teisės. Nesileisdamas į ilgus svarstymus, atsakinėju itin trumpai ir kaip galima konkrečiau, mat Desislavas kalba tik bulgariškai, o jo rusų kalbos žinios kelia nemažai abejonių.

Ir vis dėlto šiandien neduoda ramybės ne tai, ar žurnalistas Desislavas mane supranta. Mintys sukasi apie Vieną – valsų ir psichoanalizės sostinę, kurioje ryt man teks pernakvoti.

Geradarių dėka Vienoje turėtų laukti tuščias butas. Nežinau net kuriame rajone. Atskridus naktį, teks pačiam jį susirasti. Šiek tiek kelia abejonių paskutinis elektroninis laiškas su paslaptingomis instrukcijomis.

Sveiki,

Atvykti CAT bus labai patogu.

Dabar apie rakto perdavimą.

Prie laukujų pastato durų spauskite mygtuką Hauswart. Jei tuo metu ji bus namuose, įleis. Jei bus jau išėjusi, tuomet Įėjimo durys į pastatą bus neuždarytos. Įeikite į fojė ir užlipkite laipteliais. Kairėje pusėje stovi spintelė, joje bus paliktas raktas. Butą pasieksite praėję liftą (liftas dešinėje) ir nusileidę du laiptelius žemyn. Baltos durys.

Jei būtų netikėtumų, skambinkite.

O jei, galvoju, *jos* namuose nebus?.. Arba durys – užrakintos?.. Aba spintelėje – tuščia?.. Ir visa tai naktį, svetimame mieste, kuriame dar neteko lankytis.

Šių minčių slegiamas, kraunuosi kelionei daiktus. Vakare, atsigulęs lovoje, atmintinai iškalu instrukciją, nes atsispausdinti laiško neturiu galimybių.

Taip, dar kartą pakartosime:

(...) Jei tuo metu ji bus namuose, įleis. Jei bus išėjusi, Įėjimo durys į pastatą bus neuždarytos. Įeikite į fojė...

Trečiadienis

Georgijaus rūpestis, kad net išvykimo dieną turėčiau ką veikti, nepakenčiamas. Vos spėjęs parduotuvėje nupirkti keletą butelių *mezzeko*, lekiu susitikti su Mira. Ji įpareigota palydėti iki žalio namo, kuriame laukia ne mažiau smalsi nei Desislavas Patricija.

Teatrologė Patricija panaši į pilkos pelytės ir paiko zuikučio mišrūnę. Išsitraukusi penketą rašiklių, mokyklinį sąsiuvinį bei diktofoną, uoliai klausinėja apie *perestrojką*, socialinius pokyčius Lietuvoje ir pertraukdama vis bando mane įtikinti, kad komunizme esti daugiau gėrio, nei blogio.

Galbūt todėl, kad prieš kelionę esu šiek tiek nervingas, kategoriškai prieštarauju teatrologės nuomonei, kad sovietmečiu nebūta įtampų, o socializmas visada vaikščiojęs su žmogišku veidu. Ilgiau diskutuoti panašiomis temomis nebematau prasmės, mat Patricijai – skirtingai nei man – dar toli iki trisdešimties ir jos supratimas apie *anuos* laikus yra pavojingai miglotas.

Pašnekesys stringa. Vis dažniau demonstratyviai nutylu, leisdamas merginai pasisakyti lyčių lygybės, Amerikos imperializmo ir nepagydomų kapitalizmo blogybių klausimais.

Kada užsivedusios Patricijos kritikos strėlės nukrypsta į Giunterį Grasą, nutariu pokalbį baigti. Prisipažinęs, kad, deja, neteko skaityti jo skandalingo eilėraščio „Kas turi būti pasakyta", atsisveikinu ir kulniuoju į teatrą pas Georgijų.

Georgijus, kaip visada, pavydėtinai žvalus. Valiūkiškai šypsosi ir teisinasi, kad negalės manęs palydėti į oro uostą, mat pasižadėjo vakarop užsukti pas Akademikę. Ji, beje, perduoda man pačius šilčiausius linkėjimus ir viliasi, kad ateityje panašų susitikimą mums pavyks pakartoti jos namuose.

Į Georgijaus kabinetą įsiveržia suplukęs Pavelas – Ivano Vazovo teatro vadovas. Pagiringas žmogus atsiprašinėja, kad taip ir nepavyko *deramai* pabendrauti; o gyvenimas, deja, per tuos nesibaigiančius darbus skrieja pro šalį... Norėdamas garbų teatro vadovą nuraminti, įžūliai meluoju, kad mano viešnagė Bulgarijoje buvo nuobodžiai akademiška. Pavelas – senas vilkas – iš paraudusių akių matau – manimi nepatiki.

Atsiglėbesčiavęs su Georgijumi, neatsisukdamas kulniuoju į Alabino gatvėje įsikūrusią Patikėtinio kontorą. Panašiai kaip ir P. Rimšos „Lietuvos mokykloje" – Patikėtinį aptinku sėdintį greta mokytojos, trūksta tik verpimo ratelio. Trumpam nutraukęs bulgarų kalbos pamoką, Patikėtinis geranoriškai pažada mane nuvežti į oro uostą.

Be klaidų suspaudęs 1713, atsiduriu namuose. Skambina Mira. Ji žvaliu balsu praneša, kad Georgijus ją ką tik įpareigojo mane įsodinti į lėktuvą. Sakau, kad neverta, pats sugebėsiu. Ne, Mira būtinai ateis. Po penkiolikos minučių...

Temstant „Austrijos oro linijų" lėktuvas nusileidžia Vienoje. Kioske nusipirkęs pasaulyje patį smulkiausią Vienos žemėlapį, ieškau man reikiamos gatvės. Viešpatie, kiek jų daug!

Neįžiūrėdamas žemėlapyje nei pavadinimų, nei raidžių, važiuoju *CAT* traukiniu į miestą. Kad ir kaip sklaidau žemėlapį, nerandu ne tik gatvės, bet ir krypties, kurioje ji galėtų būti. Paklausti vietinių, žinoma, gėda.

Išlipęs iš traukinio galinėje stotelėje, atsiduriu kažkokiose statybose. Pasitelkęs intuiciją, šiaip ne taip surandu išėjimą į gatvę. Jau tamsu. Gatvės pavadinimas neįskaitomas. Žmonių – nė vieno. Automobilių taip pat nedaug.

Tolumoje išvydęs kažką panašaus į banką, ligoninę ar viešbutį, einu man nežinoma kryptimi. Stebuklingai pagavęs taksi, liepiu mane kuo greičiau vežti: *Löwengasse...* Vairuotojas sako, kad tai šalia, penkios minutės pėsčiomis. Ne, nesutinku, vežkite.

Išvydęs ant pastato Lietuvos valstybės vėliavą, taksistas diskretiškai teiraujasi, ar aš esu tikras, jog tokiu metu ši įstaiga veiks. Atsakau, kad dėl manęs, žinoma, veiks.

Prieinu prie durų. Susiradęs kairėje skydelį, spaudžiu *Hauswart*. Niekas neatsako. Dar kartą *Hauswart...* Stumteliu duris. Durys pasiduoda...

Įėjęs į fojė, palipu laipteliais į viršų. Apsidairęs prieblandoje, kairėje pusėje išvystu stovinčią spintelę. Patikrinu, pirmajame stalčiuje rakto nėra... Atrajame... guli. Paėjęs su raktu link lifto, nusileidžiu, kaip ir sakyta, du laiptelius žemyn. Kairėje – baltos durys. Įkišu raktą į spyną. Pasigirsta linksmas spragtelėjimas. Baltos buto durys atsidaro...

Po kelių savaičių Bulgarijoje įvyko 5,8–6 balų žemės drebėjimas. Jo epicentras buvo visai greta Sofijos. Tai sužinojęs, nedelsiant iš Vilniaus paskambinau Georgijui.

Draugą radau Kniaževe, žingsnis nuo epicentro. Sakė, kad uošvio vila tebestovi, tiesa, šiek tiek pasvirusi, joje dabar įsikūrė gelbėtojai. O pats Georgijus po tos baisios nakties, nors ir nepajėgia užmigti, tačiau kasryt prabunda prišlapinęs į lovą.

PO DVEJŲ METŲ

Parašius fundamentalų įvadą „Mielam Bulgarijos skaitytojui", Georgijaus ir geranorių valia „Fakel Expres" leidykla bulgarų kalba išleido mano „Pijoko chrestomatiją". Vienas iš pirmųjų penketą knygų įsigijo taksistas, vežęs mus anuomet iš Plovdivo į Sofiją, vėliau ją pirko Vandalas, Virginija, Akademikė, Mia, Ivanas... Neslėpdamas džiaugsmo Georgijus laiškuose rašė, kad lietuvių rašytojo knyga sulaukė didžiulio pasisekimo, tad skaitytojai geiste geidžia pamatyti autorių. Knygos autorius, beje, ne mažiau norėjo išvysti savo skaitytojus, o taip pat leidėją, kuris vis blaškėsi tarp Sofijos ir Paryžiaus.

Prasidėjo susirašinėjimas, atkaklus laiko bei lokacijų derinimas, paįvairinamas ilgesnėmis ar trumpesnėmis tylos pauzėmis. Prie šios titaniškos veiklos netrukus prisijungė ir Patikėtinis, ėmęsis organizacinių rašytojo atvykimo ir viešnagės Bulgarijoje rūpesčių.

Bendrai nutarėme, kad į Sofiją keliausiu ankstyvą pavasarį, tada ir pristatysime vietos šviesuomenei „Pijoko chrestomatiją". Bet ir vėl teko susidurti su techninėmis kliūtimis, mat jei žiema Bulgarijoje užsitęs, vandentiekio vamzdžiai Kniaževo viloje gali būti mirtinai užšalę, todėl Georgijus bus priverstas gyventi savo bute Sofijoje, o dviese čia mums bus

ankšta. Kita vertus, žmona iš Paryžiaus taip pat gali bet kada pasirodyti, nors, žinoma, taip niekada nebus. Nepaisant šių ir menkesnio kalibro abejonių, kovo pabaigoje įsižiebė viltis, kad balandžio pradžia Bulgarijoje bus šilta, tad vandentiekis Kniaževe veiks, o butas Sofijoje bus laisvas.

Penktadienis

Nutūpęs iš Vilniaus ir neskausmingai pasistumdęs penketą–šešetą valandų Varšuvos oro uoste, skrendu į Sofiją. Prisisegęs diržą, orlaivyje jaučiuosi kaip niekada saugus, mat drauge su manimi į pasaulio čempionatą skrenda ir visų svorio kategorijų Lenkijos jaunimo bokso rinktinė. Prieš įlipant į lėktuvą, boksininkai – atsistoję į gąsdinančias kovotojų pozicijas – nusifotografavo prie sparno. Norėjau ir aš pakliūti į istorinį kadrą. Deja, kažkada radikaliai sulaužytos nosies rinktinės treneris maloniai paprašė nesipainioti po kojomis ir kuo greičiau lipti į lėktuvą. Taip ir padariau, pavijęs šalin paiką mintį dar šiek tiek su juo pasiginčyti. Dabar sėdžiu apsuptas tvirtasprandžių boksininkų bei rinktinės vadybininko. Manau, kad išties jis vadybininkas, mat inteligentiško veido vaikino galva iššaukiamai neskusta, o rankų, kaktos bei kaklo nepuošia grėsmingos tatuiruotės, be to, jis turi kompiuterį. Jau pakilus lėktuvui, įsivaizduoju, jei staiga kuriam iš įsilinksminusių (slapta) keleivių kiltų noras lėktuve pasiautėti – kabinėtis prie nėščių moterų, erzinti kūdikius ar apstumdyti iš tualeto grįžtantį senolį... Nieko panašaus neįvyksta. Skrydžio metu visi išlieka ramūs, įskaitant ir nedorų akių rusakalbius vaikinus, kurie, drįstu įtarti, jau ne vienerius metus Balkanuose turi ne itin švarių verslo reikalų.

Sofijos oro uoste, atlikus formalumus, mane pasitinka Patikėtinis. Jausmingai pasičiupinėję, važiuojame į Georgi-

jaus butą, kuriame su raktais manęs turėtų laukti leidyklos redaktorė Mira, mat maestro Georgijus užtruko Briuselyje, tad iki pirmadienio tikrai negrįš. Įsispraudęs į liftą, pritaikytą ne daugiau kaip dviem pigmėjams, pakylu į šeštąjį aukštą. Skambinu. Atsidaro durys.

Mira, kad nepripėduotų, stovi su žydrais polietileniniais maišeliais apvilktais aukštakulniais. Prisimindamas šių namų tvarką, užuot deramai pasisveikinęs, nedelsiant prašau drėgno skudurėlio, kad galėčiau apvalyti savo lagaminą. Po šios higieninės procedūros, kada koridoriuje nusiaunu batus ir nusimetu švarką, einame vidun.

Virtuvėje, kaip ir dera, ant stalo manęs laukia dailių formų „Mezzek" vyno butelis – *merlot*. Atrodo jis gundomai, tačiau neliečiu, veidmainiauju prieš Mirą, kad noriu kavos ir... obuolio.

Mano viešnagės Sofijoje planas jau sudarytas: penktadienio vakaras – savo nuožiūra, šeštadienis – laisva diena, sekmadienis – interviu, interviu, pirmadienis – 09:00 interviu tiesioginiame TV eteryje, vėliau interviu laikraščiui „Trud", tada knygos pristatymas Sofijos miesto bibliotekoje, banketas... Be to, Mira nepamiršta pasakyti, ką jai liepęs Georgijus. Atseit pirmadienį – apie tai ji jau minėjusi – ryte man teks dalyvauti labai populiarioje TV laidoje, tad nuo pat sekmadienio vidudienio kategoriškai uždrausta bendrauti ne tik su vietine rakija, bet ir su vynu bei kita bloga kompanija. Išgirdęs šiuos žodžius, šiek tiek nuliūstu, tačiau pasižadu uoliai laikytis Georgijaus sudarytos dienotvarkės.

Atlikusi instruktažą, Mira pakyla eiti. Jai stovint tarpduryje, teiraujuosi apie Georgijaus buto signalizacijos kodą. Ar jis vis dar 1713? Taip, patikina, toks pat kaip ir anuomet: 1713. Tą akimirką sielą užlieja begalinio džiaugsmo banga, kad nepakenčiamai efemeriškame pasaulyje dar yra likę stabilių dalykų, kaip antai Anglijos monarchija,

Amerikos demokratija, ir, žinoma, Georgijaus buto signalizacijos kodas.

Iškaukšėjus miestan Mirai, energingai varstau spintų duris, vaikštau po kambarius, šniukštinėju – ieškau pokyčių. Neradęs, nusiraminu. Atsidarau svetainėje barą, kuriame tarp gerai pažįstamų butelių, kaip lygus tarp lygių, stovi neatkimštas, prieš porą metų mano iš Lietuvos atvežtas „Trejų devynerių" suvenyras. Be sąžinės priekaištų – Georgijus man leido – įsipilu į taurelę greta prisiglaudusios rakijos, paragauju kažkuriame oro uoste praėjusiame tūkstantmetyje *tutti free* pirktos „Finlandia" degtinės ir pabaigai – prieš septynetą aštuonetą metų maestro atsivežtos iš Gruzijos čiačios. Laikas svetimame bute neprailgsta.

Vakarop su Patikėtiniu ir jo šeima vykstame pažįstamais keliais. Prie liūdesį keliančios vaikų žaidimo aikštelės, nepakeitusiame išvaizdos restorane ginkluoti peiliais ir šakutėmis braunamės pro salotų džiungles, kopiame musakų ir tsatsų kalvomis, šturmuojame sarmi bei taratorų kalnus ir, žinoma, galynėjamės su legendine avies galva – garuojančia, svaiginamai kvepiančia. Ją valgant mane ir vėl fotografuoja. Iš jaudulio, vos neužkliudęs vyno taurės, sustingstu su šakute rankoje... Vėliau atsibudus, nuodėmingai apsunkus, privačiose valdose degustuojame gintarinę rakiją, kurią Patikėtinis pats pagamino. Skonis – neįtikėtinas! Būsena – dieviška! Antra vertus, prabudus ryte sunku suprasti, kaip, grįžus po vidurnakčio, skydelyje pavyko teisingai suspaudyti buto signalizacijos kodą.

Šeštadienis

Kad nuplautume vakarykščias nuodėmes, iš pat ryto vykstame į Rilos vienuolyną – tai pusantro šimto kilometrų nuo Sofijos. Pakeliui pravažiuojame vietinę įžymybę – kupiną gyvybės bei itin didelį čigonų taborą, esantį pačioje Bulgarijos sostinės pašonėje. Vaizdai, kuriuos matau pro automobilio langą – mat nesaugu būtų keleiviui išlipti – optimistiškai nenuteikia. Šalimais, prie šiukšlių kalnų, šmirinėja būriai valkataujančių ir, matyt, alkanų šunų, kurie savo estetine išvaizda puikiai dera prie lūšnynų architektūros bei nedorų veidų čiabuvių. Šmėsteli mintis, jei čia atsidurčiau naktį, turbūt į Lietuvą nebesugrįžčiau...

Pakelėse, riedant link Rilos, mane viltingai nuteikia mažmeninė prekyba. Ant stabilių medinių stalelių, beveik kas šimtas metrų, gundomai stovi surikiuoti litro ar pusantro rausvu ir gelsvu tūriu užpildyti plastmasiniai buteliai. Nesunku įtarti, koks jų turinys. Tačiau herojiškai valdausi ir Patikėtinio neprašau minutėlei stabtelėti, kad patikrinčiau šių gaminių kokybę.

Senasis Rilos vienuolynas, apipaišytas freskomis, išpuoštas mozaikomis bei išdažytas anaiptol ne liūdesį keliančiomis spalvomis, pilnas tikinčiųjų ir žioplių. Mes taip pat priklausome šiai kategorijai. Šventyklos fasado cokolis ištapytas dešimties mirtinų nuodėmių temomis. Žinoma, ieškau paleistuvystės. Suradęs grožiuosi begėdiškai nuogomis bulgarų paleistuvėmis, velnių draugijoje atgailaujančiomis dėl nedorai iššvaistyto gyvenimo.

Šventasis Ivanas Rilskis (876–946) – vietinė įžymybė, itin stačiatikių gerbiamas asmuo. Didesnę savo gyvenimo dalį jis praleido tūnodamas Rilos kalnuose esančiame urve, tad būtinai turime šią vietą aplankyti. Atvykę ilgai kopiame į miš-

kingą kalną. Pasilaikydamas už žolynėlių, slidinėju šlapiais akmenimis ir nuoširdžiai meldžiuosi, kad nenugarmėčiau apačion, kur manęs niekas nelaukia. Pagaliau tarp lapijos šmėsteli nedidelė stačiatikių šventyklėlė, o šalia jos – įžymusis šventojo urvas.

Meluočiau, jei teigčiau, kad urvuose jaučiuosi gerai. Panašiai ir šventojo Ivano Rilskio, kuris yra ankštas – ne didesnis kaip dešimt kvadratinių metrų. Čia drėgna. Šlapia. Po kojomis telkšo balos. Miegojęs šventasis žiemą ir vasarą ant akmeninės plokštės, kuri stūkso pusmetris virš grindų. Žinoma, aplinkui tamsu, beveik nieko nesimato. Tačiau, pasak Patikėtinio, iš urvo yra dar vienas išėjimas. Prasispraudus tarp akmenų, galima atsidurti kitoje kalno vietoje. Tačiau ne tai svarbu. Įdomiausia, kad pro siaurą angą pralenda tik teisuoliai, o tie, kurie atvirkščiai, – ne, arba amžiams užstringa. Paika mintis Rilos kalnuose pasitikrinti, ar esu teisuolis, man pasirodo ne itin patraukli. Ir vis dėlto pasąmonėje sukirbena, kad privalau atlikti šį testą. Taigi, nugalėjęs vis bandančią apnikti klaustrofobiją, šliaužiu ant pilvo kažkur viršun, kur, kaip man pasakyta, netrukus pasirodys šviesos spindulėlis. Jam pasirodžius, staiga užstringu – nei pirmyn, nei atgal. Bet po akimirkos, sėkmingai pasirangius, didžiam savo džiaugsmui, it angis iššliuožiu į lauką, kupinas beribio džiugesio, kad šiame pasaulyje vis dėlto gyvenu teisingai. Užplūdus itin teigiamoms emocijoms, kada palaimingai užsirūkau cigaretę, piktdžiugiškai imu įsivaizduoti nepralįsiančius pro šventojo Ivano Rilskio urvo angą. Turiu pastebėti, kad šiame sąraše atsiranda ne vienas – iš pažiūros – dorai atrodęs politinis, visuomenės ar meno veikėjas.

Urve pasitikrinę savo dorovę, vykstame toliau – link Makedonijos ir Graikijos sienos. Ten, pasak Patikėtinio, yra įstabus Melniko kaimas. Tai kaimas kaip kaimas, tačiau tik šiose apylinkėse auginamos autochtoninės Melniko vynuogės, iš

kurių spaudžiamas prašmatnus vynas. Perspektyva netrukus degustuoti Melniko vyną mane stipriai masina.

Melniko kaime, apžiūrėję griūvančius bei restauruotus namus, atlikę keletą turistinių ir gastronominių ritualų, užsukame į vyno rūsį, kuris įsikūręs kalno šlaite. Prie įėjimo pasitinka nuobodžiaujantis dėdulė. Jis, sprendžiant iš povyzos, atrodo šešiasdešimties, tačiau iš tikrųjų yra už mane gerą dešimtmetį jaunesnis. Nepasakyčiau, kad itin svetingai, Patikėtiniui avansu susimokėjus už degustaciją, – dėdulė pakviečia vidun.

Gerokai erdvesniame už šventojo Rilskio urve stūkso išrikiuotos statinės su vynu, stovi miniatiūrinis stalelis, kelios kėdės. Tvyro pakenčiamai paslaptinga prieblanda. Dėdulei iš statinių šiek tiek įvarvinus melniko ir padalijus taures, jis pasiteirauja, kuria kalba – rusų ar anglų – mes norėtumėme, kad jis papasakotų apie jo gaminamą vyną. Atsakome, kad mums vienodai, bet gali ir angliškai. Tada jis suklūsta ir nepatingi užsiminti, kad pasaulyje vis dar yra piktavalių žmonių, kurie apie Rusiją prastai galvoja. Tai sužinoję bei nepraleidę progos patylėti, atsakome, kad taip, tokių individų vis dar yra, nes Rusija, kaip bežiūrėsi, tai blogis, o Amerika – visuotinis gėris. Atrodo, nuobodžiavusiam rūsio šeimininkui tik to tereikėjo. Dar kartą pasitikrinęs ir sulaukęs patikinimo, kad išties taip galvojame, jis – savavališkai pasirinkęs rusų kalbą – imasi politinės paskaitos. Kalba atsistojęs rūsio centre, vis labiau užsivesdamas: apie Amerikos imperializmą, Amerikos monopolijų diktatūrą, klastingus Amerikos bankus, kenksmingą Europos Sąjungą, Amerikos sukeltą karą Jugoslavijoje, Afganistane ir Irake, nepateisinamą Vakarų politiką Ukrainos atžvilgiu. Netrukus gerokai kliūna JAV prezidentams Reaganui ir Clintonui, Bushui ir Obamai, taip pat kraugeriškam kapitalizmui, prieš kurį čia buvęs socializmas šimteriopai pranašesnis. Rūsio šeimininkas taip įsijaučia, jog net nemato, kad mūsų taurės seniausiai tuščios. Jis pasičep-

sėdamas keiksnoja Vakarų kultūrą, todėl prisiekia niekada neatleisiąs, ką ši, drauge su Amerika, padarė Bulgarijai.

Ištaikius progą, kada rūsio šeimininkas nutarė minutėlei atsikvėpti, apsimetęs naivuoliu, teiraujuosi, kam priklauso šis vyno rūsys. Oratorius išdidžiai atsako, kad jam. O vynuogynai, kur kalnų šlaituose sirpsta įstabios melniko vynuogės? Jie taip pat jam priklauso. O anksčiau, komunistų laikais? Vyndarys susierzina. Kalba, kad nejau aš nežinąs, jog prie komunistų tai buvo kolchozo nuosavybė. O anksčiau, prieš kolchozą, neatstoju aš. Jis, gailiai atsiduseęs, atsako, kad tai buvo senelio žemės, iš kurio vyndario amatą paveldėjo jo tėvas ir jis pats paveldėjęs.

Daugiau rūsio šeimininko nebeklausinėju. Ir vis dėlto man lieka neaišku, kodėl komunistinė sistema, anuomet iš vyndario šeimos atėmusi nuosavybę ir pavertusi juos kolchoznikais, šiandien jam atrodo patrauklesnė už tą, kurios dėka jis prarastą turtą atgavo?..

Noras ilgiau degustuoti šizofreniko vyndario vyną išgaruoja. Nieko nepirkę, einame lauk. Apsėdusį kartėlį nuplauna pakelėje vynu bei rakija prekiaujantis vienadantis senukas. Sužinojęs, kad iš Lietuvos, džiugiai prisimena prieš metus pro jį pravažiavusius rokerius iš Vilniaus, tad ragina žmoną pilti po pilną stiklinę rakijos, vėliau vyno, dar vyno... Pakelės degustacijoje užtrukus ne ilgiau kaip dešimt minučių, iš vienadančio senelio nusiperku du litrus rakijos ir dar keturis vyno – kad vakare nepritrūktų.

Pirmadienis

Uoliai sekmadienį laikęsis Georgijaus nurodymų, anksti ryte atsiduriu Bulgarijos visuomeninėje TV, ten tiesioginiame eteryje pristatau savo „Pijoko chrestomatiją“. Užsivaidinęs žur-

nalistas, interviu metu bandęs viską paversti juokais, buvo priverstas užsičiaupti, nes, įkvėptas dramatiškos Lietuvos istorijos, jį pertraukiau ir ėmiau kalbėti apie okupaciją, komunizmą bei rezistenciją. Per dešimt minučių sunku viską išsisakyti, tačiau iš laidos išeinu patenkintas. Pakeliui kulniuojant link Lietuvos ambasados, kur turi vykti kitas interviu, Patikėtinis parodo iš akmenų surėstą piramidės formos paminklą 1877–1878 m. rusų–turkų karo aukoms. Tarp visų kitų žuvusiųjų, akmenyje iškaltos ir dviejų lietuvių – K. Vaičiulyno bei U. Gailiškio pavardės.

Georgijus paskambina gerokai po vidudienio, ką tik atskridęs iš Briuselio. Dabar atseit yra Vazovo teatre, dirba, tad mielai manęs lauktų. Nedelsdamas susiruošiu ir po pusvalandžio jau stoviu prie teatro tarnybinio įėjimo.

Georgijus po dviejų nesimatymo metų atrodo absoliučiai nepasikeitęs: gerai man pažįstami ryžtingi judesiai, skvarbios akys ir šelmiška šypsena, kuri taip patinka įvairių rasių moterims. Užeiname į Georgijaus kabinetą, kur įkritęs į savo krėslą jis vėl prisimena čia dirbusius kolegas – nusišovusį dėl meilės dramaturgą, laisvo elgesio artistę, kitus tragiškų įvykių personažus. Iki mano knygos pristatymo Sofijos miesto bibliotekoje turime dar šiek tiek laiko, tad neprieštarauju, kada Georgijus pasiūlo užsukti į teatre pastogėje įsikūrusį restoraną. Diena šilta, tad įsitaisome lauke verandoje, iš kurios atsiveria Sofijos panoramos fragmentai. Istorinio susitikimo proga užsisakome degtinės – „Zelionaja marka", kurią Rygoje gamina anaiptol ne latviško kapitalo bendrovė. Aš, žinoma, šiek tiek pasilaužau, tačiau degtinę geriu ir į stiklinę nespjaudau. Ir vis dėlto, kada Georgijus ketina užsakyti po antrą šimtą, ryžtingai atsisakau, motyvuodamas, kad šiandien man svarbi diena. Georgijus, žinoma, gerbia mano nuomonę, tad užsisako tik sau. Tačiau po akimirkos apsigalvojęs, suranda kompromisą ir kelneriui paliepia man atnešti pen-

kiasdešimt. Ginčytis dėl saliamoniško Georgijaus sprendimo prasmės nebematau.

Saikingai pakylėti ateiname į biblioteką. Čia erdviame hole stovi Patikėtinio rūpesčiu nukrauti stalai, ant kurių it minaretus gali išvysti ir gerai pažįstamo turinio butelius. Tačiau laiko pramogauti nėra. Netrukus holas sausakimšai prisipildo žmonių, tarp kurių pasirodo ir Bulgarijos kultūros ministro siluetas. Sustojus prie mikrofono, prasideda oficiali knygos pristatymo ceremonija. Kalba Georgijus, kalba Patikėtinis, kalba bibliotekos direktorė. Po jos Georgijus perskaito pusvalandžio trukmės apie mane parašytą tekstą, vėliau ištraukas iš „Pijoko chrestomatijos" skaito Georgijaus pakviesti jaunieji aktoriai. Tada suteikiamas žodis man. Kada pabaigiu savo trumpą kalbelę ir viliuosi, kad tuo viskas ir baigsis, Georgijus prisimena, kad nesuteikė žodžio ministrui. Šis, pusantros valandos išstovėjęs greta manęs, šiek tiek branginasi, sako nieko nekalbėsiąs, tačiau išstumtas prie mikrofono iš švarko kišenės išsitraukia popierių šūsnį ir gražbyliauja geras penkiolika minučių. Nepraėjus ir dviem valandoms, Patikėtinis paskelbia, kad oficialioji knygos „Pijoko chrestomatija" pristatymo dalis baigta.

Kol žmonės stumdosi prie stalų, prie manęs išsirikiuoja monumentali gerbėjų eilė. Stovinčiųjų rankose „Pijoko chrestomatija", tad nieko kito nelieka kaip pasirašinėti. Iš pradžių bandau keverzoti bulgariškai, vėliau angliškai, pageidaujantiems – rusiškai. Po akademinės valandos visa tai daryti pabosta, tad palinkėjimus skaitytojams imu rašyti lietuviškai, nes taip greičiau. Kada suraitau paskutinius parašus kantriausiems, vyro rūbais persirengusi žurnalistė įvilioja mane į pagalbines bibliotekos patalpas. Ten pusvalandį, tarp suolų ir dėžių, atsakinėju į jos keistokus klausimus. Sugrįžus į holą, nieko neberandu – stalai tušti, žmonių minios taip pat nematyti.

Lauke ant bibliotekos laiptų manęs lūkuriuoja grupelė – Mira, trypčiojantis Georgijus, jaunieji artistai bei Akademikė, kuri, pasirodo, ištisą valandą suko galvą Patikėtiniui apie kažkokį paslaptingą IX amžiaus rankraštį, saugomą Vilniaus universitete. Georgijus Akademikės atžvilgiu nusiteikęs rūsčiai, šnabžda į ausį, kad jos nekviesiąs į pratęsimą, kuris vyks man pažįstamame Vazovo teatro restorane.

Restorane su Patikėtinio šeima, Georgijumi, Mira bei dar keliais susėdame prie stalo. Georgijus primygtinai siūlo paragauti šio ir ano, bet svarbiausia – muskatinės rakijos, pats jis mieliau gersiąs degtinę, mat prie jos priprato studijų Literatūros institute Maskvoje laikais. Laikas neprailgsta. Netrukus restoranas prisipildo žmonių, šurmulio. Prie mūsų stalo prisijungia būrys alkanų studentų, kurie nesidrovi atmintinai skaityti Georgijaus eiles. Ateina ir jaunas perspektyvus poetas, vos prieš penketą valandų metęs žurnalisto darbą laikraštyje, kad nežlugdytų savo talento. Šis taip pat skaito Georgijaus poeziją. Prie gretimo stalo atsiranda bulgarų dramaturgas Christo Boičevas, kurį – eidamas su manimi į balkoną parūkyti – Georgijus įkalba parašyti Vazovo teatrui pjesę. Link vidurnakčio Patikėtinis su šeima pakyla eiti namo, Mira taip pat. Liekame apsupti jaunuomenės, kuri varžosi, kas daugiau atmintinai žino Georgijaus kūrybos. Įkalbėtas žavios studentės, Georgijus taip pat pradeda skaityti. Nelauktai puota virsta kūrybos vakaru, kuriame kiekvienas norintis gali pasireikšti.

Apie pirmą valandą nakties man kyla noras eiti namo. Tačiau Georgijus prieštarauja, jis norįs man parodyti vieną įstabų naktinį barą, į kurį dabar drauge su jaunimu eisime. Priešintis jėgų savyje neatrandu, tad sliūkiname iš teatro man pažįstama Ivano Vazovo gatvele, kur nusileidus į pusrūsį jaunasis artistas Makas sutartu ritmu pabeldžia į geležimi kaustytas duris. Joms atsivėrus, einame vidun, kur kur-

tinamai groja muzika, tačiau nė vieno lankytojo. Jaunimui rūsio pakampėse kažkur ištirpus, su Georgijumi prisėdame prie baro. Užsisakius degalų, jis rodo nuo lubų iki grindų jo eilėraščiais išrašytas baro sienas ir prisipažįsta, kad yra įsimylėjęs. Jo išrinktajai – devyniolika metų, ji studentė, būsimoji aktorė. Kilusi iš paties dugno – tėvas bomžas, motina nežinia kas. Jos vardas Veronika. Tai Georgijaus paskutinioji meilė – šviesos spindulėlis prieš netrukus ateisiančią senatvę. Beje, ji pažadėjo čia ateiti, todėl Georgijus lauks. Jis labai nori, kad ją pamatyčiau.

Nors jau trečia valanda nakties, Veronika nesirodo. Jaunasis artistas Makas, bibliotekoje skaitęs ištraukas iš „Pijoko chrestomatijos", prilipęs klausinėja manęs, ką iš muzikos aš dabar norėčiau išgirsti. Nesunku atspėti, kad tai „Led Zeppelin" (I). Makas it vaikas nudžiunga, rodo man, kad nešioja metalinę apyrankę, kurioje įspaustas „Led Zeppelin" užrašas. Netrukus, Makui davus parėdymą barmenui, pasigirsta Roberto Planto stūgavimas.

Georgijus sėdi prie baro itin liūdnai nuleista galva, nes Veronika vis neateina. Apie ketvirtą valandą paryčiais suabejoju, ar verta jos laukti. Georgijus sako, lauks – kad ir visą likusį gyvenimą. Kartoja, jog tai įstabi mergina – gražuolė, princesė – aš privalau (!) ją pamatyti. Matau, kad Georgijus jau snūduriuoja. Tačiau pažadintas neprisipažįsta. Sako, kad nuleista galva galvojęs. Mano kantrybė, laukiant Veronikos, deja, senka. Artėjant penktai ryto, apsisprendžiu eiti namo. Georgijus nebeprieštarauja. Sako, kad „rytoj" pasimatysime Kniaževe, jis dar Veronikos palauks...

Antradienis

Pasiilgę dvasingumo, apie vidudienį automobiliu traukiame į Bojanos cerkvę, stovinčią Sofijos pašonėje. Šventykla statyta X–XI amžiuje, garsėja savo XI–XII amžiaus freskomis. Iš pradžių gan skeptiškai žiūriu į šią ekskursiją, tačiau patekus vidun, abejonės ištirpsta. Pamačius senąją sienų tapybą, nejučia kyla mintis, kad garsusis Giotto di Bondone (1267–1337) turėtų slėptis, o meno istorikai patylėti, vadindami jį renesanso pirmtaku. Deja, ilgiau pasidžiaugti Bojanos freskomis netenka, mobiliuoju skambina Georgijus, nekantriai teiraudamasis, kur esame. Sužinojęs, kad Bojanos cerkvėje susižavėję grožimės senuoju Bulgarijos menu, šiek tiek atitirpsta, tačiau laiko pasidžiaugti unikaliu paveldu daug neduoda – po pusvalandžio jis atseit mūsų lauksiąs Kniaževe, primena, kad nevėluotume.

Atvykę į vietą, Georgijų randame suplukusį. Naktinį barą Ivano Vazovo gatvėje jis palikęs apie šeštą ryto. Į vilą drauge su Maku atvyko taksi. Veronika, beje, taip ir nepasirodė. Nusnūdęs porą valandų, ėmėsi nedelsiant organizuoti puotą: nusileidęs nuo kalno, turguje nupirko penkis kilogramus mėsos, daržovių, vyno, kelis kartus suvaikščiojo link šaltinio, tad dabar galime mėgautis unikaliu vandeniu, kurį jis išpilstęs į litrinius „Absoliut" butelius.

Gavęs dovanų nuo manęs suvenyrinį „Suktinį", o iš Patikėtinio į aukso luitą įpakuotą lietuvišką „Auksinę", Georgijus nervingai butelį išpakuoja. Stato ant stalo verandoje šalia daržovių ir kitų užkandžių. Papilstęs vyno ir degtinės, trumpam prisėda, o tada visiems iškilmingai prisipažįsta, kad jaučiasi gerokai pavargęs, jam vis dėlto jau eina šešiasdešimt penktieji metai... Ta proga šiek tiek paburnoja ant Miros, kuri atsisakė čia atvykti, nors darbo jam vienam (!) surengti puotą buvo per akis. Visa laimė, kad jaunasis aktorius Makas padėjęs; ypač sunku Georgijui buvo ne tik prikapoti malkų, bet

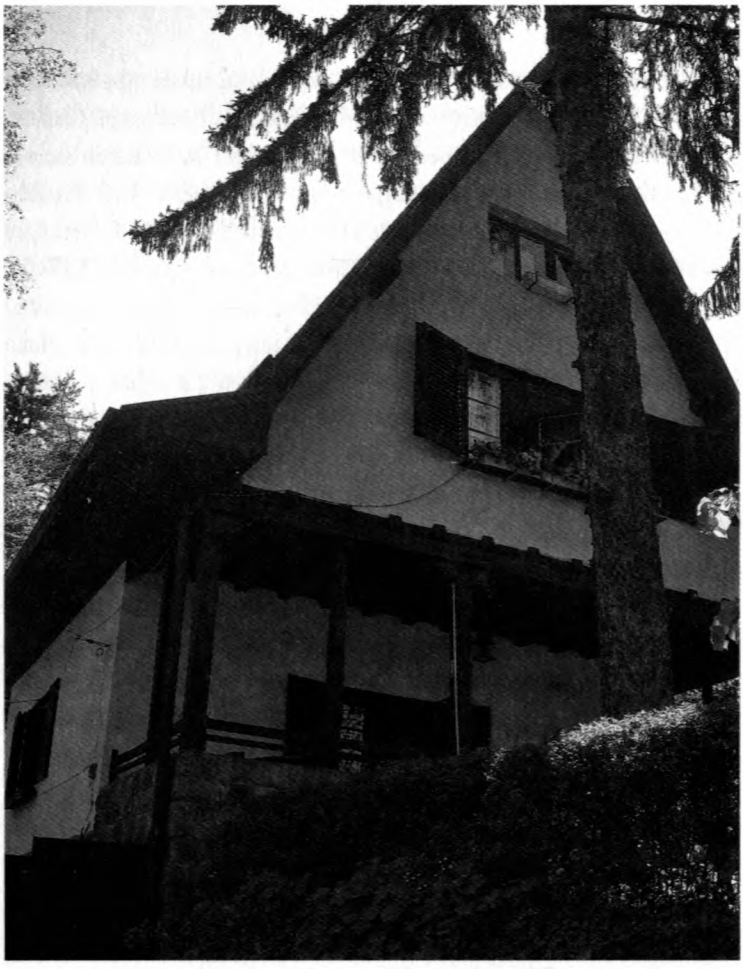

Vila Kniazeve

ir sutampyti tą nelemtą šaltinio vandenį, kurio šią akimirką turime apie trisdešimt litrų. Diskretiškai tyliu ir nekišu savo trigrašio primindamas, kad galima buvo ir be šaltinio vandens apsieiti, taip pat ir be kalno mėsos, kurią jis prieš kelias valandas paraugė.

Mėsos kepimas pas Georgijų Kniaževo viloje – tai įstabus ritualas, menotyrininko plunksnos vertas performan-

sas, palydimas besaikiu rūkymu, intelektualiais pokalbiais ir, žinoma, nepamirštant užsipilti degalų. Kiekvieną kartą, kada Georgijus pasuka iešmą ar patikrina, kaip kepa mėsa, atsiranda neišvengiama proga įsipilti ir išgerti. Tad maisto ruošos procesas prie ugnelės neprailgsta. Šalia to, Georgijus vis bėgioja į virtuvę, ten verda monumentalų puodą bulvių, kurias vėliau, įpylęs alyvuogių aliejaus, pašlakstęs vyno actu ir pagardinęs kilogramu svogūnų laiškų, patieks ant stalo drauge su šašlykais. Pastarieji, beje, sudėti į stiklinį dubenį, keletą minučių bus troškinami ant ugnies – taip pat su svogūnų laiškais, kaip anuomet Georgijų išmokė jo uošvis – ne menkesnis maisto ir puotų ruošos specialistas.

Kalnuose šaltoka, tad nutariame puotauti vilos viduje. Kada, atlikę po keliolika reisų, padengiame stalą, drįstu ironiškai pastebėti, kad maiso mažoka, gali neužtekti. Georgijus, dėl nuovargio praradęs humoro jausmą, į mano pastabą sureaguoja akimirksniu. Be ceremonijų išsiunčia Maką namo, kuris gyvena greta. Prie stalo liekame penkiese. Georgijus vis ragina mane valgyti bulves. Atseit tai labai svarbu. Virtų bulvių paslaptį jam atskleidęs legendinis žvalgas Viktoras Suvorovas (Vladimiras Rezunas), kurio knygas jis taip pat leidžia. Suvorovas pasakojęs, kad GRU mokykloje juos mokę, užkandant virtomis bulvėmis, kibirais gerti degtinę, tada niekada neapgirsi.

Po valandėlės, Patikėtiniui su žmona išskubėjus svarbesniais reikalais, liekame trise. Nors Georgijus ir uoliai valgė bulves, patariu jam (o taip pat ir sau) šiek tiek nusnūsti. Taip ir padarome.

Atsibundu dar nesutemus nuo klegesio. Nusileidęs iš antrojo vilos aukšto, prie stalo išvystu tuziną jaunų žmonių, tarp kurių šmėsteli vienas kitas vakar matytas. Georgijus palaimingai sėdi stalo gale prie bulvių puodo ir klausosi, kaip šie vienas po kito atmintinai skaito jo poeziją. Prisijungiu. Vėl valgau

bulves, geriu degtinę. Georgijus man šnabžda, kad netrukus atvažiuos Veronika. Ji ką tik skambinusi, yra visai šalia.

Taksi privažiavus prie vilos, Georgijus išsiunčia mane pasitikti Veronikos, pats sako nebeturįs jėgų. Gavęs levų šimtinę, einu atsiskaityti su taksistu. Grąžos jis man atiduoda septyniasdešimt. Kada delnan įbruku pinigus Georgijui, jis, nors ir pavargęs, staiga susivokęs nustemba – Veronika telefonu jam sakiusi, kad yra netoliese, taksi jai kainuos ne daugiau dešimt levų. Tiek to, netrukus nusiramina, toks gyvenimas – už jį tenka vis brangiau mokėti.

Veronika išties daili, panaši į paauglį – trumpai kirptais plaukais, baikštaus žvilgsnio. Pasodinta prie stalo ji kerta bulves iš peties. Nesunku suprasti, kur slypi merginos alkio priežastis, tačiau Georgijui apie tai neužsimenu. Įsidvasinęs jis žiūri, kaip ši valgo.

Jaunieji artistai ir literatai pamažu skirstosi. Pakylu ir aš, apsisprendęs šiąnakt Georgijui netrukdyti. Ir nors jis primygtinai reikalauja pasilikti nakvoti, atsispiriu pagundai – rytoj popiet išskrendu namo.

Trečiadienis

Apie vidudienį, kada iki lėktuvo lieka kelios valandos, mane iš lovos išverčia skambutis. Skambina, žinoma, Georgijus. Klausia, kaip jaučiuosi, ar viskas gerai? Jo būsena atseit fatališka – apie Suvorovo bulves negali net pagalvoti, todėl iš pat ryto gurkšnoja viskį. Beje, nors Bulgarijoje balandžio vidurys, tačiau Kniaževe iškrito sniegas – viskas padengta 12 cm sluoksniu – nei įvažiuot, nei išvažiuot. Jis, matyt, įkalintas su Veronika, čia prabus iki penktadienio arba šeštadienio, tad labai atsiprašo, kad manęs neišlydės. Taip ir atsisveikinam. Iki kito karto.

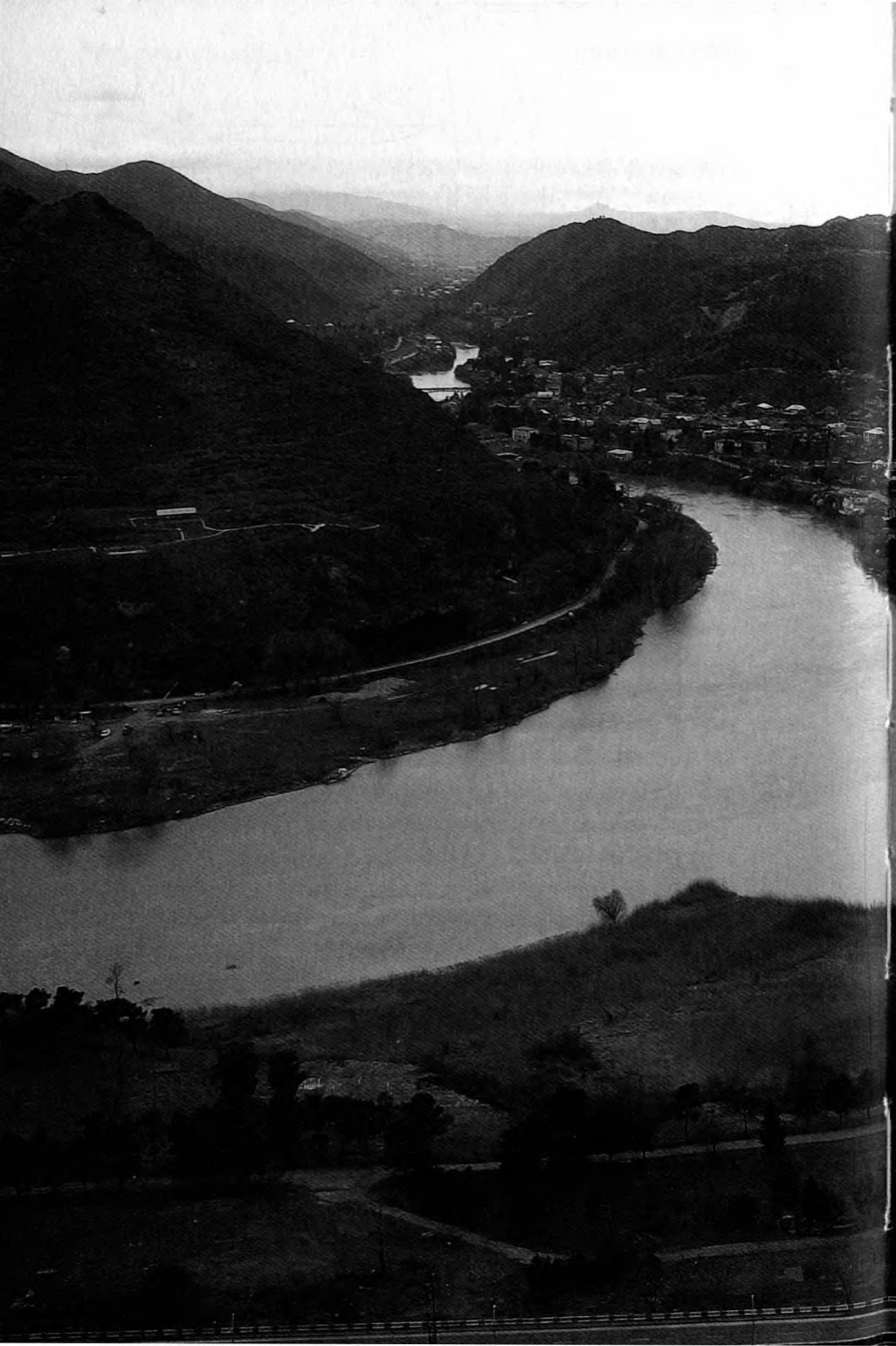

KAUKAZO BELAISVIS

Vienas partinis literatūros klasikas yra pasakęs, kad pasaulyje visur sutiksi žydų, žvirblių ir lietuvių. Esama jų Indijoje, Sibire ir, žinoma, Kaukaze, Gruzijoje.

Devynioliktojo amžiaus pabaigoje iš dviejų šimtų tūkstančių tuomečio Tifliso gyventojų net septyni procentai buvo lietuviai, latviai, estai, lenkai...

Įvairiais keliais tautiečiai čia po 1890-ųjų atkako. Dažniausiai likdavo baigę tarnybą carinėje kariuomenėje, dirbdavo prie geležinkelio.

Prie geležinkelio, užimdamas Boržomio–Chašurio ruožo viršininko padėjėjo, o vėliau ir vienuoliktojo ruožo viršininko pareigas, dirbo inžinierius, publicistas bei dramaturgas Antanas Vilkutaitis-Keturakis (1864–1903), pjesės „Amerika pirtyje" autorius, parašęs šį kūrinį, matyt, Boržomyje. Vaistininko padėjėju kelerius metus Tiflise dirbo ir Antanas Vienuolis-Žukauskas (1882–1957) – „Prakeiktųjų vienuolių" ir kitų „Kaukazo legendų" autorius.

1905 metų rudenį Kaukaze lankėsi Mikalojus Konstantinas Čiurlionis (1875–1911), broliui Povilui rugsėjo 5-ąją laiške rašęs:

*Įsivaizduok, buvau Kaukaze. Pasikvietė mane atostogų pas save mano kolegos tėvai p. p. Volanai į Anapą, prie Juodosios jūros, ne tik pasikvietė, bet ir pinigų kelionei atsiuntė. Ką gi, gerai! <...> Mačiau kalnus, kurių galvas glostė debesys, mačiau ir išdidžias sniego viršūnes, kurios aukštai, virš debesų, laikė savo spindinčias karūnas, girdėjau šniokštimą Tereko, kurio vaga jau ne vanduo, o putos teka, ir griaudžia, ir urzgia akmenys. Mačiau per 140 kilometrų Elbrusą, tarytum didžiulį sniego debesį, baltos kalnų grandinės priekyje. Mačiau, saulei tekant, Darkalo tarpukalnę tarp laukinių, pilkai žalsvų ir rausvų fantastinių uolų. Ėjome tuomet pėsti, ir tas kelias, kaip sapnas, visą gyvenimą liks atmintyje.**

Trečią kartą Gruzijoje lankiausi 2010 metų spalio pabaigoje. Tada Tbilisio oro uoste paryčiui įsėdus į automobilį, gabenusį mane į viešbutį, geranoris pasiteiravo, ar nenorėčiau čia atvykti ilgesniam laikui. Ilgesniam? Taip, ne savaitei ar dviem, bet galbūt – keliems mėnesiams, pusei metų... Sutikau nesusimąstydamas.

Ir štai vėl čia, Gruzijoje.

Kovo 31-osios naktį lėktuvas nusileido Tbilisio oro uoste. Iš jo, be svirduliuojančių latvių, išlipo ir du personažai: nedidukas verslininkas ir aš. Tbilisyje Amerikos lietuviui verslininkui priklausančiuose apartamentuose gyvensiu du mėnesius.

* Čia ir kitur panaudotos citatos iš knygos Čiurlionytė-Karužienė V., *M. K. Čiurlionis. Apie muziką ir dailę*. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1960.

Vaistinė, kurioje 1903–1905 metais dirbo Antanas Vienuolis-Žukauskas

Tad pirmąją naktį, kada apie ketvirtą valandą ryto oro uoste mus pasitiko geranoris, nudūmėme ne į namus, o į naktinę parduotuvę. Ta proga verslininkas nupirko mineralinio ir butelį „Saperavi". Aš taip pat neatsilikau. Prisidėjo ir geranoris, parūpinęs ir putojančio sekto.

Pakilę liftu į penkioliktą apartamentų aukštą ir pademonstravę titanišką valią, išgėrėme per valandą (!) trise (!) vyno butelį. Po to išsiskirstėme miegoti kas kur.

Šeštadienio vakarą Gruzijoje viešinčius svečius vakarienei į savo rezidenciją pasikvietė pasiuntinys. Vakarieniavome tą kartą itin saikingai, neskubėdami – septyni žmonės. Nors buvau gundomas lietuviška mišraine, plokštainiu su spirgiais, vynu (baltojo? raudonojo?) ir kitais dalykais, valdžiausi iš paskutiniųjų. Žinojau, pirmasis vakaras Tbilisyje tuo nesibaigs.

Apie vienuoliktą nakties pajudėjome ieškoti... pramogų. Geranoris ketino supažindinti su savo draugais gruzinais, kurie ką tik atvyko iš Prahos. Tad penkiese nueiname į pirtį.

Nesu dar buvęs gruzinų pirtyje. Prieangyje šnekučiuojamės, išgeriame iš turkiškų stiklinaičių arbatos. Laukiame, kol atsilaisvins mums skirtas „kabinetas".

Apsivynioję baltomis paklodėmis, it graikai vilkintys togomis, iškilmingai įžengiame į pirties patalpą. Čia – garuojantis karšto vandens baseinas. Beveik verdantis vanduo, prisisodrinęs sieros.

Nepaklausau geranorio patarimo, todėl nenusiimu nuo kaklo savo juvelyrinių „sidabrų". Sušokame į vandenį. Stoviniuojame, kalbamės... Ir prakaituojame. Pirtininkas atneša alaus. Kažkuris užsimerkia, kažkuriam pasidaro silpna.

Kai „virti" baseine pasidaro nebepakenčiama, palendu po šaltu dušu. Azerbaidžanietis pirtininkas mane čiumpa plaukuotomis rankomis ir be ceremonijų parverčia ant akmeninio gulto. Patiestą apipila verdančiu vandeniu. Išmozoja muilo putomis. Gremžia kempine. Maigo. Paverčia ant nugaros, vėl ant pilvo. Masažuoja nugarą. Vėl aplieja karštu vandeniu.

Pakylu švarus.

Ta proga, kad visi taip šauniai išsimaudėme, važiuojame į restoraną, kuris veikia ištisą parą. Čia, pasak šeimininkų, visada pilna žmonių, geriama, valgoma, liberaliai rūkoma. Vieni čia suvažiuoja „nusibaigti", kiti – paryčiais – „atsigauti". Žodžiu, perpetuum mobile.

Prabundu geranorio namuose. Paryčiais atseit labai užsispyriau ir, apsaugok Viešpatie (!), nenorėjau važiuoti su verslininku į jo namus.

Pažvelgiu į veidrodį. Man po kaklu – pajuodęs nuo sieros „sidabras". Nejučia atklysta M. K. Čiurlionio žodžiai:

Kodėl Kazbekėlis liūdnas? Ar per mažai blizga Tavo brangieji akmenėliai, Tu baltagalve Devdorakėle? Žiūrėk, saulė merkia akis, žvelgdama į žydrus Tavo briliantus, o debesėliai baltina savo kaktas į Tavo snieginę suknelę, Tu mažoji mano karalaite. Matai, aš jau senas, perėjau pražūtingo kelio per bedugnę galą?..

Sekmadienis

Neišvaizdžioje Lietuvos ambasadoje, įsikūrusioje duobėtoje rašytojo Tengizo Abuladzės gatvėje, pristatoma lietuviška juoda duona. Dalyvauju.

Liežuviai plaka, kad prieš savaitę Gruzijos TV parodė reportažą, kuriame piktavališkai teigta, kad duona padažoma kenksmingais dažais, – turėta galvoje gruziniška duona. Dėl šio reportažo atseit lemtingai krito lietuviškos duonos Gruzijoje paklausa. Lietuvių verslininkai baisiai panikuoja. Ką daryti?! Norėdami išsklaidyti piktus gandus, suinteresuotieji pasikvietė vietinius žurnalistus, kad šie paneigtų pramaną.

Tada juodos lietuviškos duonos pristatyme-reabilitacijoje apsilankė ir monumentalus muzikantas Zaza, beje, labai panašus į Šreką. Susipažinome. Jis sekmadienį apie trečią valandą dienos pasikvietė geranorį ir mane į savo namus.

Atvykstame pas Zazą. Sėdime naujos statybos daugiabučio virtuvėje. Prie nesaikingai gruziniškais patiekalais nukrauto stalo malasi žmogėdros „Šreko" žmona, baikščių akių smulkutis it degtukas sūnelis, jam turbūt šešeri. Pamažu renkasi nepažįstami grupės „Zumbaland" žmonės, gurkšnojame naminį vyną, geriame čiačią, maukiam degtinę. Ir keliame vienas kitam tostus: už Gruziją (!), už Lietuvą (!), už protėvius (!), už mamas (!), už vaikus (!)... Kažkurią akimirką beprotiškai įsigeidžiu muzikos...

...Šokinėja namo stogas. Didžiuliame daugiabučio kambaryje žmogėdros „Šreko" kolega iš peties kala tam reikalui pasistatytus būgnus. Grupės lyderis Zaza, nutaisęs sentimentalią miną, pritariant dusliam bosui, lyriškai brazgina Havajų gitara. Kada pasigirsta širdį verianti lopšinės melodija, aš užsnūstu kamputyje.

Ūkanota. Pirmadienis kuriasi itin ramiai. Slankioju po sterilius verslininko apartamentus, primenančius ligoninės operacinę. Žvalgausi pro langus į aptriušusius lūšnynų stogus, į kalnus horizonte, dangaus platybes. Pabaigiu rašyti tekstą, kurį pradėjau dar Vilniuje. Jis šią akimirką vadinasi „Jaučiuosi lyg stovėčiau prie rojaus krašto".

Sulaukiu geranorio. Jis atvelka mano striukę, kurią pamiršau išeidamas iš „Šreko". Tiksliau, ne pamiršau, o išėjau vilkintis labai panašia, taip pat odine, prašmatnia. Dabar teisybė atitaisyta. Ramu. Sąžinė taip pat švari.

Važiuojame su geranoriu „kažkur pasisėdėti". Aš šį pirmadienį Tbilisyje nieko nenoriu, nieko nebenoriu...

Antradienis

Geranoris išvyko į Baku, galbūt iš Azerbaidžano keliaus į Iraną... Verslininkas, nenoriai palikęs apartamentų raktus, išskrido į Vilnių. Rūpestį manimi perima geradarė, ji jauna, energinga.

Prie „McDonaldo" restorano susitinkame devintą ryto. Geradarė atvažiuoja panašiu į namą ar rentgeno kilnojamąją stotį džipu. Nevėluoja. Vyksime drauge į Boržomį, vėliau į Chašurį.

Mineraliniu vandeniu garsėjančiame Boržomyje ne vienerius metus gyveno Antanas Vilkutaitis-Keturakis. Dabar

čia nutarta pastatyti jam paminklą, įamžinti rašytoją biustu ar kokiu kitu stabu greta geležinkelio stoties.

Pakeliui pravažiuojame karo pabėgėlių stovyklas, architektūrine logika stulbinamai primenančias Aušvicą. Čia stūkso šimtai iki begalybės horizontan nusidriekusių namų, labai panašių į barakus.

Po oficialių procedūrų, aplankius Boržomio meriją, pagėrus šilto Boržomio bei pasikėlus į 150 m aukštį funikulieriumi, iš kur atsiveria Boržomio panorama, vykstame „pas kažką" į svečius. „Jie", sako, jau laukia.

Oras šį balandžio antradienį itin bjaurus: šalta, lyja, piktas vėjas. Privačios valdos kieme, kada užsiveria vartai, jau lūkuriuoja vaišėmis nukrautas stalas, bėgioja tuzinas suplukusių žmonių. Lauko krosnyje mums kepa gruzinišką duoną.

Susispietus po stogeliu Boržomio meras ir miesto tarybos pirmininkas, diriguojant balsingam namų šeimininkui, įduoda man puslitrio talpos sklidiną ragą. Išgeriu. Vėl įduoda. Išgeriu. Tada imu slapstytis už nugarų, nes nuojauta kužda, kad Chašuryje lauks užstalė.

Prisisprogę įvairiausių gruziniškų gėrybių, atsiduriame Chašuryje. Pasak vietinių, pačiame nykiausiame Gruzijos mieste.

Miestelio bibliotekoje vietiniai vaikai koncertuoja svečiams. Šoka gruzinų ir ispanų šokius, dainuoja gruziniškai ir lietuviškai. Pasiuntinys, išgirdęs širdį draskančią dainą „Laisvė", pravirksta...

Restorane, panašiame į užvažiuojamojo kiemo ir tvirtovės hibridą, prie stalo susėda apie dvidešimt žmonių – Chašurio meras, „jau" pilnametis Gruzijos parlamento deputatas, kiti garbūs šių apylinkių politikos bei ekonomikos funkcionieriai. Soliuoja guvus Chašurio meras, jis – tamada.

Laisvės aikštė Tbilisyje

Stalas auga it dangoraižis. Jis netrukus virsta panašus į pikta valia atakuotą Tarptautinės prekybos centrą Niujorke. Nepajėgiu visų patiekalų paragauti.

Netrukus restorano salėje atsiranda ir rūsčių veidų muzikantai, visi sutartinai grublėtų rankų: būgnas, klarnetas, akordeonas, balsas... Kažkas iš jautresnių, išgirdęs hipnotizuojantį duduką, pakyla šokti...

Su jaunąja geradare grįžtame į Tbilisį. Nenumaldomai vakarėja. Iš geranorio gaunu žinutę: „Ar jaunoji geradarė dar nešoka ant stalų?" Ne, nešoka, vairuoja automobilį. Mūsų nuotaika šįvakar pakylėta, labai norisi aplankyti dar keletą vietelių Tbilisyje.

Taip ir padarom. Deja, vienur nėra vietų, kitur mus keistai nužvelgia, trečiur neįleidžia. Šalia įstaigos „Show Girls" paryčiais išsirenkame tuščią biliardinę. Ten lošiame (tik dviese) amerikietišką *poolą*. Gėdingai pralošiu 1:2.

Sovietinės valdžios rūmas Šota Rustavelio prospekte

Nutaręs moraliai ir fiziškai atsigaivelioti, išsiruošiu pėsčiomis Šota Rustavelio prospekto link. Pirmyn einu valandą, grįžtu per dvi. Mano bičiulis – rašytojo Georgijaus Leonidzės literatūros muziejaus direktorius Laša Bakradzė, su kuriuo tariausi susitikti, atseit nebeturi laiko. Neturi, tai neturi.

Tbilisis užgrūstas automobiliais. Einant per perėją niekas nesustos, pėsčiojo nepraleis. O ir perėjos vos kelios. Tad jei

nori išlikti gyvas, patartina gatves kirsti vimdančiai dvokiančiais požeminiais tuneliais.

Parkuojamasi keistokai. Ant kiekvieno gatvės kampo stovi ryškia liemene vilkintis suvargęs žmogelis. Jis retkarčiais pašūkauja, kartais paslaptingai gestikuliuoja rankomis, o dažniausiai nei ką sako, nei ką veikia. Tačiau visada, prieš išvažiuojant iš tariamo parkingo, vairuotojas jam įberia į saują keliasdešimt tetrių – smulkių pinigų. Už ką? Man tai kol kas paslaptis.

Vakare po valstybinių darbų į namus užsuka geradarė. Išgeriame baltojo vyno butelį. Aš atkemšu raudonojo...

Ketvirtadienis

Dėdulės „McDonaldo" restoraną galima gerbti ne tik už tai, kad čia leidžiama nemokamai pasinaudoti tualetu, bet veikia ir internetas. Naudojuosi šia paslauga, nes penkioliktam aukšte, kur gyvenu, internetu net nekvepia.

Grįždamas visada apsižiūriu, kad turėčiau penkių arba dešimties tetrių monetų. Tbilisio daugiaaukščiuose įrengti nepateisinamai godūs pinigams liftai. Kiekvieną kartą, norint pasikelti ar nusileisti, į privirintą lifte špižinę „aukų" dėželę būtina įmesti monetą. Vos jai cvanktelėjus, liftas pajuda. Beje, jei labai nori, gali kilti laiptais, tačiau dieną. Mat laiptinėse nėra ne tik lempų užuominų, bet ir elektros lizdų.

Vakare, kaip ir pažadėta, einame į svečius pas geradarės bendradarbį. Aš jo nematęs, bet man tvirtinama, kad jis mane pažįsta.

Laiptinėje mane aploja sprindžio dydžio lietuviakalbis pudelis.

Kai bendradarbis atidaro namų duris, jis atrodo monumentaliai piktas. Žiūri prisimerkęs, iš padilbų, grėsmingai suraukęs antakius. Tačiau vis dėlto vidun įleidžia.

Prie stalo erdvioje virtuvėje, kur vaišinama keptomis dešrelėmis ir „pažaliavusia" nuo gruziniškų žolių bulvių koše, bendradarbis prisipažįsta, kad „vargsta" jau dvi savaites. Pripila ir man stikliuką, skaisčiai geltonai nudažytą šafranu.

Kada rūstusis bendradarbis pakyla nuo stalo ir it vaiduoklis nuslenka pailsėti, lošiame „Kingą" su tautiečiais: geradarė, plikagalvis patarėjas, guvus teisėsaugininkas ir aš.

...Kas aš?

Lemtingą akimirką, nespėjus įpusėti „Kingo", pritrūkstame degtinės. Su žvitrių akių teisėsaugininku, netrukus būsimu pensininku, nusileidžiame į apačioje esančią parduotuvę.

Lygiai antrą nakties, užtrukę vos kelias minutes, grįžtame su monumentaliu gruziniškos degtinės litru. Prie kortų stalo man ima sektis. Konsultuojant jaunajai geradarei, aš laimiu „Kingo" partiją. Deja, nesijaučiu pakylėtas.

Penktadienis

Tvirtai pasiryžęs pakeisti gyvenimo būdą, nuo ankstaus ryto išsiruošiu į Tbilisio zoologijos sodą. Jis šalia namų, dešimt minučių pėsčiomis.

Neįtikėtinai saulėta. Neįprastai šilta.

Ilsiuosi. Iki vidudienio beveik atsigaunu nuo nelauktai užgriuvusios „Kingo" triumfo naštos.

Nešališku žvilgsniu stebiu žvėrelius už grotų, kalbinu angliškai: depresyvius liūtus, tingius tigrus, snūduriuojančius lokius, į vieną tašką įsistebeilijusias beždžiones. Įvairiausių rūšių ir porūšių ereliai gigantiškuose narvuose per

priešpiečius doroja peles. betoninės narvų grindys nuklotos baltųjų pelių galvomis, uodegomis, žarnomis...

Užtektinai prisižiūrėjęs į mūsų jaunesniuosius brolius, gatvėje staiga užsinoriu gruziniško sūrio... su raudonuoju, sausu it Sachara „Saperavi", kurio dėžę man padovanojo prieš išvykdamas į Baku geranoris. Apėjęs kelias parduotuves, gaunu, ko norėjęs – visą puskilogramį.

Namuose serviruoju liturginę mensą primenantį stalą, įsipilu į taurę vyno...

Laimė trunka neilgai. Pavakariu jau skambina geradarė, dalykiškai informuoja, kad eisime su vakarykštės nakties partneriais į barą.

...Gerai, eisime į barą.

Bevardžiame bare *na Pierovskoj*, kai gruzinų muzikantai gyvai užgroja „Led Zeppelin" repertuarą, nesusivaldau. Po taurelės kitos pasiryžtu prisijungti. Sužinoję, kad esu iš Lietuvos, mane ir juodastriukį teisėsaugininką pavaišina degtine. Žinoma, išgeriame. Dar...

Bendradarbis, geradarė ir paslaptingasis vairuotojas Mirabas stebi mus nuo baro kėdžių. Su neslepiama užuojauta šypsosi. Po pertraukėlės muzikantai užgroja man (!) pažadėtą „Led Zeppelin" „Kašmyrą"...

...Aš stoviu nežinia kur Tbilisyje ant baro scenos – su gitara ant krūtinės prie įjungto mikrofono, pasiruošęs it Robertas Plantas uždainuoti...

Šeštadienis

Prieš kelias dienas man buvo pažadėta, kad eisime į legendinį Rezo Gabriadzės režisuotą lėlių spektaklį „Stalingrado mūšis". Be geradarės, šalia manęs teatre sėdi ir saksofoninin-

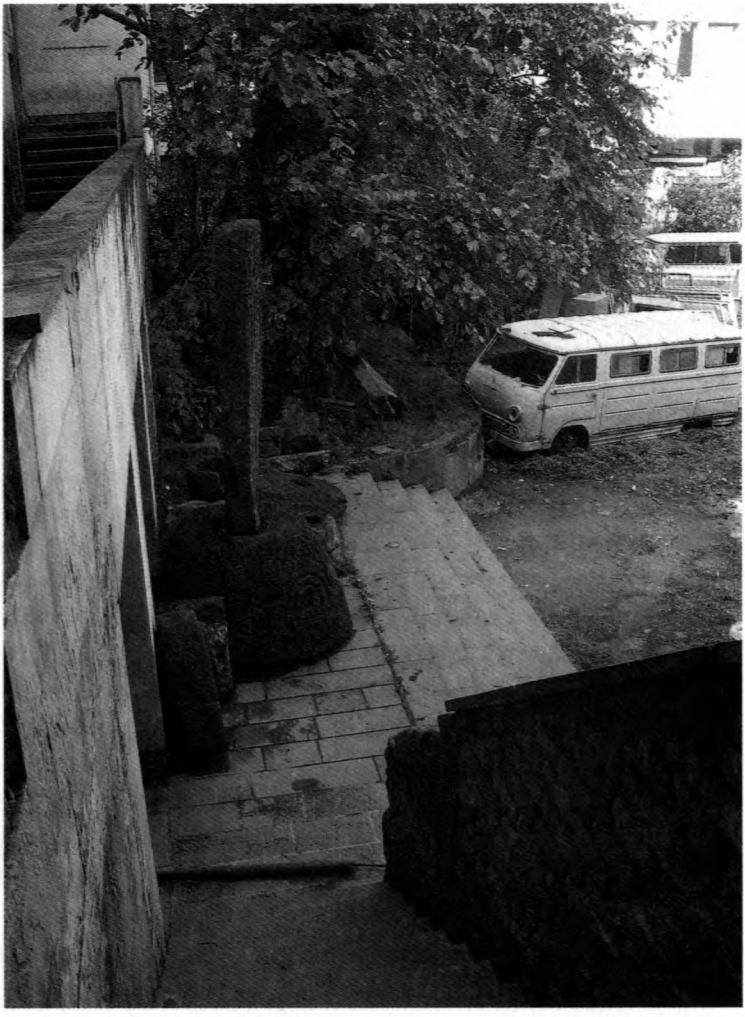

Nacionalinio muziejaus kiemas

kas iš Lietuvos, praėjusią naktį čia savaitei atvykęs koncertuoti; saksofonininkas snaudžia.

Kai pasibaigia dramatiški įvykiai lėlių teatro scenoje ir rusai Stalingrade nugali šimtatūkstantinę Frydricho Pauliaus vokiečių armiją, vykstame į pasiuntinio rezidenciją pavakaroti.

Sėdime, kalbamės. Įsidvasinęs saksofonininkas pasakoja apie savo saksofonus, švelnius ir aižius instrumentų garsus. Deja, prašomas groti nesutinka... Nors vieną improvizaciją?..

Susikaupusi geradarė, ketindama parodyti sektiną pavyzdį, ryžtasi pati sėsti prie fortepijono; ji, anot vietinių gandų, jau išklausė net kelias „pianino" pamokas. Pakilusi išdidžiai nukaukši kulniukais link instrumento. Kai smiliumi užgauna klavišą, staiga pamiršta atmintinai mokėtą „Edelveiso" melodiją iš miuziklo „Muzikos garsai". Ir vis dėlto iš publikos sulaukia audringų aplodismentų – už drąsą.

Sekmadienis

Mano įsisenėjęs noras aplankyti Mtschetą – senąją Gruzijos sostinę – buvo gilus ir nepateisinamai įkyrus. Tačiau besaikis zirzimas davė savo vaisių. Geradarė sutiko mane ten nuvežti automobiliu – netoli, vos dvidešimt kilometrų nuo Tbilisio.

Apžiūrėję Tbilisio Nacionalinio muziejaus Aukso fondą, į Mtschetą vykstame keturiese. Prie vairuojančios geradarės, manęs ir džiazmeno saksofonininko prisijungia ir jo palydovė Kety – linksma, be priežasties vis pakikenanti muzikologė, tarnaujanti Šešėlių teatre, kuriame po kelių dienų saksą pūtinės džiazmenas.

Džipas užveža ant kalno. Ant jo stūkso iš smiltainio statyta Džavario (Kryžiaus) šventykla. Čia apie 327 metus meldėsi šv. Nino. Prieš akis atsiveria stulbinantis vaizdas į Mtschetą – raudonų čerpių stogai, fone – dangų remiantys kalnai ir po kojomis, palei autostradą, dvi susikertančios upės – pilkai ruda ir netrukus pažaliuosianti.

Mtschetoje aplankome dar vieną šventyklą – Svetitskhovelio. Ten, po marmurinėmis grindinio plokštėmis, saugiai

Mtscheta – senoji Gruzijos sostinė

suguldyti Gruzijos karaliai ir kiti šios šalies didžiūnai. Miestelis išlaižytas. Atrodo, paika valia nutarta jį paversti Disneilendu arba Las Vegasu.

Mtschetoje apžiūrėję pirmąjį Gruzijos moterų vienuolyną, kur šalia miniatiūrinės šventyklos ganėsi vieniša karvė (vienuolė?), saksofonininkas ima visais savo balsyno registrais birbti, kad mirtinai išalko. Ieškome jam restoranų. Pirmasis – užkimštas. Antrasis – remontuojamas. Trečiajame – nė vieno žmogaus.

Patikinti, kad gausime, ko norime, penktajame susėdame prie stalo. Puolu maldauti jaunosios geradarės, kad užsakytų tik tiek, kiek pajėgsime suvalgyti. Ji prisiekia, kad taip ir bus: pomidorų salotos, kebabas, šašlykas, baklažanai, limonadas, naminis vynas, pirmasis litras, antrasis...

Vakarop atsiduriame Tbilisio „Literatūrinėje kavinėje". Saksofonininkas iš Lietuvos dabar jau geidžia kavos, bet ypač

deserto. Pagėrę espresso kavos, pajudame link „Kala" džiazo klubo, kur saksofonininkas rytoj turįs groti *jam session.*

Naktiniame „Kala" klube prieš pat vidurnaktį muzikos klausosi vos keli džiazo mėgėjai. Groja gyva muzika – trečia sesija. Šio vakaro gruzinų džiazas: saksofonas, kontrabosas, gitara, pianinas, būgnai. Lėkštes iš peties daužo itin panašus į poetą Donaldą Kajoką perkusininkas – žilas, su barzda, gudriai ir kartu atlaidžiai sau besišypsantis.

Džiazmenas iš Lietuvos, visur tampantis savo tenorą, nebetveria noru pagroti. Apsitaręs per pertraukėlę su klubo muzikantais, kabina tenorą ant krūtinės, užgroja veik užsimerkęs. Ir, žinoma, po valandėlės kitos susilaukia ovacijų. Tada dėkodamas lankstosi į šalis nepamesdamas budinčios Bredo Pito šypsenos. Pagyvėjęs sugrįžta ir atsisėda prie mūsų stalo. Vienu mauku ištuština baltojo vyno taurę. Atrodo, nusiramina.

Pirmadienis

Nacionalinės muzikos centre Aghmešenebelio gatvėje šį vakarą vyksta Gruzijos chorinės muzikos festivalis. Rūmas, kuriame įsikūręs Nacionalinės muzikos centras, o ir Tbilisio rajonas, esantis kairiajame Mtkvario upės krante, atrodo solidžiai, t. y. ne provincialiai, o imperatoriškai. Pagal liniuotę nubrėžtoje gatvėje stūkso penkiaaukščiai ir aukštesni secesijos stiliaus pastatai – sunkiasvorės vilos, didingi gyvenamieji namai, anų laikų prašmatnūs gruzinų „patricijų" rūmai. Didesnė jų dalis šiandien aptriušusi. Kiti – neseniai pradėti ar ką tik baigti restauruoti. Panašus ir tas, kur vyks chorinės muzikos festivalis: iš išorės – padažytas, viduje – nugyventas.

Erdvų Nacionalinės muzikos centro holą, kur pakampėse sustatyta itin gausi peleninių sargyba, jau šurmuliuoja chorinės muzikos mėgėjai. Salėje yra daugiau kaip penki šimtai vietų. Ji netrukus bus perpildyta.

Į festivalio koncertą besirenkantys gruzinai – dvasiškai pakylėti, o jų veidai – itin džiugūs, nušvitę, be debesėlio liūdesio. Ir tai nestebina, nes visi choristai, žinoma, drauge su savo vaikais, žmonomis, vyrais, draugais bei giminėmis pasaulyje garsėja kaip solidariausia bendruomenė; todėl jie itin retai koncertuoja pustuštėse salėse.

Šio vakaro koncerto programoje, kuri prasidės septintą valandą vakaro, pažadėta, kad giedos ir dainuos Gruzijos nacionalinis choras, Tbilisio valstybinės konservatorijos choras, Kutaisio valstybinės operos choras etc. Tačiau, kaip įprasta, koncertą pradėti vėluojama.

Ir vis dėlto, nesuspėjus klausytojams pasisveikinti, išsibučiuoti, pasitapšnoti ar bičiuliškai susišūkauti, koncertas – dvidešimčia minučių vėliau nei buvo skelbta – prasideda.

Energingi tūpčiojančių ir tarsi nendrės vėjyje linguojančių dirigentų mostai. Žilų ir jaunų. Apystorių ir praplikusių. Dainuoja ir gieda tvirtų sprandų gruzinų vyrai, skardžiabalsės, viena už kitą dailesnės moterys. Apranga – pabrėžtinai akademinė. Vyrauja juodos ir baltos spalvos elegancija.

Šio vakaro koncerto repertuaras – stilistiškai nenusakomas: nuo „auksarankių" chorvedžių aranžuotų gruzinų liaudies dainų, moderniosios, rusų ir Vakarų Europos sakralinės muzikos, Mendelsono paikų kūrinėlių iki nepakenčiamai žinomo Verdžio operos „Nabukas" vergų choro.

Po geros valandos, stipriai įsidainavus Kutaisio valstybinės operos chorui, pasigirsta man pažįstama Pietro Maskanjo operos „Kaimo garbė" melodika, suklūstu. Įsispoksau į nežinia iš kur nusileidusią solistę – dailiąją Santucą, be sąžinės ir gėdos ūbaujančią avanscenoje. Ji – šio vakarėlio Santuca – it

vaiduoklis iš ano pasaulio, it gyvas akademinio koncerto estetikai iššūkis – svirduliuoja pasilipusi ant stulbinamai erektyvių aukštakulnių, delno pločio paauksuotos platformos. Nenoromis imu abejoti, ar ji šį vakarą nesupainiojo scenų. Be to, turbūt paslaugaus dizainerio iš Kutaisio patarta, koncerto proga pasikabino kalakuto snarglį primenantį žabo, o virš jos įliemenuotos suknios lyg puokštė vysta rožinės spalvos plunksnos. Bet publikai ši solistė patinka. Ir nors Santuca vis varo pustoniu pro šalį, susilaukia ne menkesnių ovacijų, nei visi kiti.

Publika Gruzijoje baustinai geranoriška – klykauja, ploja, nesidrovi kuo garsiau šūktelti „Bravo!" Ir tik nepažįstamas žilagalvis senelis – turbūt praeityje didis Gruzijos chorvedys – šalia manęs demonstratyviai muistosi, piktai gestikuliuoja rankomis, gal taip norėdamas parodyti nenuovokiems kaimynams, kad aną kūrinį galima buvo atlikti šimteriopai tobuliau.

Po pertraukos Nacionalinės muzikos centro salė aptuštėja. Dabar ji man primena Kauno sporto halę. Sovietmečiu, pasibaigus krepšinio varžybų pertraukai, Kauno halė nugrimzdavo į paslaptingą ūką. Nenuostabu, nes penki tūkstančiai dėl „Žalgirio" ir CASK batalijų susinervinusių sirgalių per pertrauką *in corpore* uždūmydavo hole. Todėl tik neišmanėlis galėdavo klaidingai spėti, kad ką tik piktavaliai halę atakavo dujomis ar kažkur netoliese kilo baisus gaisras. Panašiai ir čia – Tbilisio nacionalinės muzikos centre – antrą koncerto dalį choristai dainuoja tirštoje migloje, vieningai pasisiurbčiodami klausytojų per pertrauką išpūsto dūmelio.

Deja, išklausyti antros koncerto dalies nelemta. Vos sugiedojus Batumio valstybinio muzikos centro chorui „Aleliuja", gaunu žinutę, kad manęs jau laukia. Keliausime į džiazo klubą „Kala", kur vyks *jam session*, gros saksofonininkas iš Lietuvos...

Pirmadienio vakarą džiazo klubas „Kala" pilnas. Prirūkytoje salėje groja man jau pažįstami muzikantai + saksofoninin-kas Rezo, kaip du vandens lašai panašus į dailininką Joną Arčikauską. Alumi tonizuota svetimšalių publika linkčioja į ritmą, gruzinai užkandžiauja ir santūriai klega prie savo sta-lelių.

Greta mūsų vyksta audringa puota: dvi svetimšalės sla-vės gražuolės ir du tamsiaplaukiai vaikinukai, užsisakę ke-lis aukštus užkandos ir antrą dviejų litrų degtinės butelį (su dailia rankena), netrukus žada duoti valią geiduliams. Kai butelis jau pastebimai aptuštintas – trečiosios džiazo sesijos metu – mergaitė gulasi ant minkštasuolio, drąsinamai pra-žergia kojas... Gruzinas jaunuolis pakyla, elegantiškai prito-pia, švelniai ima savo Svetai (?) glostyti galvą...

Apniukusį antradienį praleidžiu „McDonalde". Iš čia lyg šv. Paulius parašau tuziną laiškų į Lietuvą. Vėliau užsibari-kaduoju savo penkioliktame aušte ir niekur niekur (!) neno-riu išeiti. Aš kol kas niekur nenoriu nueiti! Aš šiandien ypač bijau žemės. Automobilių.

Ir vėl atklysta M. K. Čiurlionis:

Žiūrėk, tarp snieginių kalnų karūnų, šaunančių į viršų, bemaž siekiančių dangų, stovi žmogus. Prie jo kojų debesys pridengė visą žemę; ten, apačioje, vyksta žemiški dalykai: maišatis, triukšmas, nerimas, bet debesys viską pridengė. Tyla.

Trečiadienis

Už lango lyja. Penkioliktame aukšte stūgauja vėjas.

Kelionė į Nikozijos kaimą, greta rusų okupuotos Pie-tų Osetijos, prasideda dvyliktą valandą dienos. Į šarvuočio

išvaizdos automobilį, šalia saksofonininko ir jaunosios geradarės, įsisėda ir rūstaus žvilgsnio teatro režisierius Gela Kandelakis, jam turėtų būti apie septyniasdešimt. Jis mane tiriamai nužvelgia ir įvertina. Atrodo, lieka nepatenkintas, kad vykstu drauge.

Šnekučiuojuosi išskirtinai su jaunąja geradare, ji vairuoja. Kažkurią akimirką gaunu iš garbaus režisieriaus Gelos Kandelakio pastabą, kad nutilčiau, mat jis dabar ketina kalbėti telefonu. Taip ir padarau, šiam kartui nutylu.

Mano prašymu autostradoje sustojame prie pabėgėlių stovyklos, noriu padaryti keletą nuotraukų.

Jie laukia džipe, aš neskubu. Darau dešimt, penkiolika kadrų. Deja, vaizdelis ekrane nepajėgia perteikti dramatiškos beprasmybės, kuria alsuoja stovykla – šimtai tipinių barakų, kuriuose glaudžiasi žmonės, turbūt jau praradę viltį gyventi kitur ir kitaip.

Kai sugrįžtu į automobilį, režisierius Gela Kandelakis ima porinti, kad Abchazijos ir Pietų Osetijos pabėgėliai gauna iš Gruzijos valstybės pakenčiamo dydžio pašalpas, todėl būtų malonu, kad sugrįžtų į savo gimtąsias vietas, jei tik, žinoma, neketina likti našta valstybei. Pasiteirauju, ar tada šie gruzinų pabėgėliai turėtų atsisakyti ir Gruzijos pilietybės, jei, tarkim, šiandien sugrįžtų į Abchaziją? Į šį klausimą Gela Kandelakis atsako vienareikšmiai: taip. Po šio žudančio teiginio pritylu. Daugiau politinių klausimų nebeturiu.

Prie bevardės benzino kolonėlės mūsų laukia paslaptingas juodas automobilis. Gela Kandelakis pasišnopuodamas ropščiasi lauk, paima kažkokius šv. Petro raktus, kuriuos atseit turėtų perduoti šeimininkui (?)... Kas tas šeimininkas, pavadintas „meupe", – nesako. O aš neklausinėju.

Išsukę iš asfaltuoto kelio, važiuojame duobėtu vieškeliu. Keliamės pasipūškuodami aukštyn šlaitu. Pakėlę galvas

į dangų remiančius kalnus, išvystame, kad mums drąsinamai moja iš namo balkono žmogysta, atseit teisinga kryptimi vykstame.

Netoli kalno viršūnės mus pasitinka ne Dievas ir ne beprasmis akligatvis, bet prašmatnus fabrikas – vyno. Ir uolios, labai baikščių žvilgsnių skarotos gruzinės. Vos įžengiame į drėgnas fabriko patalpas, moterys kaip užvestos pakuoja butelius, krauna į dėžes, šias į dar didesnes... Tų moterų gal dvidešimt. O butelių!..

Prisistačius ir paspaudus rankas, fabriko šeimininkas Bachana Khalvašis veda labirintais lyg koks rusų Susaninas. Jo kabinete ant darbo stalo jau paserviruotos taurės, suguldytos lėkštės, patiestos servetėlės... Netrukus atsiranda ir vynelio. Susėdę it apaštalai aplink Paskutinės Vakarienės stalą, iš pradžių tylime ir kaupiamės ragauti „Binekhi" fabriko gaminius...

Aš sėdžiu susitelkęs tarsi prieš lemtingas kautynes: kas ką? Iš nesenos patirties Gruzijoje žinau, kad padauginti pavojinga, savižudybė. Juolab kad sunku atspėti, kiek numatyta vyno rūšių mums šią popietę pateikti. Nieko nekalbu, nepostringauju nei apie literatūrą, nei apie dvasios ar materijos pirmavaizdį.

Degustacijos procesas prasideda. Pirštų spragtelėjimu pakviestas vaikinas papilsto vynelio į taures. Ant popierinės servetėlės aš dalykiškai pasidedu rašiklį, kad šiandien, apsaugok Viešpatie, nieko nepamirščiau; nebesidroviu Gruzijoje užsirašinėti.

Kachetijos vynų degustacija prasideda:

a) Baltas, saldus – „moteriškas", su burbulais;

b) Baltas – pateliūškavus taurėje, konjako aromato;

c) Tirštai raudonas „Saperavi" – primena moldavišką „Cabernet" sovietų laikais;

d) Šiek tiek lengvesnis, bet ne mažiau sausas „Saperavi";
e) Šleikščiai kvapnus, saldus „Kindzmarauli";
f) Vimdančiai saldus, bet šiek tiek „sausesnis"
„Chvančkara";
i) (...)

Paragavus užstalėje m ir n vyno rūšių, su fabriko savininku Bachana Khalvašiu įsišnekame. Jis – jam gėda prisipažinti – atseit buvęs kino režisierius, multiplikatorius, Gelos Kandelakio mokinys, prieš trisdešimt metų apdairiai metęs režisieriaus amatą ir pradėjęs vyno verslą. Dabar devyniasdešimt devyni procentai fabriko gaminių eksportuojami į ES. „Sveikinu! Sveikinu!" – išsiveržia man netikėtai.

Po p ir r bei atradus bendrų draugų kino meno pasaulyje, atmosfera „Binekhvi" vyno fabrike sušyla, nepasitikėjimo ledai atitirpsta. Dabar ir rūstusis šešėlių teatro guru Gela Kandelakis geranoriškiau į mane žvelgia. Įsidrąsinu, mielai sutinku su batonu Bachana Khalvašiu užsirūkyti, nes jis mane patikina, kad jau galima – vyno šiandien neberagausime. Atseit netrukus bus degustuojama „stipresnė" fabriko produkcija.

Minutėlei prieš antrą dalį nusiplaunu į tualetą. Apsišlakstau veidą ir kaklą šaltu vandeniu. Dar kartą apsišlakstau. Taip keliskart „apsikrikštijęs", žiūriu į veidrodį, nežinia kodėl padarau itin kvailą grimasą. Nusivalęs rankas į rankšluostį, kelis kartus pasitikrinu, ar užsegtas mano kelnių antukas. Apsižiūriu, ar nepalikta išdavikiškų dėmių ant kelnių klešnių. Dar kartą žvilgteliu į veidrodį, išsišiepiu it vampyras. Giliai įkvepiu. Ir kaip bebaimis sumo meistras prieš lemtingą kovą šnypšdamasis iškvepiu orą.

Po pertraukėlės:

a) čiačia (sausa it obuolių spiritas) – batonas Bachana Khalvašis patikino, kad keturiasdešimt trijų laipsnių stiprumo;

b) gintarinės spalvos čiačia iš ąžuolo statinių, šiandien man primenanti lenkišką „Stumbrinę" – keturiasdešimt penkių laipsnių stiprumo, taip pasakė pilstytojas;
c) šiek tiek švelnesnė čiačia, labai gardi;
d) dvidešimties procentų alkoholio trauktinė, – pakrikštiju ją „Nalewka babuni" vardu, t. y. negeriamu dalyku;
e) (...);
f) (...)...

Paragavę pakylame nuo stalo. Lauke, sustoję eilėn, fotografuojamės prie fabriko tvoros. Nuotaika, atrodo, kelionėje bus itin pakili, juolab kad iš batono Bachanos gauname dovanų – po keletą butelių raudonojo „Saperavi" (Nr. C) ir nebegertino pusiau saldaus „Kindzmarauli" (Nr. E).

Kada į džipo bagažinę batonas Bachana Khalvašis su savo fabriko darbininkais įridena penketą bidonų raudonojo vyno, skirto paslaptingajam „meupe", važiuojame į Nikoziją prie Pietų Osetijos sienos, visai šalia Tschinvalio, kur ir šiandien stovi rusų tankai.

Kelionėje jaučiamės pakiliai. Su Gela Kandelakiu šnekučiuojamės apie neutralius dalykus: apie šešėlius, orą, medžius, teatrą ir režisūrą. Atrodo, kad jis galutinai atitirpo. Pasižadėjo, kai tik sugrįšime į Tbilisį, padovanoti savo dokumentinio filmo apie Gruziją kopiją; man tai turėtų būti įdomu. Žinoma, neprieštarauju, įdomu. Šiandien man viskas įdomu. Pradedant pravažiuojamu kaimu, kur prieš dvejus metus septyniolika gruzinų vaikinų ištisą parą atsilaikė prieš rusų kariuomenės batalioną; pirmieji, žinoma, visi žuvo.

Prie blokposto į Nikozijos kaimą mus sustabdo Kalašnikovo automatais ginkluoti gruzinai. Gela Kandelakis ir vėl pamini paslaptingąjį „meupe". Susižvalgę kareiviai trum-

pam dingsta krūmuose, o kai sugrįžta, leidžia važiuoti – užkardos pakeltos, kelias laisvas; nuo čia iki Rusijos okupuotos Pietų Osetijos Tschinvalio – vos keli šimtai metrų.

Įvažiavus į suniokotą Nikozijos kaimą, prie Dangun Ėmimo cerkvės, statytos penktame mūsų eros amžiuje (čia palaidotas pirmasis Gruzijos krikinys Rodinas – Gruzijos karaliaus Vachtango persės žmonos mokytojas), mus pasitinka paslaptingasis „meupe" – gruzinų bažnyčios vyskupas Isajas. Jis, kaip ir dera, juodu stačiatikių šventiko apdaru, žila pilvą siekiančia barzda.

Vyskupas Isajas – pavydėtinai žydrų akių, paakiuose matyti raudonos kraujagyslės, jam apie penkiasdešimt metų. Palaiminęs ranka keleivius, kviečia vidun. Čia, šalia Dangun Ėmimo cerkvės įkurtame vaikų centre, Gela Kandelakis vadovauja Nikozijos kaimo vaikų šešėlių teatrui, mano, kad tai prasminga.

Kol Gela Kandelakis repetuoja centre su kaimo vaikais, „meupe" Isajas pasakoja neseną Nikozijos istoriją. Antai ten, kur dabar atstatomas vienuolynas, prieš dvejus metus krito rusų bombos. Vienuoliai su vyskupu atsitiktinai buvę cerkvėje, tad išliko gyvi. O štai čia, kur greta šventyklos matyti tos didžiulės išmuštos duobės, taip pat rusų bombonešių darbas. Retkarčiais ir šiandien iš Tschinvalio paleidžiami pavieniai šūviai, – maža ką, jie galvoja, gal pataikys...

„Meupe" Isajas kalba ne apie Dievą, šv. Kalėdas ar šv. Velykas, o tik apie karą. Jo veide – nė debesėlio veidmainystės ar sukčiaus saldėsio. Pasakoja, kad čia, kada Nikozijoje šeimininkavo rusai, sąmoningai pasiliko.

„Meupe" Isajas kalba ramiai, tačiau jam sunku nuslėpti širdgėlą. Kažkurią akimirką, kad jam netektų, aš pats susigraudinu. Slėpdamas po tamsiais akiniais ašarotas akis, vis linksiu it mahometonas galvą. O „meupe" dabar pasakoja, kaip, sustatyti prie savo namų sienų, buvo šaudomi šio kai-

mo gyventojai gruzinai. Pasakoja, kaip jam, vyskupui, vėliau teko bendradarbiauti su Rusijos „taikdariais"...

Ir vis dėlto „meupe" Isajas mato viltį. Jis tiki, kad padėtis pasikeis. Jo nuomone, būtina esantiems Tschinvalyje – vos už kelių šimtų metrų – pamatyti, kad gyvenimas Nikozijoje nestovi vietoje, o keičiasi į gerąją pusę.

Kol braidome po purvą, kol „meupe" vedžioja po atstatomą vienuolyną ir vyskupo rūmus, kol šaltoje it kapas celėje klausomės, kaip Nikozijos vaikai muzikuoja, aš sustyru į ožio ragą. Vilkiu tik marškinėliais ir kuklute striuke. Supratęs tai, „meupe" Isajas pažada, kad po valandos kitos mes sušilsime. Ir išties, nepraėjus ir trims valandom, kai su „meupe" buvo apeita visa Nikozija ir nuodugniai išpasakota šios vietovės praeitis, šventoriuje pakylame į čia stūksančio pastato antrą aukštą.

Erdvios patalpos pakampėje, mano laimei, stovi išpampusi „buržuika". Prie jos pripuolu kaip prie artimo savo. Tačiau trumpai džiaugiuosi šildančia kūną laime, „meupe" Isajas jau ragina sėstis prie stalo, be didelių ceremonijų papilsto čiačios ir ragina išgerti iki dugno. Nesimaivau. O kai pasiūlo dar, neatsisakau. Taip sėdint prie stalo ir patarnaujant buvusiai aktorei, o dabar vienuolei Irinai, su „meupe" įsikalbame apie nenuspėjamus Viešpaties kelius.

„Meupe", išgirdęs, kad esu rašytojas, staiga prisipažįsta, kad visada svajojęs būti menininku, o štai dabar tapo vyskupu... deja... Tada aš pasiteirauju, į kurią meno sritį linko anuomet „meupe", o jis nė kiek nesutrikęs atsako, kad turi kino režisieriaus, animatoriaus diplomą. Nežinau, ar čiačia kalta, ar nebėra kaltų ir pakaltinamų, tačiau imu įtarti, kad Gruzijoje gyvena tik buvę animatoriai ir visi jie – Gelos Kandelakio mokiniai.

Taip svarstant apie paslaptingus Viešpaties kelius, į vyskupo Isajo valgomąjį pasibeldžia. Prasivėrus durims, išvystu

akiniuoto vaikino galvą. Tai Teonas – baltaodis amerikietis. Jis čia – prie Pietų Osetijos sienos bei rusų tankų – moko Nikozijos kaimo vaikus anglų kalbos, savanoris. Negana to, dar gyvendamas Amerikoje tobulai išmoko gruzinų kalbą, todėl, nors ir būdamas miknius, jis nesunkiai čia pritapo. Vaikšto atseit kasdien it povas apsirėdęs tradiciniais gruzinų kario drabužiais, užsikišęs durklą. Ir visi, ir visur Nikozijoje, kai tik verda čiačią, kviečia Teoną į namus – paragauti, įvertinti. Be viso to, Teonas yra kompozitorius... Kompozitorius? Taip, jis mielai dabar atsisėstų prie pianino ir sugrotų savo kūrinį.

Mano giliai nuostabai, Teonas išties pakyla nuo stalo ir sėda prie pianino.

Po pirmųjų garsų suprantu, kad jis kažką velia. Kažką neatleistinai vynioja ir prakaituoja. Ir tada aš nevalingai pagalvoju, kad taip – tai išties JAV „kompozitorius". Trisdešimtmetis „kompozitorius" Teonas, reziduojantis vos du šimtai metrų nuo okupuoto Tschinvalio, rusų įgulų, kasdien vilkintis gruzinų kario drabužiais.

Įsibėgėjus nakčiai, kada svečius palaiminęs „meupe" Isajas išlydėjo namolio, režisierius Gela Kandelakis ima primygtinai reikalauti, kad, atvykę į Tbilisį, tiesiu taikymu eitume į jo trupės vakarėlį. Esame visi pakviesti, todėl atsisakyti būtų mirtinas įžeidimas.

Taip ir padarome.

Už stalo standartinio daugiaaukščio bute sėdi gerokai apgirtę vaikinai. Merginos, iš veidų matyti, taip pat jau yra linkusios šokti. Virtuvėje, kur susirinkę per tuziną jaunų žmonių, groja labai keista muzika – kažkas panašaus į nepaklausomą *free* džiazą. Ant stalo – saikingai padėta maisto ir nesaikingai daug vyno. Stipresnių gėrimų, iškart pastebiu, nėra.

Visa ši kompanija – Abchazijos pabėgėliai, kuriuos Gela Kandelakis pasikvietė dirbti į savo teatrą. Jie atrodo labai draugiški, it kačiukai glaustosi vienas prie kito: antras prie penkto, šeštas prie antro, vaikinas prie merginos, mergina prie merginos... Atrodytų, suvienyti bendro likimo, jie jaučiasi virtę vienu kūnu. Tiesa, kaskart įgaunančiu vis kitokias formas.

Po valandėlės, Gelai Kandelakiui išėjus namolio, aš susivokiu, kad labai noriu pamatyti Džoną Lenoną, išgirsti jo „Angelą". Ir tai yra neabejotinas ženklas, kad pats laikas kilti. Sakau: „Džono Lenono daina „Angela", skirta komunistei ir teroristei Angelai Davis – tai pavojinga riba." Man pritaria ir saksofonininkas.

Tačiau, išėjus iš teatralų vakarėlio, sukyla toks nenumaldomas, begalinis, nepakeliamas, stačiai metafizinis geidulys nusiprausti, kad apie išsivaikščiojimą po namus nebelieka minčių. Dumiame taksi. Tiesiai į pirtį.

Ketvirtą valandą ryto pirtyje mus pasitinka maloniai – kelios moterys. Sukrentame nuogi į verdantį, sieros prisodrintą vandenį. Sočiai pasikaitinę, susėdame prieangyje, garuojame, neskubėdami gurkšnojame azerio atneštą arbatą.

Vėl sugrįžtame į burbuliuojančio vandens baseiną.

Išsiprausus vis tiek dar nesinori į namus. Ir miegas neima. Ir idėjų yra. Tad važiuojame į restoraną... šeštą valandą ryto.

Restorane esame ne vieniši, aplink zuja dešimtis padavėjų. Su saksofonininku sėdame už stalo, nedvejodami užsisakome chinkalių (gal dešimt?), užgeriame baltuoju vynu.

Apie septintą valandą ryto, kada čia ordomis užplūsta panašių polinkių gruzinų broliai, palinkstame prie čiačios. Ir it vilties aukuras garuojančio srėbalo – chašo lėkščių, viso Kaukazo girtuoklių prisikėlimo ir amžinos gyvybės eliksyro.

Neatsipaipaliojęs, todėl pasisvyruodamas ketvirtadienį iš pat ryto skubu į romantišką pasimatymą. Ji laukia manęs. O aš neatleistinai vėluoju...

Gatvėje pagaunu taksi, lekiu. Jaučiuosi gėdingai apsiglamžęs, mat pamiegojau vos kelias valandas.

Nesusikibę rankomis leidžiamės pėsčiomis nuo kalno. Lankome Tbilisio šventyklas – užsukame į cerkvę, į mečetę. Gavęs iš paslaugaus rabino kipą, užeinu ir į sinagogą. Vėliau sėdime senamiesčio kavinėje. Man atneša rasotą baltojo vyno taurę...

Pavakary skambina iš Baku sugrįžęs geranoris. Susitinkame? Žinoma, taip!

Jis atvažiuoja prie mano namų. Sukinėjamės Tbilisio gatvėmis, pakylame į parką ant kalno, nuo kurio atsiskleidžia dar viena Tbilisio panorama.

Leidžiantis nuo kalno, geranoris lyg tarp kitko pasiteirauja, ar nenorėčiau vyno – dešimt, dvidešimt litrų?..

Nedrįstu prieštarauti. Netrukus automobilio bagažinėje nusėda dešimt litrų – du nefiltruoto baltojo vyno bidonėliai.

Ta proga, kad parduotuvėje sėkmingai įsigijome naminio vyno, prie mūsų prisijungia ir piktasis bendradarbis. Jis atlinguoja ne tuščiomis – maišuose neša ne šiaip užkandą, bet visą „penkiasdešimtmečio" balių: desertus, picas, mėsas, paskrudintas bulvytes, kurias taip mėgsta geranoris.

Kada su šiais Kaukazo gastronominiais turtais pakylame į penkioliktą aukštą, vakarėlis vyrų draugijoje ir vėl įgauna pagreitį.

Nebesuprantu, kaip ir kodėl, tačiau atsitokėju naktiniame restorane, tame pačiame kaip ir vakar. Rankomis valgau chinkalius, pasičepsėdamas geriu vyną, maukiu čiačią, vėliau srebiu deginantį gomurį chašą...

Penktadienis

Gruzijos nacionaliniame dramos teatre, įsikūrusiame Šota Rustavelio prospekte, šiandien bus rodomas Gelos Kandelakio režisuotas Šešėlių teatro spektaklis „Džiazo istorija". Su keturiais Tbilisio džiazmenais gros saksofonininkas iš Lietuvos. Spektaklį žiūrės ir pasiuntinys su žmona.

Beveik sausakimšoje, keletą šimtų žiūrovų talpinančioje teatro salėje artistai glaustai pirštais papasakoja juodžių džiazo istorijos nuotrupas. Kažkas papūtinėja dūdą, kažkas sulenda į dūdą. Už nugaros sėdintys rusakalbiai kaukaziečiai aikčioja iš džiugesio, tačiau didesnė publikos dalis lieka abejinga amerikiečių džiazui bei jo šlovingajai istorijai. Ir vis dėlto, pasibaigus veiksmui, visi atsistoję ilgai ploja. Atrodo, nėra nusivylę koncertu-vaidinimu.

Ta proga, kad grojo panašus į Bredą Pitą saksofonininkas iš Lietuvos, pasiuntinys po spektaklio neapdairiai pasikvietė į savo rezidenciją Šešėlių teatro trupę. Jis, naivus žmogus, tikriausiai nė neįtarė, kuo tai gali baigtis.

Kada artistai šešėliai ir jų draugai, įkaušusi giminė ir iš matymo pažįstami įtartini tipai suguža rezidencijon, užvalgo ir gerokai įkaušta, prasideda dar vienas koncertas. Du į rezidenciją užklydę saksofonininkai, bosistas bei čia pasipainiojęs Zaza („Šrekas") imasi džiazuoti. Netrukus prisijungia ir alavinio kareivėlio išvaizdos Prancūzijos pasiuntinys, laisvalaikiu mielai pūtinėjantis sopraną, todėl šiąnakt į rezidenciją atėjęs taip pat ne vienas.

Po valandėlės kitos nuotaika rezidencijoje tampa itin laisva. Grojant muzikai, apdaužius indus, pabarsčius ant grindų šukių ir stalo įrankių, jaunosios Šešėlių teatro aktorės, jau gerokai įkalusios, imasi organizuoti šokius. Trupės vaikinai vis

dar nori pasirodyti šiek tiek santūresni, tačiau ir jie netrukus jau uoliai daužo lėkštes bei sausina pasiuntinio pasiūlytus gėrimus.

Šioje vienas kito nepažįstančių žmonių spūstyje, kur malasi apie penkiasdešimt žmonių ir galima atpažinti Šveicarijos bei Olandijos ambasadorius su žmonomis, iki tol linksmiausiai Šešėlių teatro aktorei pasidaro labai bloga. Jos pusėn nežiūriu, tačiau man pasidingoja, kad ji paslapčiom, nespėjusi nubėgti į tualetą, apvemia rezidencijos svetainės kampą.

Atrodytų, jau gerokai po vidurnakčio ir visi turėtų pamažu skirstytis. Tačiau kur tau. Spėju, kad pasiuntinys ir jo žmona gal tik trečią kartą per gyvenimą turi reikalų su Melpomenės tarnais. Jie nenutuokia, kad į namus pasikvietė... artistus.

Kai abu sutuoktiniai demonstratyviai atsistoja prie laukujų durų, tuzinas įsilinksminusių artistų šešėlių, jų draugų ir giminių apsimeta nieko nesuprantantys, todėl laido juokelius, klykčioja, žvengia ir it sfinksai nejuda iš vietos. Pagaliau išsinešdina tik apie ketvirtą ryto. Tuomet, kaip visada po panašių renginukų, „savi" lengviau atsipučia.

Bet veiksmas tuo nesibaigia. Su geradare bei šiandien artimiau mano pažintu teisėsaugininku nutariame, kad mes nieko prieš užsukti į naktinį restoraną. Čia atseit normaliai – kaip žmonės – išgertume, užkąstume, jaukiai pasisėdėtume. Pastaroji ketvirtos valandos ryto mintis pasirodo tokia prasminga bei patraukli, kad penktą valandą išties jau sėdime restorane, kur – atsitik gi taip – sutinkame ir saksofonininką iš Lietuvos bei ištvermingesnius Šešėlių teatro aktorius.

Siautulingoje užstalėje, nors po kelių valandų turėtų skristi į Vilnių, saksofonininkas ima vograuti, kad mielai

pasikeistų lėktuvo bilietą ir pasiliktų Tbilisyje dar kelioms dienoms. Šešėlių teatro aktoriai pagyvėja, puola pritariamai ploti, o geradarė imasi veikti – skambinėti kelionių agentūroms telefonu.

Pagėrę ir pavalgę, nutariame saksofonininką iš Lietuvos su visais jį lydėsiančiais aktoriais šešėliais užvežti į viešbutį. Čia jį valandėlei paguldome, o patys užsukame pas mane – gurkštelti penkioliktame apartamentų aukšte vynelio.

Septintą ryto geradarė, teisėsaugininkas ir aš atvykstame į viešbutį. Ištempiame saksofonininką iš kambario ir vežame į oro uostą.

Tbilisio oro uoste mūsų jau laukia Šešėlių teatro aktoriai, trypčioja. Aš pasiskolinu bare kamščiatraukį. Geriame iš kakliuko animatoriaus batono Bachano Khalvashio dovanotą vyną. Ir tada nebežinau kodėl, tačiau šūdniekių ir suvenyrų parduotuvėje už trisdešimt larių nuperku saksofonininkui iš Lietuvos monumentalią Gruzijos vėliavą. Ja it Dievo Motinos skraiste apgaubęs, lydžiu link pasienio posto.

Namuose, lyg būčiau Puškino dykaduonis Eugenijus Oneginas, atsirandu devintą valandą ryto. Užsnūstu lovoje. Žinau, kad po valandos subirbs žadintuvas – manęs šį šeštadienį laukia kelionė į Pankisą.

Šeštadienis

Į kalnų suveržtą Pankiso slėnį – greta Čečėnijos sienos – vykstame automobiliu. Po geros valandos kelio prie mūsų prisijungia kitas automobilis. Jame sėdi keturi kietasprandžiai. Geranoris manęs šelmiškai klausia, kiek metų aš duočiau Alikui – vienam iš mus lydinčio džipo keleivių. Veidmainiaudamas ir gerokai pamažindamas sakau, kad jis atrodo trisdešimt septynerių. Taip ir yra, sako gudriai šypsodamasis

geranoris, jam – dvidešimt penkeri. Stipriai pliktelėjęs Alikas – melioratorius, šiuo metu drenuojantis Pankisą, susipažinę jie prieš porą metų per Gruzijos–Rusijos karą. Apie aplinkybes aš neklausinėju.

Pankiso slėnio Džokolos kaime, kur mus pasitinka naujos statybos mečetės ir pasveikina pilki minaretai, prie kompanijos prisijungia profesorius (?). Karingai šūktelėjęs „Salamaleikum!", pažada garbiems svečiams parodyti tarpukalnės slėnius ir papasakoti šio regiono istoriją.

XIX amžiuje, nebepajėgianti apsiginti nuo abrekų, vietinė gruzinų valdžia pasikvietė iš Čečėnijos vieną iš dvidešimties teipų, kad šis už teisę gyventi šiame regione gintų nuo nesibaigiančių puldinėjimų. Taip jie – kistai – čia pasilikę. Visi yra sunitai, tačiau Pankise šiuo metu tapo itin populiarus vahabizmas, todėl Telanio universiteto profesorius (?), buvęs šio regiono vicegubernatorius, su vahabitais polemizuoja. Tiesa, radikaliai pasaulietinių pažiūrų profesorius (?) sakosi turįs net septynias žmonas, o abu jo broliai gyvena Grozne. Vienas atseit yra aukštosios mokyklos rektorius, kitas...

Kada profesorius (?) pasakoja apie antrą brolį, aš įsižiūriu į Duisio kaimo gatvele tipenančias kistų moteris. Jos neturi ir aštuoniolikos, vilki pabrėžtinai rytietiškais apdarais, galvas apsivyniojusios baltomis ar juodomis skarelėmis. Jaučiu, kaip smalsiai mus nužvelgia, kai su jomis kelyje prasilenkiame.

Nacionaliniame parke pasivaikščiojame po Pankiso sėnį, lyja. Tykiai guli akmenys, netoliese šniokščia kalnų upė. Nufotografuoju keistą medį, ant kurio šakų – nesuprasi – spygliai ar išsigimę lapai. Ilgiau neužsibuvę, kai džipai mus perkelia atgal per kalnų upę, grįžtame į Duisio kaimą, ten laukia užstalė.

Ta proga, kad atvyks svečiai, namo šeimininkas paskerdė ėriuką. Dabar jo kruvinai nudirta oda kabo ant ištemptos namo kieme vielos. Vartai užsiveria ir aš patenku į uždarą sunitų pasaulį, kuriame iš kampo į kampą zuja pažaliavusios nuo nuovargio moterys, stoviniuoja nepažįstami vyrai, baikščiai žvilgčioja į svečius vaikai.

Pagal suktą geranorio sumanymą šiuose namuose aš turėčiau likti kelioms paroms, o vėliau atseit melioratorius Alikas mane išvežtų į kalnuose esantį medžiotojo namelį. Profesorius (?) ta proga autoritetingai patikina, kad dėl nieko nesibaiminčiau – nuo mano galvos nenukris nė vienas plaukas. Namų šeimininkas, pas kurį nakvosiu, atsako už mane savo gyvybe. Ši perspektyva iš tikro manęs ne itin džiugina. Tačiau aš šypsausi ir pritariamai linkčioju galvą.

Vis mažiau noriu čia – Pankiso slėnyje – pasilikti. Ypač kelia nerimą išvietė, esanti lauke šalia akmeninės tvoros. Ji pasvirusi it Pizos bokštas, sukalta iš aptriušusių lentų ir stūkso daržo purvyne. Būdelėje, kaip ir dera kaime, šalia baugios skylės – kelios plytos. Jos pavojingai slidžios. Ant jų, pademonstravus koordinacijos talentą ir atsargiai užsilipus, galima ir pritūpti. Mintyse modeliuoju būsimus įvykius.

Iš skausmingos ir asmeninės patirties Kaukaze žinau, kad netrukus prasidės siautulinga užstalė. Reikės gerti. Kada gilią naktį žmonės išsiskirstys ir svečiai išsivažinės, aš atgulsiu į man skirtą miegamąjį. Save pažinodamas žinau, kad po valandos kitos prabusiu visiškoje tamsoje. Užsinorėjęs nusišlapinti, kiūtinsiu link lauko tualeto. Be jokios abejonės, kad didžiuliame nepažįstamame name tamsoj pasiklysiu. Atsitiktinai nenoromis įsibrausiu į svetimus kambarius. Grabinėsiuosi, šlitinėsiu, ramstysiu pasienius. Ir tada pasigirs moteriškas klyksmas, susibėgs šeimynykščiai kistai su šautuvais

ir durklais. Įsižiebs šviesa, jie išvys mane vien su trumpikėmis, kvailai besišypsantį, baustinai žvelgiantį į žmonas-dukras pusgirčio rytų europiečio žvilgsniu. Kas toliau Pankise atsitiks, galiu tik spėlioti...

Arba, pavyzdžiui, surasiu tą trokštą lauko išvietę. Pritūpsiu. Ir tamsioje būdelėje lemtingai apdirbsiu savo vieninteles kelnes. Grįždamas pritapnosiu ne tik savo miegamąjį, bet ir visą giminės namą, kuriame jie vaikšto basi.

O ryte prabudęs plyštančia galva susivoksiu, kad man verkiant reikia išsiskalbti. Tada, lietui pliaupiant, stovėsiu nuogas kieme prie šulinio. Iki dešimto prakaito vis trinsiu kumščiais kelnių klešnes, nesėkmingai bandydamas muilinu vandeniu išplauti fekalijas. Po valandos kitos skausmingai suprasiu, kad išsiskalbti deramai nepavyks. Tada sėdėsiu šlapiais džinsais prie pusryčių stalo, man patarnaus šių namų moterys, o aš vimdomai dvoksiu...

Užstalė prasideda. Profesorius (?) – jam penkiasdešimt septyniasdešimt – vadovauja užstalės apeigai, jis stalo tamada. Pražūtingų sąmonei ragų, tiesa, kol kas nesimato. Tačiau mane tai menkai guodžia.

Už stalo suskaičiuoju sėdint ne mažiau kaip penkiolika žmonių. Iš jų tik vienas – ortodoksinių pažiūrų musulmonas – negeria. Visi kiti kistai lanksčiai vertina šią apeigą.

Už mano nugaros stovi niekučiais ir dirbtinėmis gėlėmis apkrautas pianinas. Sienos nukabinėtos paslaptingos tematikos paveikslėliais – gamtos, žvėrių, medžioklės (?). Tuzinas suprakaitavusių moterų bėgioja aplink stalą, kraudamos ant jo šaltus, karštus, vėl šaltus, vėl karštus patiekalus. Netrukus stalas išauga it Babelio boštas. Aš suskaičiuoju penkis aukštus. Ir tai tik pradžia.

Staiga pajuntu, kad esu akylai stebimas. Netrukus iš papilkėjusio veido profesoriaus (?) susilaukiu pastabos, neva mirtinas įžeidimas šiems namams ir, žinoma, jų šeimininkui, kai svečias nevalgo ir beveik negeria (!).

Skubu ištaisyti nemalonumus pranašaujančią klaidą. Maukiu, kaip ir liepta, iki dugno. Knebinėju ėrieną, avies sūrius, kepenis, skrandį, daržoves... Maždaug kas penkias minutes, sėdint moterims, tenka pakilti nuo stalo, kad išklausytum eilinį tamados tostą.

Tostai Gruzijoje panašūs, jie žudomai kartojasi. Tačiau Pankiso slėnyje atsiranda niuansų. Keliskart išgeriame už Ičkeriją (!). Vėliau už taiką Čečėnijoj (!). Žinoma, ir už protėvius (!).

Įsisiūbavus užstalei pasaulietinių pažiūrų profesorius (?) mane dar kartą patikina, kad niekas manęs čia negrobs ir nežudys, nes antai tas – namų šeimininkas – greičiau žus pats, nei leis, kad man kažkas atsitiktų. Beje, jei norėsiu eiti į kalnus, jis visur lydės. Ir kaimą parodys, jei tik kils noras jį pamatyti ar sužinoti daugiau apie vahabitus.

Po dešimto ar penkiolikto tosto imu abejoti. Tačiau po dvidešimtojo apsisprendžiu Duisio kaime nepasilikti. Deja, situacija nėra tokia paprasta. Ir kaip pasakyti šeimininkui, kad čia nenakvosiu? Juolab kad man jau liepta pasirinkti vieną iš trijų miegamųjų šiame tvirtovę primenančiame name, kur, be jokios abejonės, yra ir rūsys...

Apie savo apsisprendimą informuoju geranorį. Jis neprieštarauja. Matau, kuždа į ausį melioratoriui Alikui, atseit nelauktos aplinkybės verčia svečią grįžt drauge į Tbilisį.

Pastebiu, kaip apsiniaukia melioratoriaus Aliko veidas. Jis tiriamai, susižvalgęs su profesoriumi (?), stebeilija į mane. Aš apsimetu giliai susirūpinusiu ir nusiminusiu, desperatiškai maigau savo telefoną.

Mano užstalės Duisio kaimynas – neįtikėtinai dorų akių čečėnas – paima į rankas ne šautuvą, o balalaiką. Virtuoziškai sugrojęs pasažą, uždainuoja: „Ū-ū-ū!!!.."

Po pusvalandžio Duisio kaimo užstalės muzikinę programą pratęsia dvi greta sėdėjusios moterys. Jų galvas saugiai gaubia juodos skarelės, o ant krūtinių vietoj papų kabo monumentalios armonikos. Gerkliniais balsais jos papasakos kelias šių vietų meilės istorijas, vėliau pereis prie čečėnų karo dainų...

Po n valandų pakilus nuo užstalės, jaučiuosi šiaip sau. Lengviau atsipučiu automobilyje, kada trinkteli durys ir su trenksmais užsiveria šių svetingų namų vartai. Lydimi įsilinksminusio melioratoriaus Aliko ir jo apsauginių komandos, iš Pankiso slėnio grįžtame į Tbilisį.

Netrukus tamsoje pasigirsta šūviai. Atidžiau įsiklausius ir įsižiūrėjus suprantame, kad tai mūsų palydovai pleškina pro langus iš šautuvų. Šūviai vis dažnesni. Nieko baisaus – *relax*, – tai iš džiaugsmo, patikina stiklinių akių melioratorius Alikas, kai stabtelėję šalikelėje atsisveikiname. Jie toliau mūsų nebelydės, Pankisas liko už nugarų.

Šaulių nuotaika itin džiugi, todėl ir man jie pasiūlo keletą kartų pykštelti – į dangų, kalnus, tolį, kur šviečia pavieniai žiburėliai. Atsisakau, įsivaizduodamas, kaip nenuspėjama kulka rikošetu sminga į greta stovinčio kisto kaktą arba „atsitiktinai" kliudo už kelių kilometrų gyvenusį vaiką...

Tbilisyje, vos įvažiavus į miestą, labai trokštu pamatyti Tiną. Tai ji pas pasiuntinį privėmė. Prieš jai prarandant sąmonę, pasikeitėme telefonais.

Skambinu. Teiraujuosi, kaip jaučiasi. Blogai, sako, ji jaučiasi. Labai blogai. Ir vis dėlto sutinka šiąnakt su manimi pasimatyti.

Tbilisio senamiesčio kiemas

Apie vidurnaktį su Tina pakylame į mano apartamentus. Susėdę prie stalo gurkšnojame geradarės bendradarbio padovanotą čiačios litrą.

Tina šiąnakt nenori pasakoti nei apie savo tėvus, nei apie brolį, kuris yra „niekas“, nei apie močiutę, su kuria gyvena.

Tik po ilgų įkalbinėjimų priverčiu paskambinti draugei, su kuria vakar susipyko.

Kai po pusvalandžio tauškalų Tina šios atsiprašo ir, mano pamokyta, nusižeminusi prisipažįsta buvusi kalta, merginos veidas pragiedrėja. Mes, skambant FM radijo stoties muzikai, apsikabinę šokame...

Niūrų sekmadienį leidžiu horizontalioje padėtyje, drebu. Už lango pliaupia lietus, pragiedrulių prošvaistė – minimali. Temperatūra Tbilisyje – artėjant balandžio viduriui – vos trylika laipsnių šilumos.

Mano lūpomis dabar vėl kužda M. K. Čiurlionis:

Juk tu miela esi. Tokia maža mažytėlė, o žiūri iš po surauktų antakių, taip rimtai, kaip sfinksų ir piramidžių karalaitė žvaigždėtos nakties tyloje. Žiūri, tarsi beribės dykumos gale būtum pastebėjusi mažą skorpioną. Nerauk antakių, mažyte, leisk skorpionams gyventi Tavo tyruose. Juk žinai, kad greitai jie mirs, pasiriję savais nuodais. Ta naktis yra Tavo, girdi, mažyte? Klausyk, klausyk atidžiai, sulaikius kvapą, klausyk. Girdi? Kaip tyliai tyliai kalba žvaigždės: ta naktis yra Tavo, mažyte.

Pirmadienis

Auksele, nieko nebijok. Matai tuos du akmenis – per juos drąsiai galima pereiti, tiktai duok man ranką. Šaltinis dedasi grėsmingu pokštininku. Žiūrėk, netgi tos ramunėlės nieko nebijo, palenkė savo galvutes ir žiūri į spalvotus akmenėlius, gulinčius ant jo dugno, pokštininko šaltinio dugno. Koks jis gražus, tiesa? Švarus toks, juokiasi, čiurlena, šnabžda, maivosi ir vėl juokiasi ir leidžiasi bėgti. Nebijok, mažyte, duok ranką. Na, matai, ar nesakiau, ne taip jau baisu? O dabar – į

kalną! Kaip gražu, kaip gerai, kaip ošia eglės, ak, kaip ošia eglės, betgi Tu rausti, mažyte, nes žinai, ką šlama tos eglės, apie ką jos kalba.

Už sienos nuo ryto bumbsi, repetuoja paslaptinga roko grupė. Įtariu, kad nekoncertuojanti. Šiandien turbūt mano gimtadienis, nes apninka skaudulingai lyrinė nuotaika. Ypač po to, kai už langų, lietui pliaupiant ir svetimkalbe ūkaujant įsisiautėjusiam vėjui, žinutėmis ir skambučiais sveikina savi, pažįstami ir šiaip prisiminę mane žmonės.

Vakarop, be didelės prasmės pasistumdžius iš kampo į kampą, geranoris, geradarės bendradarbis ir visi kiti įsisodina mane į automobilį. Veža nežinia kur, netaupiai apšviestomis Tbilisio gatvėmis. Taško pakeliui balas. Ir ramina, kad nesijaudinčiau, viskas bus gerai.

Atsiduriame kažkuriame Tbilisio restorane. Kuriame?.. Tiek to, pavadinkim „Medžiotojų". Prie durų pasitinka stambių formų plikagalvis šeimininkas (?), židinyje spragsi malkos, sienos nukarstytos nagais ragais, laukia vaišėmis nukrautas stalas.

Atvykus guviam slaptajam patarėjui ir jo draugų kvartetui, prasideda skausmingai pažįstamas ritualas. Dešimtą kartą it vanka-vstanka pakilęs nuo stalo, su baltojo vyno taure rankoje klausau plikagalvio tostų, nebežinau, ar prasmingų kalbų.

Stumiamės pirmyn. Stumiamės... Mano nugarą maloniai šildo iš židinio sklindanti šiluma.

Akimirkai slaptasis patarėjas sąmoksliškai pritupia prie plikagalvio šeimininko, stalo tamados. Aiškina šiam, kad jo draugai architektai šiąnakt sugrįžta į Lietuvą. Todėl jis labai norėtų, kad paryčiais šie į lėktuvą įliptų be sąmonės, atseit tik tada išsiveš deramus prisiminimus apie Gruziją.

Plikagalvis supratingai palinksi galvą. Spragtelėjus pirštais, padavėjai jam atneša keletą ragų. Tačiau slaptasis patarėjas prieštarauja. Įtikina plikį, kad iš antai tokių menkų ragų niekas negersiąs, tai būtų mirtinas įžeidimas. Tegu neša didesnius. Pačius didžiausius, kokius tik čia galima rasti.

Ant stalo gula sidabru kaustytas „motininis" ragas. Matau, kaip plikšis supila į jį šešias vyno stiklines. Galima būtų ir daugiau.

Šalia plikagalvio sėdėjęs geradarės bendradarbis ragą ištuština iki dugno, vienu užsivertimu. Visi sutartinai ploja, sukelia geradarės bendradarbiui ovacijas. Vėliau ir geranoris ištuština ragą, ir svečiai iš Lietuvos...

Apėjus puošniajam ragui antrą ratą, pro ūką regiu, kaip įraudusių skruostų architektas pakyla sakyti tostą; man pažįstama ši būsena.

Vėliau architektas dar kartą stojasi su sklidinu ragu, išdrožia Gruziją šlovinančią kalbą. Tada prisėda, grakščiu mostu nusibraukia nuo krūtinės vyną, jau šelmiškai šypsosi... sau.

Turbūt ir aš jau šypsausi. O gal tyliu, gal kažką ir pezu...

Pakėlus tostą „Už vaikus!", aptemsta sąmonė.

Apsičiupinėjęs susivokiu, kad guliu lovoje, esu namuose.

Nusvirduliavęs virtuvėn atrandu iki tol nematytą penkių litrų vyno bidonėlį. Ir paslaptingą, svetimos rankos paliktą įrašą mano užrašų bloknote: „Konstantine"... bei trejetą pakeverzotų telefono numerių.

„Konstantine..." Ką tai galėtų reikšti: jis, ji, jos... Gal tai Čiurlionis?

Antradienis

Geranoris jau ne pirmą savaitę gundo amerikiečių kilmės lietuvių verslininkui, kurio apartamentuose gyvenu Tbilisyje, pasiųsti į Lietuvą tokio turinio žinutę: „Baldus jau pardaviau. Gyventojai įsikėlė. Už durų laukia dar vienas čigonų taboras..."

Dvejoju. Nežinau, kokių gelmių yra lietuvių kilmės iš Amerikos (arba atvirkščiai) verslininko humoro jausmas. Antra vertus, nenorėčiau jo išgąsdinti.

Tbilisyje gan populiarios „Literatūrinės kavinės". Jose, be vis rečiau parduodamų knygų, prekiaujama įvairiausiais saldėsiais, kava. Yra vyno, degtinės, veikia internetas. Ir visur, žinoma, rūkoma.

„Literatūrinėje kavinėje" susitinku su Laša Bugadze – trisdešimtmečiu dramaturgu, senu pažįstamu. Laša yra pavydėtinai guvus žmogus, be perstojo juokiasi, laido sąmojus. Jis nepajėgia atsispirti pyragaičiams, todėl primygtinai įkalbinėja, kad ir aš juos valgyčiau. „Tik pažiūrėk, – sako, – kokie, bliat', gražuoliai."

Deja, šiandien antradienis ir pyragaičiai mane mažiausiai domina. Užsisakau rasotą taurę baltojo vyno. Solidarizuodamasis su manimi, Laša taip pat užsisako vyno. Tačiau po minutėlės nebeištvėręs, čepsėdamas kemša šokoladinį pyragą ir aimanuoja, kad graužiasi dėl antsvorio.

Prie mūsų prisėda „Literatūrinių kavinių" tinklo savininkė – pusamžė Nina. Ji – keistomis aplinkybėmis mirusio Gruzijos premjero našlė. Netrukus prisijungia ir optimistiško veido Rati Amaghlobelis – rašytojas ir politinio kultūrinio žurnalo redaktorius.

Papūtinėdami vienas kitam cigarečių dūmus, vystome „Literatūrinėje kavinėje" temą „JŪS... ir MES".

Visi trys mano pašnekovai itin kritiškai nusiteikę dabartinės Gruzijos valdžios atžvilgiu. Prisipažįsta nusivylę, nes

Gruzijos respublikos Prezidento rūmai

tikėję, kad pokyčiai šalyje bus spartesni. Be to, vienu balsu it papūgos tvirtina, kad specialiosios Gruzijos tarnybos įrašinėja jų pokalbius telefonu. Todėl jie – prisiekiu! – net neketinantys kada nors bendradarbiauti su valdžia. In corpore savo šalies valdžiai linki kuo greičiau sužlugti. Tema išsemta. Amen.

Prisikimšęs pyragaičių, Laša pabėgo į radiją – ten dirba – įrašinėti laidos apie operą. Ta proga, kad likome dviese, Rati Amaghlobelis pakviečia mane į banke vyksiantį posėdį. Ten atseit jau laukia mūsų garbi komisija, rinksianti geriausias praėjusiais metais Gruzijoje išleistas knygas. Komisija aptarsianti aštuonias nominacijas: prozos, poezijos, dramaturgijos, publicistikos, eseistikos... Ir „už gyvenimo nuopelnus". Laimėjusiems autoriams atiteks po penkis tūkstančius larių, tai maždaug po du su puse tūkstančio dolerių.

Prašmatniame banke, kurio salėje posėdžiauja literatūrinė komisija, matau ir vėl maistu nukrautą stalą: kelių rūšių šašlykus, gigantiškus kebabus, daržoves, chinkalius, „Tarchuną", „Boržomį"... Trys įvairaus amžiaus vyrai ir saikingai patrauklių moterų tercetas karštligiškai čiužena popieriais, ginčijasi dėl pliusų ir minusų, kurie atseit per kitą posėdį – kai jis įvyks – klius nominuotiems autoriams. Atidus Rati Amaghlobelis, beje, nepamiršta papilstyti pakeliui į posėdį nupirkto vyno. Prisipažįsta, kad posėdžiauja jie ne rečiau kaip du kartus per mėnesį... jau pusę metų.

Po trijų keturių valandų užtrukusio posėdžio visi sukyla eiti. Sutemus atsisveikinu su garbios komisijos nariais prie banko durų, iš čia mane turi pasiimti geranoris – kažkur veš.

Automobilyje pasveikina pažįstama lietuvių kompanija: vairuojantis džipą geranoris, paprastasis patarėjas, geradarės bendradarbis bei slaptasis patarėjas, šį vakarą, beje, nusiteikęs ne mažiau dalykiškai kaip ir vakar. Nugirstu, kad važiuojame į pirtį.

Tvankioje pirtyje, kur nebesijaučiu žioplu naujoku, be alaus bei siera alsuojančio vandens, sulaukiu masažo. Šį kartą pusnuogis azeris masažuotojas ne tik basomis kojomis pasivaikščioja mano kempine nugremžta nugara, bet ir suriečia į ožio ragą. Aikteliu, kai sąnariai trakšteli. „Nieko tokio", – patikina.

Vyrai šiąnakt nusiteikę radikaliai kaip ir vakar. Po pirties vieni važiuoti, o kiti pėsčiomis nutipename į pažįstamą restoraną. Jis šalia, t. y. tas, kuris veikia ištisą parą.

Išsirikiavę prie durų kelneriai sveikinasi ne tik su geranoriais, bendradarbiais bei pažįstamais patarėjais, bet ir su manimi.

Prie stalo geradarės bendradarbis imasi iniciatyvos. Nors ir įkalbinėjamas draugų apsiraminti, tačiau užsako ne dvi, o keturias porcijas bulvių, tada šiek tiek kebabų. Taip, ne vieną, o dvi lėkštes šašlykų. Begalybę chinkalių. Būtinai (!) paskrudintų.

Po kelių stiklinių vyno ir puokštės tostų, kai prie užstalės prisijungia plikagalvis iš vakarykštės dienos ir jo kolega, sulaukiu pasiūlymo pasėdėti rytoj šalia konsulo pasiuntinybėje prie langelio. Ten atseit, prašydami vizų, ateina įvairiausio plauko personažai. Jie galbūt man būtų įdomūs.

Žinoma, sutinku! Dar restorane nustatau telefono žadintuvą, turėsiantį mane pakelti aštuntą valandą ryto, kad devintą su geradarės bendradarbiu pasiuntinybėje išgertume kavos, o dešimtą atvertume langelį. Sutariame. Ta proga, jau kylant nuo stalo, su geradarės bendradarbiu išgeriame po penkiasdešimt mililitrų gruziniško konjako.

Pavėžėtas prie namų durų, lipu iš automobilio. Atsisveikinu su atvežusiu geranoriu ir geradarės bendradarbiu. Patvirtiname, kad rytoj – jau šiandien – devintą ryto susitiksim.

Antrą valandą nakties iš geranorio gaunu žinutę: „Rytoj į konsulatą neik. Reikalai susiklostė dramatiškai."

Paskambinęs geranoriui sužinau, kad šalia savo namų sumuštas geradarės bendradarbis. Guli ligoninėje, užpuolė penkiese, daužė galvą akmenimis; žaizdos praplautos, daro tomografiją, galvą teks siūti trijose vietose.

Trečiadienis

Žinai, mažyte, sapnavau baisų sapną, labai baisų. Buvo tamsi naktis, pylė šniokštė liūtis, o aplink tuštuma, tamsiai pilka žemė. Aš bijojau lietaus, norėjau bėgti, pabėgti, bet kojos klimpo baloje, ir kiekvienas žingsnis buvo visų mano jėgų pastanga. O lietus didėjo, su juo ir baimė, ir kada norėjau rėkti ir šauktis pagalbos, šalto vandens srovė užpildavo man gerklę. Staiga blykstelėjo pašėlusi mintis: viskas žemėje paskendo, viskas: miestai, kaimai, trobos, bažnyčios, miškai, bokštai, laukai, kalnai – viską užpylė vanduo. Žmonės nieko apie tai nežino, nes naktis, ir ramiausiai miega pirkiose, rūmuose, vilose, viešbučiuose. Miega giliu miegu; bet juk tai skenduoliai, balti, išpurtę, sustingę, nežmoniškai knarkia, supas per miegus apklotais, kasosi išpurtusius juosmenis, murma kažką per miegus, ir baisios yra jų išsprogę, išverstos baltos it taukai akys. Ir viskas skendi vandeny.

Baisus lietaus šniokštimas, beviltiškas sielvartas, beribė baimė. Mane apleido jėgos, atsistojau ir įbedžiau akis prieš save į tamsią, pilką tuštumą. Įtempiau tiek, jog man iš akių pradėjo tekėti kraujas.

Naktį keliskart pasiskambinęs, sužinau iš geranorio, kad geradarės bendradarbio gyvybei grėsmės nebėra. Į ligoninę jau atvyko slaptasis patarėjas, jis imasi visų legalių priemonių – „strojina" gydytojus. Amerikiečių ligoninės gydytojai jau susiuvo žaizdas. Patikino, kad geradarės bendradarbis, jei tik panorės, per šv. Velykas galės skristi į Lietuvą.

Ir vis dėlto apninka nerami nuotaika, nes nežinau vakarykštės nakties aplinkybių.

Dieną prasistumdau iš kampo į kampą. Kai paskambina geradarės bendradarbis ir pats patikina, kad artimiausiu metu jo mirties nesulauksim, šiek tiek apsiraminu.

Vakarop geranoris atsiunčia žinutę. Atseit sėdi policijoje. Jau kelias valandas duoda parodymus apie vakarykštės nakties įvykį.

Apie vidurnaktį gaunu dar vieną žinutę: „Užpuolikai surasti. Du iš penkių prisipažino, jiems gresia iki penkerių metų kalėjimo."

Suvokęs šią kriminalo atomazgą pagalvoju, ar ir Lietuvoje būtų taip greitai surasti skriaudikai? Tikriausiai panašaus įvykio pareigūnai net neregistruotų.

Ne iš vieno verslininko, su kuriuo bendravau Gruzijoje, teko išgirsti, kad policija čia O. K. Korupcija pažabota. Žinoma, kiek įmanoma šiais laikais ją sutramdyti. Ir visi lietuvių verslininkai, geranoriai, geradariai ir patarėjai vienu balsu tvirtino, kad nė karto Gruzijoje jiems neteko duoti kyšio. Tuo turbūt šiuo metu mes skiriamės.

Ketvirtadienio popietę „Prospero knygose" – amerikiečių žvalgų pamėgta kavinė įsikūrusi Šota Rustavelio prospekto kieme – turiu romantišką pasimatymą. Ateinu pėsčiomis pusvalandžiu anksčiau, ji – dvidešimčia minučių.

Geriame kavą ir aptarinėjame, kaip pučiant stipriam vėjui kopsime į Panteoną, kur palaidoti Gruzijos didžiavyriai. Staiga ji susijaudina, ką tik „Prospero knygose" pamatė Olandijos pasiuntinio žmoną, su kuria matėsi vos prieš pusvalandį. Pakyla nuo stalo ir eina jai pasiaiškinti, kad čia sėdi su rašytoju, o ne šiaip...

Šlaite įrengtame Panteone – visų apžiūrai išstatytame sarkofage – guli diplomatas, dramaturgas, rašytojas, knygos „Vargas dėl proto" autorius Aleksandras Gribojedovas. 1826 metais jis žuvo Teherane, kada Rusijos imperijos ambasadoje bandė slėptis ir diplomatų užtarimo ieškoti viena iš Irano šacho žmonų-sugulovių, pabėgusi iš haremo su įsimylėtu

eunuchu. Tada Rusijos ambasada šacho įsakymu buvo atakuota, joje slėpęsi bėgliai bei Rusijos pasiuntinys – išskersti. Šalia Aleksandro Gribojedovo Panteone guli ir jo žmona gruzinė Nino Čavčavadzė, šešiolikos metų likusi našle ir vėliau visą gyvenimą gedėjusi vyro.

Aukščiau Panteone – išpucintame nekropolyje, kur stovi ir XIX amžiuje statyta cerkvė, – palaidoti žymiausi Gruzijos rašytojai ir kompozitoriai. Šalia – gruzinų „Basanavičius" – Ilja Čevčevadzė. Beje, yra čia ir „visų tautų tėvo" Stalino – Josifo Džiugašvilio – motinos kapas.

Po poros valandų, nusileidę nuo stataus kalno, mini ekskursiją baigiame standartinėje „Double coffee" kavinėje. Ten išgeriame matės.

Pasimalęs dieną mieste, vakarą baigiu su geradare „Paryžiaus" kavinėje, visai greta savo namų. Ten sukertame monumentalią picą bei išgeriame baltojo vyno butelį. Beje, geriam ne tik mes, bet ir pudelis, geranorės bendradarbio paliktas pasaugoti, – miniatiūrinė pudelių kalytė išlaka sklidiną peleninę vandens.

Didysis Penktadienis. Be mėsos. Be namų. Be...

Turėčiau šiandien važiuoti į Rustavį, keliasdešimt kilometrų nuo Tbilisio nutolusį trečią pagal dydį Gruzijos miestą (antras – Kutaisis). Deja, nepakenčiamai lyja. Visur balos. Miestas skendi depresyviame ūke. Pro penkiolikto aukšto langus net nesimato apsnigtų kalnų viršūnių.

Temstant geranoris pakviečia vakarienės į restoraną „Malūnas".

Vėliau šiltai sėdime jo namuose. Aš, pamiršęs, kad Didysis Penktadienis, siurbčioju ukrainietišką konjaką, žiūrime – dešimtą kartą – per Gruzijos TV rodomą „Forestą Gampą".

Šeštadienį, prieš pat šv. Velykas, įsisuku į geradarės namus apsiskalbti. Ji su kolege – jos šiuo metu nėra – gyvena dviejų kambarių bute, penkiolika minučių nuo manęs. Kad skalbimo procesas neįgristų, geradarė į lėkštę papjausto lietuviškos dešros, lietuviško sūrio, paraiko lietuviškos duonos, pastato ant stalo virtuvėje nefiltruoto „Fazanų ašarų" raudonojo vyno ir demonstruoja savo muzikos įrašų kolekciją.

Kad ir kaip stengiuosi, tačiau nė vienas kūrinys manęs neužkabina. Klausiu, ar neturi kur pasiklydusio „Led Zeppelin". Ne, neturi. O ką iš senienų? Iš senienų tik „Depeshe Mode" ir Deividas Bovis. Gerai, tiks prie skalbinių ir Deividas Bovis...

Sekmadienis

Šv. Velykos, kai esi tarp artimųjų, gali pasirodyti iki panagių banali religinė šventė. Ją, išpažįstant laicistines pažiūras, galima ignoruoti: demonstratyviai nesisėsti prie šv. Velykų stalo, drybsoti lovoje, netikėti velykiniu zuikučiu, žiūrėti per televizorių vien Rusijos programas ar meistrauti rūsyje. Tačiau būnant Tbilisyje tai vyksta šiek tiek kitaip.

Sekmadienio rytą vykstame su geradare į Šv. Petro ir Povilo katalikų bažnyčią. Diplomatų automobilių užgrūstoje Tbilisio gatvelėje stovi devynioliktame amžiuje – turbūt lenkų pastangomis – statyta katalikų bažnyčia. Ji sausakimša.

Prasidėjus mišioms, kurias anglų kalba aukoja lenkas kunigas, dairausi į pašalius. Čia išvystu ne tik it iš Holivudo filmo atklydusią amerikiečių giedotoją (vyresnio amžiaus, baltai dažytų plaukų šukuosena ir religine beprotybe paženklintu veidu), bet ir europiečių, afroamerikiečių, indų, korėjiečių, japonų ir bangladešiečių su spalvingais sariais. Atėjus komunijos dalijimo metui, eilėje išsirikiuoja tarsi visas pasaulis.

Atsitiktinai po mišių bažnyčioje sutikti lietuvių verslininkai pakviečia į savo namus atšvęsti šv. Velykas. Nesimaivau.

Name, pastatytame Tbilisio priemiestyje greta politikės Nino Burdžanadzės namų, sukasi verslininko žmona ir ketvertas pagalbininkų iš Lietuvos, bėginėja du pametinukai. Kai padengia stalą, susėdame.

Daužiame kiaušinius. Valgome lietuviškus kumpius, lietuviškas dešras, lietuviškas salotas, kuriomis verslininkas prekiauja savo parduotuvėse Tbilisyje. Ir kalbamės – apie nieką.

Pirmadienis

Šį pirmadienį, kai religingesni gruzinai lanko artimųjų kapus ir čia susėdę lėbauja, aš skiriu savišvietai. Už lango lietui pliaupiant, sadomazochistiškai pasimėgaudamas skaitau

sovietmečiu leistas Aleksandro Kuznecovo knygeles apie Svanetiją – Gruzijos vakaruose esantį kalnų kraštą.

Galbūt artimiausiu metu pavyks ten nukakti?.. Mašina ne tik kalnai, cerkvės, metalo kalinėjimo menas, bet ir specifinė svanų architektūra – keliaaukščiai akmeniniai bokštai, stūksantys kalnuose, kuriuose dar taip neseniai šeimos ilgus mėnesius ar metus slėpdavosi nuo kraujo keršto.

Antradienis slenka panašia tonacija. Nors gruzinai jau prieš kelias savaites žadėjo, kad orai neišvengiamai pasitaisys, deja, nieko panašaus neįvyksta. Vaikščioti permirkus šlapiomis Tbilisio gatvėmis man atrodo neprasminga, todėl skaitinėju čia atsivežtus A. Vienuolio „Prakeiktuosius vienuolius". Ilgai studijuoju nuotrauką, kurioje lietuvių literatūros klasikas vaistininkas dvidešimto amžiaus pradžioje Tbilisyje nusifotografavo vilkintis tautiniu gruzinų kostiumu – su durklu už juosmens. Akimirką pagalvoju, kad ir pats būčiau nieko prieš įsitaisyti panašų kostiumą. Galėčiau kokį kartą juo apsivilkęs pasirodyti Vilniuje. Žinoma, ne vakare ir ne Dzūkų gatvėje – šalia nenuspėjamos geležinkelio stoties...

Trečiadienis

Dramaturgas Laša Bugadzė – didelis klasikinės muzikos bei operos mėgėjas. Dešimtą valandą vakaro jis pakvietė mane į teatralizuotą koncertą Šota Rustavelio teatre.

Prašmatnioje, auksais dekoruotoje teatro salėje, kur šiuo metu rodomi tik dramos spektakliai, skleidžiasi svaigulingi „parfumų" debesėliai. Salė sausakimša. Publika stilinga, išsipuošusi, koncertą tiesiogiai transliuos televizija.

Lygiai dešimtą prasideda koncertas. Griežia scenoje susodintas Nacionalinės operos orkestras, vadovaujamas italų

dirigento. Dainuoja gruzinų baritonas Lado Atanelis, jo partnerė – italų dainininkė Norma Fanticija. Abu atlieka fragmentus iš Džakomo Pučinio „Toskos".

Šis koncertas atseit labdaringas, skirtas Lado Atanelio įkurtam fondui, remiančiam jaunuosius Gruzijos dainininkus.

Kai po vienuoliktos vakaro scenoje pasirodo jaunieji dainininkai, Lado Antanelio konkurso laureatai, man norisi užsikimšti ausis. Aštuoni dainininkai sutartinai dainuoja pro šalį, tenorai gaudo „gaidžius", o pagurklius drebinantys sopranai ir mecosopranai sukelia veikiau pyktį nei užuojautą. Tačiau Tbilisio publika geranoriška. Ir net jaunajam tenorui – po Hercogo arijos iš Verdžio „Rigoleto" – patyrusiam absoliutų fiasko scenoje, man už nugaros sėdintis geranoris šūkteli kupiną susižavėjimo „Bravo!"

Koncertas pasibaigia gerokai po vidurnakčio. Jautrios klausos Lašai Bugadzei nesmagu, jis manęs atsiprašinėja. Todėl važiuojame į jo namus, pasisėdėti.

Lašos Bugadzės namuose, pro kurių langus atsiveria mirkstančio šviesose Tbilisio panorama, susėdame prie stalo. Suskaičiuoju: septynios merginos ir mes – du vyrai. Lašos draugės – kaip iš madų žurnalų atklydę modeliai – žurnalistės, publicistės, pianistės, dėstytojos... Ir visos kaip viena keikia Michailo Saakašvilio valdžią. Karščiuojasi.

Prisipolitikavus laikrodis išmuša trečią valandą nakties. Aš pakylu eiti, taksi priveža mane prie namų.

Ketvirtadienis

„Literatūrinėje kavinėje" siunčiu laiškus į Lietuvą ir pasaulį. Naudojuosi proga, kad veikia interneto ryšys, todėl rašau kuo daugiau – dešimt, dvidešimt laiškų. Draugams ir pažįstamiems, mažiau pažįstamiems, sau...

Iki šiol man vis dar nesuvokiama, kodėl interneto ryšys Tbilisyje trūkinėja. Kitą kartą tenka pereiti kelias kavines, kad galėtum prisijungti prie interneto. O ir prisijungęs niekada nežinai, ar ilgai tai truks.

„Literatūrinėje kavinėje" sutinku Rati. Jis kaip visada adekvačiai ir neadekvačiai juokiasi. Jo silpnapročio juokas skamba visur. Matau ir girdžiu, kad kavinėje ne tik nepažįstami, bet ir čia esantys draugai šaiposi ir kikena iš nevaldančio emocijų Rati.

Pavakary prie pirmo Tbilisio universiteto korpuso susitinku su Laša Bugadze. Jis, kaip ir dera gruzinui, sočiai vėluoja – gerą pusvalandį.

Įsėdu į taksi. Važiuojame į kitą universitetą, ten vyks Georgijaus Alchvledianio, pasirašinėjančio Akumašiladzės slapyvardžiu, kūrybos vakaras.

Georgijus Alchvledianis, vienas iš mano trijų draugų gruzinų, kurį pažįstu daugiau nei dešimt metų. Šiuo metu gyvena Londone. Jau treji metai. Georgijaus Akumašiladzės kūryba Gruzijoje itin populiari, vertinama. Skrebena istorinėmis (ir ne tik) temomis. Išleista, kiek pamenu, jau dvidešimt jo raštų tomų.

Sausakimšoje universiteto teatro salėje sėdi daugiausia studentai. Tačiau, kaip dera literatūriniuose renginiuose, atpažįstu ir keletą psichų, kurie netrukus užpuls klausinėti pačių kvailiausių dalykų. Ir nors teigiama, kad kvailų klausimų nebūna, o būna tik kvaili atsakymai, matau, kad Georgijus scenoje gerokai nervinasi, kai vienas psichopatas, prieš tai prisipažinęs, kad perskaitęs viską, ką parašė Georgijus, atsistojęs ima jį menkinti: „Jūs... Jūs nevertas savojo talento... Aš jūsų kūrinių daugiau nebeskaitysiu!"

Georgijus sėdi scenoje šalia savo prakaulaus leidėjo. Avanscenoje pastatytas monumentalus stendas – Georgijaus knygų viršelių ikonostasas.

Georgijus atrodo gerokai susenęs ir pavojingai nutukęs, nors ir yra metais už mane jaunesnis. Priešais mane pasodinta ir jo žmona, beje, labai panaši į sutuoktinį. Laša Bugadzė man vis verčia, kas gruziniškai kalbama scenoje. Galvoju, kada pavargs? Nepavargsta.

Literatūros vakaras užsitęsia. Baigiantis antrai vakaro valandai klausimų nesumažėja. Laša ir aš jau muistomės. Rodome išsišiepusiam leidėjui ir Georgijui nedviprasmiškus ženklus, atseit ne prošal būtų baigti šį reikalą. Kur tau!

Mano kišenėje jau keliskart išdavikiškai birbia telefonas. Skambina geradarės bendradarbis. Sako, kad aš esu niekšas, nes spjaunu į draugus – nedalyvauju kažkokiame jubiliejuje?..

Geradarės bendradarbiui teisinuosi, kad rašytojo Georgijaus Akumašiladzės literatūros vakaras užsitęsė. Jis nieko nenori girdėti. Įsako nedelsiant pasigauti taksi ir važiuoti, kur jis pasakysiąs telefonu taksistui. Basta.

Kai sugrįžęs į salę teisinuosi Lašai, kad man metas kilti, vakaras netikėtai baigiasi. Scenoje apsikabiname su Georgijumi, sutariame po kelių dienų susitikti – kol jis dar Gruzijoje...

Juodų panagių taksistas veža mane į užmiestį, Mtschetos kryptimi.

Gigantiškame restorane prie dešimties stalų sėdi ne mažiau dviejų šimtų žmonių. Įgarsintoje restorano scenoje gruzinų liaudies dainas (neištveriamai rėksmingai) dainuoja vyrų kvartetas.

Teiraujuosi, kuo užsiima jubiliatas.

Vitalijus? Kuo?.. Jubiliatas – „stogas". Dar neseniai buvęs Tbilisio oro uosto muitinės viršininku. Todėl Gruzijoje labai labai gerbiamas žmogus.

Pasveikinu jubiliatą penkiasdešimtmečio proga.

Nedelsiant gaunu ragą. Ištuštinu. Tada gaunu dar vieną.

Prie kalnais maistu ir kitomis gėrybėmis nukrautų stalų susėdę man paslaptingi nepažįstami vyrai. Greta sėdintis pasišauna supažindinti su batonu Zurabu Kapianidze.

Batonas Zurabas Kapianidzė?.. Tai labai gerbiamas Gruzijoje žmogus – aktorius, poetas, kriptologas, šios šalies sąžinė, buvęs parlamento narys.

Žilabarzdis dėdė Zurabas Kapianidzė (septyniasdešimt ketverių metų) man parodo išskirtinį dėmesį – išgeriame su juo po ragą. Jis glaudžiasi prie kito stalo itin garbingoje vietoje – greta jubiliato. Kaskart pašoka ir pasičiupęs mikrofoną patetiškai jubiliatui deklamuoja savas bei svetimas eiles apie Gruziją.

Kai stojus trumpai tylai paslaptingas nepažįstamasis patikina gerbiamąjį batoną Zurabą Kapianidzę, kad aš ne tik svečias iš Lietuvos, bet ir rašytojas, batonas Zurabas Kapianidzė neprieštarauja su manimi antrąkart susitikti. Atseit tada galėsiu jo klausinėti, ko tik užsigeisiu, o jis atskleis man paslaptį, kuri išaiškino visatos kilmę.

Nuramintas, kad netrukus sužinosiu, ko dar niekas nežino, su geradarės bendradarbiu ir geranoriu pakylame eiti. Jubiliejus, atrodo, tik įsibėgėja...

Penktadienis

Vakarop susitikti su batonu Zurabu Kapianidze manęs atvyksta pasiimti automobilis – panašus į flagmaną juodas mersedesas. To paslaptingo nepažįstamojo vardas Zakaras. Jis ir vairuoja.

Prie benzino kolonėlės mūsų laukia batonas Zurabas Kapianidzė – su nudrengtais džinsais, neįvardijamos spalvos striuke bei gerokai patežusiais kedais. Greta dar vienas. Jis – Vitalijaus (jubiliato) jaunesnis brolis, buvęs policininkas, kažkada dirbęs Tbilisio oro uosto apsaugos viršininku.

Susirandame neišvaizdžiausią restoraną priemiestyje, pakelėje. Užsidarome keistoje kabinoje.

Batonas Zurabas Kapianidzė nedelsiant imasi reikalo. Ištraukia savo A4 formato knygą minkštais viršeliais ir ima vograuti apie kosmosą, šumerus, vėliau svastikas, rašmenis, numerologiją, minerologiją, kriptografiją.

Klausydamasis batono Zurabo, nieko (!) nesuprantu. Imu nervingai markstytis. O jis piktinasi, širsta, kad aklas pasaulis nieko nesupranta, todėl ir nevertina jo fundamentalaus atradimo reikšmės. Koks tas atradimas, man kol kas neįmenama mįslė. Tiesą pasakius, net nežinau, ko ir paklausti. O jis reikalauja – klausk, sako. Apie ką klausti?.. Ko klausti?..

Užkirtus slidžių chinkalių, išgėrus mineralinio, pamažu imu suprasti, apie ką jis kalba.

Visi susimokę pasaulio šumerologai nenori su batonu Zurabu Kapianidze sutikti, kad gruzinai yra tiesioginiai šumerų palikuonys! Jis net iššifravęs jų raštą! Negana to, atskleidęs jų raidyno paslaptį. Kur, jo giliu įsitikinimu, kiekviena raidė turi kosmologinę prasmę. O kilmė – dieviška!

Po geros valandos man įsiskausta galva. Apsidžiaugiu, kai batonas Zurabas Kapianidzė pasiūlo gurkštelti vyno, pats jis negersiąs – sveikata nebeleidžia.

Po trečio tosto – „Už protėvius!" – įsidrąsinu. Klausinėju apie šumerų, gruzinų, lietuvių ir nacių svastikas, senąjį Egiptą, kinų hieroglifus, japonų arbatą, piktogramas, amžinąjį variklį... Ir nors nieko nesuprantu, ką man aiškina apie kosmoso sandarą batonas Zurabas Kapianidzė, pritariamai linksiu galvą. Netrukus patiriu, kad vis dėlto nebeištversiu. Subręstu pasakyti, kad, deja, nebeturiu laiko.

Vos žiojuosi tai ištarti, batonas Zurabas Kapianidzė paragina jau kilti, jis atseit dar turįs neatidėliotinų reikalų Tbilisyje. Nuo širdies nurieda akmuo.

Tačiau kai batoną šumerologą mersedesu pristatome į namus, susivokiu, kad mes ir vėl sugrįžtame į tą patį restoraną...

Pasidaro nejauku. Visos tos svastikos, kosmosas, mėnuliai ir saulės gerokai mane išsunkė. Nusiraminu, kai sužinau, jog į restoraną negrįšime. Atseit dabar lauksime sūnėnų (?). Jie parvešią mus į miestą, mat abu mersedesų vairuotojai išgėrę.

Ir išties po pusvalandžio, lietui pliaupiant tamsoje pasistumdžius po kažkokiu tiltu, atvažiuoja taksi, išlipa du jaunuoliai. Jie šypsosi, patenkinti ima raktelius iš savo dėdžių ir veža į Tbilisį.

Aš sėdžiu Zakaro mersedese, rankose laikau gruzinų kalba parašytą ir batono Zurabo Kapianidzės man padovanotą knygą. Slapta kikenu ir džiaugiuosi, kad ištvėriau ir nepasisiūliau jos nedelsiant išversti į lietuvių kalbą. Šiąnakt labai savimi didžiuojuosi.

Šeštadienis

Muzikantas Zaza – tas, kuris panašus į Šreką – buvo žadėjęs, kad pasikvies mane į grupės „Zumbaland" repeticiją. Atseit nori, jog gyvai išgirsčiau, kaip jie groja.

Vykstame į kaimą šalia Tbilisio, ten „Zumbaland" studija. Kas dešimt minučių Zaza vairuojančiam liepia sustoti... vėl važiuoti toliau... Pakeliui paimame fleitininką – su šešių litrų talpos vyno bidonėliu. Tada, pavažiavę siauromis Tbilisio gatvelėmis, vėl stabtelim. Zaza ir gitaristai išlipa, nueina akligatvio link... Labai ilgai jų laukiame, rūkome. Sulaukę važiuojame į parduotuvę. Į kitą. Dar... Kažkurioje Zaza gauna naminės čiačios. Ir vėl važiuojame... Sukame nesibaigiančius ratus po Tbilisį. Aš juokauju, kad kol neapvažiuosime visų Tbilisio parduotuvių, į kaimą nenuvyksime.

Kalnuose sustojame prie aptriušusio mūrinuko. Išgirstu, kad čia testuojami visi Gruzijos vynai. O šios įstaigos direktorius – nuoširdus Zazos draugas ir fanatiškas jo kūrybos gerbėjas. Beje, todėl įstaigoje paskyręs grupei „Zumbaland" patalpą, kurioje jie gali netrukdomi repetuoti.

Tvora atitvertame kiemelyje „Zumbaland" muzikantai imasi darbo. Ant improvizuoto neobliuotų lentų stalo iškloja maistą, sustato vyną, alų, mineralinį. Kiti imasi laužyti vietoj rastas sutrešusias lentas. Įkuria čia pat įrengtą žaizdrą. Jau netrukus bus kepami šašlykai...

Matau, kad niekas niekur neskuba. Aš taip pat neskubu, todėl gurkšteliu alaus, o vėliau paprašau stiklinaitės vyno.

Išgėrę „Už draugystę!", „Už tėvus!", „Už protėvius!" etc., šešiese susigrūdame ant įtartinai linguojančio suolo – paragauti, anot Zazos, nuostabiausiosios čiačios. Ragaujame neilgai, gal kokį pusvalandį.

Zazai sukyla neištveriamas noras pagroti. Einame į studiją, ji vos už metro. Plikas, rasota galva Zaza geraširdiškai šypsosi... Muzikantai derina instrumentus... Režisierius derina garsą, o kolonėlės vis birbia... Po gerų dvidešimties minučių užgroja: solinė ir bosinė gitara, fleita, perkusija. Tačiau, nepraėjus ir minutei, kažkas atsitinka. Todėl jie vėl tariasi, aiškinasi... Ne, gink Dieve, nesipyksta.

Nutaria pagroti kitą kūrinį – „Šengeno vizą". Tačiau ir „Šengeno vizai" neįpusėjus, sustoja, įkyriai ieškodami priežasčių, kodėl vienas instrumentas skamba nepakankamai garsiai, kitas blerbia, o trečias ištisą valandą tyli.

...Nusiplūkę muzikantai nutaria, kad laikas pertraukai. Susėdame prie stalo. Išgeriame. Užkandame. Išgeriame. Kai ateina laikas tęsti nutrauktą repeticiją, kiemelyje it Šventoji Dvasia pasirodo kostiumu vilkintis ir kaklaraištį pasirišęs šios įstaigos direktorius – keliais testuoto vyno buteliais nešinas.

Vėl susėdame. Kalbamės. Gurkšnojame įstaigos direktoriaus atneštą raudonąjį vyną, jis be etiketės.

Kažkurią akimirką pavojingai įraudęs Zaza lyg ir kviečia repetuoti, groti... Niekas nepasikelia nuo stalo, įstaigos direktorius taip pat. Jis tik labai giria puikiai iškepusius šašlykus. Ir tai šventa tiesa. Aš jam pritariu, taip pat giriu mėsą, pasakau jai skirtą tostą. Vėliau lyg ir girdžiu keistus garsus iš anapus: lėkščių barškesį, automobilių signalus, gatvės šurmulį, muzikantų juoką, būgnų dundesį... Atsibundu naktį namuose. Troškina.

Paryčiais keliuosi iš lovos, nusvirduliavęs įleidžiu verslininką iš Amerikos, jam priklauso šis butas. Ir vėl tenka išgerti po vyno taurę – sėkmingo nusileidimo ir atvykimo Gruzijos žemėn proga.

Sekmadienis

Devintą ryto jau važiuoju pro Mtschetą į kalnus.

Dar kartą aplankius senąją sostinę, kylame aukštyn.

Kada žemė atsiranda po kojomis, o virš galvų pakyla Kaukazo ledynai, važiuoti tampa itin pavojinga. Tai vienur, tai kitur ant kelio matyti monumentalios sniego nuošliaužos. Pasikėlus į kelių tūkstančių metrų aukštį, geradarės bendradarbis atsisako važiuoti toliau. Bijo, kad mūsų nepalaidotų sniego lavina, kaip atsitiko režisieriaus Bodrovo filmavimo grupei, kurią užklojo keliasdešimties metrų purvo ir sniego patalas.

Paryčiais į penkiolikto aukšto apartamentus įsikelia verslininko iš Amerikos draugas. Jis taip pat Amerikos lietuvis – sūnus turtingo tėvo, kadaise patentavusio spanguolių trauktinę.

Tradiciškai susirenkame valgomajame prie baro, gurkšnojame „Saperavi". Turtingo tėvo sūnui – gerokai per penkiasdešimt. Jis – jaunatviškai padažytas brunetas, lemtingai senstančio lovelaso veidu. Be to, nepagydomas keikūnas, todėl kas antrą žodį palydi nieko pikta nebylojančiu „fuck".

Atrodytų, mūsų santykiai su turtingo tėvo sūnumi klostosi puikiai. Šis, nepraėjus valandai po pažinties, padovanoja spanguolių trauktinės butelį. Atseit gal man Gruzijoje jo prireiks?..

Išaušus gulamės miegoti. Aš ir verslininkas – miegamuosiuose, turtingo tėvo sūnus – svetainėje, saugiai apsikamšęs „Financial Times", „Georgian Times", „Lietuvos ryto", „Vilniaus dienos" bei dar dešimtimis laikraščių.

Pirmadienis

Patinusių paakių turtingo tėvo sūnus ir lietuvių kilmės verslininkas vidudienį išsiruošia į Kachetiją, pirks po keletą vynuogynų. Beje, paryčiais paklaustas, ar nesutikčiau, kai tik bus sutvarkyti teisiniai reikalai, jų prižiūrėti, nedvejodamas pasakiau „taip". Ir išties, kodėl gi ne?..

Jau antrą savaitę Gruzijoje sklando gandai, kad Tbilisyje turi nusileisti dailių dizainerių, apsukrių verslininkų žmonų ir apykvailių manekenių iš Lietuvos desantas. Jos atseit dalyvaus „Tbilisio madų savaitėje".

Ir štai atėjo ta diena.

Į „Radissono" viešbutį pamažu renkasi šviesuomenė: vietiniai pederastai, padažytos aukštuomenės gražuolės, visų mosčių iškrypėliai, nuobodžiaujančios politikų žmonos ir tuntai neabejingų madai veltėdžių. Kaip ir dera abejotinos paskirties renginiuose, jie noriai fotografuojasi prie reklami-

nių stendų, postringauja prieš TV kameras, o susitikę vienas su kitu aikteli iš nuostabos, demonstratyviai bučiuojasi ir begėdiškai apsimeta, kad beprotiškai vienas kitą myli.

„Radissone" niekas niekur neskuba. Ir nors kvietime pažadėta, kad madų šou startuos aštuntą valandą vakaro, renginys prasideda apie devintą.

Įsitaisęs trečioje eilėje, pro diedų pakaušius abejingai stebiu ant podiumo krypuojančias gražuoles manekenes. Gruzinai dūsauja, kai kurie geidulingai stena. Šalia manęs sėdėjęs dėdulė, turbūt paveiktas nežemiško manekenių ir jų apdarų grožio, kažkokiu (paslaptingu) būdu pameta savo „Dolce & Gabbana" akinius. Meldžia, kad ne tik aš, bet ir visi kiti šalia sėdintys padėtų tamsoje jų ieškoti.

Deja, kad ir kaip uoliai ant kelių šliaužiojame, brangiųjų akinių taip ir nesurandame. Netrukus imu įtarti, kad dėdulė – visko gali būti – į šou atėjo be akinių, o jo regėjimas – tobulas. Galbūt jis tenorėjo pasipuikuoti prieš nepažįstamuosius, kad šie atseit kainavę ne vieną tūkstantį dolerių.

Per pertrauką viešbučio hole išprakaitavę oficiantai pilsto vyną – baltąjį, raudonąjį, vėl baltąjį... Žinovai man aiškina, kad šiuo metu (nors ir šalta) yra ypač madinga vyrams nemūvėti kojinių. Ir iš tikrųjų didesnė čia atėjusiųjų dalis – be jų. Kad nedisonuočiau šios įstabios grožio puotos fone, įsmukęs į tualetą nusitraukiu kojines, susikišu jas į kelnių kišenes.

Antrą madų šou dalį stebiu ne tik sėdėdamas pirmoje eilėje, bet ir be kojinių, beje, begėdiškai demonstruodamas priešais sėdinčiai aukštuomenei savo lietuviškas čiurnas.

Apie vidurnaktį madų šou baigiasi. Tad norisi kuo greičiau dingti. Nevilioja nei vynas, nei papingos gražuolės, nei pederastai, nei banketas, kuriame galima būtų užtrukti iki pary-

čių. Jaunoji geradarė ir būsimasis teisėsaugos pensininkas man unisonu pritaria.

Trise įsėdę į taksi, dumiame susitikti su čia prieš kelias dienas atkakusiais kino režisieriais iš Lietuvos. Jie tariamai atvyko ne tik parodyti savo filmų, bet ir atsiimti prieš du dešimtmečius pelnytų, tačiau lemtingai nepasiimtų Tbilisio teatro ir kino mokyklos baigimo diplomų.

P. S. Beje, ir kaip čia nepacituoti eventualaus atsiliepimo apie „Radissone" įvykusį renginį:

Garsus lietuvių dizaineris, stilistas ir šukuosenų meistras savo gyvu pavyzdžiu įrodė, kad amžinai madingas ne tik prancūziškas manikiūras, bet ir pedikiūras. Ir ne tik moterų, bet ir vyrų. Tobulai sutvarkytais kojų nagais vyras puikavosi vakar „Radissono" viešbutyje vykusiame madų šou.

Nors oras Tbilisyje ir buvo vėsokas, vyras kojų puošmenos slėpti nė nesirengė. Įsispyręs į atviras šlepetes, jis leido visiems išvysti iš tolo šviečiančius nagučius.

Pritrenkiančio vaizdo negadino nė nelemtas piršto nubrozdinimas, kurio dizaineris, stilistas ir šukuosenų meistras nespėjo paslėpti po pleistru.

Antradienis

Vilniaus skvere Tbilisyje – apie aštuntą ryto – padaliju interviu iš Lietuvos atvykusiems „Žmonėms".

Po keliolikos minučių, pripūtus debesis beprasmių pliurpalų apie Gruziją, atvažiuoja ir geradarės bendradarbio vairuojamas džipas, juo kelioms dienoms vyksime link Didžiojo Kaukazo.

Automobilio ekipažas visiškai sukomplektuotas – du vyrai ir keturios moterys. Šios nuo kelionės pradžios jau gurkš-

noja vietinės gamybos šampaną „Bagrationum"; aš, išvargintas „Žmonių" interviu, prie jų prisijungiu.

Sustojame po valandėlės kažkokiame kaimelyje. Nykioje lygumoje įsikūrusioje lauko kavinėje geriame kavą ir baltąjį naminį vyną. Netrukus aplink stalą pasmalsauti susispiečia vietinių šunų ruja. Jie laižosi, vizgina savo nekilmingomis uodegomis ir iš pagarbaus atstumo dairosi į pudelių kalaitę, kuri taip pat keliauja į kalnus. Kalytė – atsitik šitaip – dar nė karto nėra mačiusi Gruzijos ir Azerbaidžano sienos...

David Garedžio vienuolynas įsikūręs kalnuose. Jis, iškaltas olose, turbūt mena ne tik pirmuosius krikščionis, bet ir paskutiniuosius pagonis. Landžiojame, karstomės jo terasomis.

Kylame kalno šlaitu aukštyn. Mums šiandien pažadėta, kad užsikorę ant keteros viršūnės pamatysime ne tik stulbinančių panoramų, bet ir pirmųjų krikščionių atsiskyrėlių urvų, kuriuose jie ne vieną šimtmetį kontempliavo.

Kada užsikorus ant keteros iš vienos pusės atsiskleidžia prieš milijonus metų telkšojusios jūros pėdsakai, o iš kitos matyti pavasariškai pažaliavusi Azerbaidžano slėnio lyguma bei horizonte mirguliuojantis ežeras, man po kojomis susvyruoja žemė. Susivokiu, kad lemtingai prarandu koordinaciją, o mano temstančios sąmonės ir liguistos pasąmonės vietoje vis komfortabiliau apsigyvena aukščio baimė. Todėl dabar, kai tenka tris valandas eiti siauru takeliu link šventyklos, pašonėje matant kelių šimtų metrų aukščio skardį, kiūtinu apgailėtinai pasviręs, sulenktomis per kelius kojomis, it skęstantis kabindamasis į skurdžią šiose vietovėse augmeniją – šiaudus, žoleles, stiebelius ir, žinoma, broliais man tampančius akmenis.

Dėl netikėtai aplankiusios aukščio baimės nebelieka progų pasidomėti nei krikščionių atsiskyrėlių urvais (čia jų sep-

tynios dešimtys), nei bizantiškos manieros freskomis. Tad kai atsiduriu ant kalno keteros ir išvystu, kad nusileisti nuo šlaito bus šiek tiek paprasčiau, atgaunu dvasinę pusiausvyrą ir bandau prisiminti, ką vis dėlto David Garedžyje man pavyko pamatyti ir patirti...

Trečiadienis

Signachio miestas, kuriame tenka nakvoti, atrodo kaip žaislinis. Jis, saulei pašvietus, stulbinamai primena butaforinius Holivudo miestelius, kuriuose būdavo filmuojami vesternai. Iš išorės Signachis atrodo išlaižytas, viduje – skirtingai nei tuščiaviduriai Holivudo paviljonai – supuvęs.

Ambicinga Gruzijos vyriausybė, atrodo, vylėsi Signachį paversti Kaukazo Las Vegasu. Ir išties čia apstu naujos statybos viešbučių, lošimo namų, o meilės aistrai užplūdus, tuoktis galima dvidešimt keturias valandas per parą. Drįstu įtarti, kad ir šiomis, ir kitomis paslaugomis čia naudojamasi retai.

Signachis priešais mano akis atsiskleidžia it išmiręs. Miestas būtų puiki dekoracija Stiveno Kingo romanų ekranizacijai. Gatvėmis slampinėja vos vienas kitas į vaiduoklį panašus žmogus. Neįpučia šiam miesteliui gyvybės nei senosios gruzinų šventyklos, nei viduramžiais statyti akmeniniai donžonai, nei tariamai įspūdinga gynybinė siena, saugojusi miestą nuo už pusšimčio kilometrų – didžiojo Kaukazo pusėje – gyvenusių kalniečių.

Moderniame šiuolaikinės architektūros Signachio muziejuje, kur eksponuojami archeologiniai radiniai bei Niko Pirosmanišvilio tapybos darbų kolekcija, taip pat tuščia. Pasieniais slankioja trys keturi depresyvūs lankytojai. Šiek tiek daugiau gyvybės Sithanalio moterų vienuolyne, kur palaido-

ta Gruzijos šventoji Nino. Čia – panašiai kaip į Trakus – atvežamos ekskursijos, dažniausiai – arogantiškų arba puskvailių amerikiečių.

Ketvirtadienis

Gruzijoje apstu ne tik vyno, džipų, šventyklų, iki šiol veikiančių senųjų vienuolynų, bet ir šventųjų. Nebeskaičiuoju, kiek per krikščionybės laikotarpį čia jų susikaupė.

Valanda kelio nuo Tbilisio nutolusiame Šiomhvino vienuolyne, įkurtame VI amžiuje kalnuose, taip pat palaidotas šventasis – šio vienuolyno įkūrėjas šv. Šiomis. Ranka nepasiekiamose atsiskyrėlių urvuose celėse, kur šie įprasmindavo savo gyvenimą pakibę kalnuose tarp dangaus ir žemės, šiuo metu tuščia. Ir vis dėlto, atidžiau įsižiūrėjus, galima įsivaizduoti, kad vienas kitas atsiskyrėlis kalno celėje tūno ir dabar. Ką veikia?..

Pats šv. Šiomis palaidotas tamsioje, drėgmės persmelktoje kriptoje. Į ją tenka leistis ne itin plačiais laiptais, apgraibomis.

Panašioje į karcerį kriptoje prie šventojo kapo dieną naktį budi susispietę penketas barzdotų vienuolių. Jie čiužena popieriais, murma maldas, nusižeminę linkčioja. Apšviesti paslaptingos žvakių šviesos, atrodo it pasmerkti, visam laikui čia įkalinti, todėl itin niūrūs ir pavojingi.

Žvelgiant į gruzinų vienuolius, sunku įsivaizduoti, kad kažkada – mano kartos vaikinai – lankė vaikų darželius, sovietines mokyklas, klausėsi „Led Zeppelin", „Pink Floyd", tarnavo rusų kariuomenėje ir buvo „amžiams" prisiekę tarnauti Sovietų Sąjungai...

Sugrįžus į Tbilisį, miestas vėl įsuka į nesibaigiančią šventę.

Prabangiame „Sheratono" restorane, kur vietinę ir užsienio buržuaziją vakarais linksmina gruzinų dainininkai bei

N. Bartašvilio gatvė

šokėjai, švenčia man nežinomą šventę Jungtinių Amerikos Valstijų ambasados apsauginiai – ne mažiau kaip šimtas tvirtasprandžių ir, žinoma, kietakakčių žaliūkų. Susėdę prie trijų gigantiškų stalų, jie kas penkias minutes sutartinai pašoka, vieningai užbaubia ir greitai, pasigirdus gerklingiausio seržanto komandai, ištuština savo stiklines vyno.

Vidurnaktį, kada gerokai apgirtę Amerikos ambasados apsauginiai „Sheratono" estradoje šokdina vietines gražuoles, tenka kilti kelionėn. Turtingo tėvo sūnus ir amerikiečių kilmės lietuvių verslininkas telefonu mane įtikina, kad nedelsdamas atvykčiau pas juos – į „Skay" barą. Atseit tada įduosią man raktą nuo buto, kurį turėjau palikti prieš išvykdamas kelioms dienoms iš Tbilisio.

Bare „Skay" taip pat sausakimša. Prie stalo laukia turtingo tėvo sūnus bei amerikiečių kilmės lietuvių verslininkas. Šalia jų sėdi ir dvi abejotinos reputacijos damos, atvykusios iš

Lietuvos, kol keliavau po Gruziją. Viena intymiai glaustosi ir vis čiupinėja kažkokį tipą, kurį man pristato kaip vietinio finansų ministro patarėją.

Nei abejotinos reputacijos damos, nei patarėjas šiąnakt manęs nedomina. Norėčiau grįžti į namus, pamiegoti. Deja, tai neįmanoma, mat netrukus, abejotinos reputacijos damas palikę patarėjams, su draugais atsiduriame kitame bare, ten groja rusiška muzika. Tačiau ir čia, nors ir kaip buvome gundomi šlaunimis ir prasmingais gražuolių pasiūlymais, neužsibūname.

Taip, tai mano valia apie ketvirtą penktą ryto atsiduriame pirtyje. Turtingo tėvo sūnus jaučiasi man dėkingas. Jis vis šūkalioja, kad tas atseit „fucking" vaikystės draugas – lietuvių kilmės verslininkas – per pastarąsias dienas nieko nepajėgė prasmingo sugalvoti. Todėl tik dabar, atvykus man, rašytojui, jis jaučiasi esąs Tbilisyje, Gruzijoje, Kaukaze.

Kai išmirkstame karštame baseine, kai pirtininkas azeris išmasažuoja, kai prisigeriame arbatos ir kai gruzinų pirties pramogos iki dugno išsemtos, aš ir vėl pasiūlau. Šį kartą – vykti į kiaurą parą veikiantį ir man gerai pažįstamą restoraną, kur mes – švarūs ir laimingi lietuviai – būtinai valgysime chinkalius, srėbsime chašą ir, žinoma, gersime kibirais čiačią. Taip ir padarome... septintą ryto.

Sugrįžę apie dešimtą ryto namolio, šnektelėję minutėlę prie baltojo vyno taurės, „deramai" išlydime turtingo tėvo sūnų į Lietuvą. Išsibučiavę, prisiekę gyvenime vienas kito nepamiršti, su amerikiečių kilmės verslininku dar išgeriame. Netrukus išsiskirstome miegoti – labai patenkinti ir sunkiai ką nors prisiminsiantys.

Prabudęs verandoje (su drabužiais) ant pripučiamo čiužinio, patiriu begalinį norą nedelsiant keltis, kažkur vykti, sočiai pusryčiauti, atsakančiai gurkštelti...

Išbėgęs į gatvę, įsėdu į pirmą susistabdytą taksi. Suderėjus, kad į vietą nuveš ne už trisdešimt, o už tris larius, itin tamsaus gymio vairuotojas man puola it nuodėmklausiui guostis. Atseit anuomet, kai jis – prieš tris dešimtmečius – tarnavo Sovietų Sąjungos armijoje, Šiauliuose rusų karininkas jį pavadino juodašikniu.

„Ir kokie mes – gruzinai – juodašikniai?!" – vis piktinasi, pavojingai paleisdamas iš rankų vairą ir emocionaliai gestikuliuodamas. „Mes dar IV amžiuje, kada rusai it beždžionės ant medžių karstėsi, jau buvome išsivertę Evangeliją!"

Taip, tai tiesa, aš neprieštarauju.

Įvairiausiais būdais, keisčiausiomis formomis ir netikėčiausiomis prasmėmis papusryčiavęs, pas vietinius intelektualus neužsibūnu. Keliauju tolyn, klaidingai įsivaizduodamas, kad dabar vidudienis, tiesa, gerokai apniukęs.

Kada atvykstu sutarton vieton pas kitus gruzinų draugus – nežinia kur, – susivokiu, kad dabar ne ankstus rytas, o išdavikiškai gilus vakaras...

Staiga fundamentaliai, tragiškai patiriu, kad nieko nebegirdžiu, papasakoti draugams taip pat neturiu ką, ir liežuvis nebelankstus.

Klampiose sąmonės sutemose – turbūt pakrautas į transporto priemonę – sugrįžtu namo, saugiai užsirakinu. It beržas – lietuviškas beržas – pasisvyravęs griūnu ant čiužinio ir lemtingai užmigęs nebegirdžiu, kaip ištisas penkias valandas kažkas skambina į duris, jas spardo, norėdamas kuo skubiau patekti namolio.

Paryčiais, pagaliau išgirdęs nuožmų beldimą, atrakinu spyną. Tarpduryje regiu iš įsiūčio persikreipusią abejotinos reputacijos damą iš Lietuvos, trypčiojantį, dramatiškai papilkėjusio veido amerikiečių kilmės lietuvių verslininką. Šis

strimgalviais – it spragtukas – puola į savo miegamąjį ir pakeliui spėja prisipažinti, kad jaučiasi šiek tiek neramus, – turbūt dabar pavėluos į lėktuvą, kuris po valandėlės jį turėtų skraidinti per Frankfurtą į Ameriką.

Šeštadienis

Vidudienį mane pažadina telefono skambutis, skambina geradarė. Ji diskretiškai pasiteirauja, ar aš – „atleiskit, rašytojau" – nepamiršęs, kad esu pakviestas į rezidencijoje vyksiantį priėmimą, jis rengiamas iš Lietuvos atvykusių kino režisierių bei jų diplomų gavimo proga. Žinoma, atsakau, nepamiršau, to negalima pamiršti!

Atsigrūdus taksi į rezidenciją, ima rinktis ir kiti svečiai – pusamžiai kino režisieriai iš Lietuvos, jų seni draugai – taip pat kino režisieriai, šiuo metu pripažinti Gruzijos kino meistrai.

Veidai apsiglamžę, ir tai suprantama: „Diplomas." Galvoju, kad ir kitomis aplinkybėmis jie atrodytų panašesni į mandarinų pardavėjus nei į rafinuotų manierų kultūrininkus.

Nors šaltoka – stebiu – keletas apkūniausių režisierių (su savo nukarusiais iki kelių pilvais) į rezidenciją atsigrūda su pablukusiais šortais bei „basanožkėmis". Taip, matyt, jiems patogiau. Aš drįstu įtarti, kad vėliau jie būriu patrauks, jei ne į pliažą kur nors Batumyje, tai korporatyviai priguls artimiausiame skverelyje ar prospekte ant grindinio. Beje, vienas režisierių, grėsmingiausiai atrodantis, gavęs diplomą, vakar kažkur nukrito, todėl jo plikos galvos pakaušis, kakta bei smilkinys gerokai nubrozdinti.

Pasiuntiniui paraginus nesivaržyti, labiausiai ištroškę režisieriai palinksta prie stalelio, kur sustatyti baltojo ir raudonojo vyno ąsočiai. Greta gundomai lūkuriuoja bufetas, jo lentynose galima rasti ir viskio, ir konjako, ir brendžio.

Atmosfera rezidencijoje nei pakili, nei slegianti. Prie maistu nukrauto švediško stalo stoviniuojame ir tauškiame niekus. Nubrozdintos fizionomijos režisierius man išdidžiai prisipažįsta, kad vakar, gavęs diplomą, gerokai kaušteléjo, taip išgelbėjo Lietuvos garbę. Atseit niekas iš Lietuvos režisierių, kai naktį buvo surengtos vaišės, nepajėgė pasigerti, o štai jis – atvirkščiai. Todėl ir šeimininkai šiuo poelgiu liko labai patenkinti. Ypač Teatro ir kino instituto rektorius. Lyg norėdamas patvirtinti šiuos žodžius, režisierius neatsargiu judesiu nušluoja nuo stalo kelias taures. Pabyra duženos.

Suprantu, kad metas trauktis į antrą planą. Išeinu į balkoną, nuo kurio atsiveria Tbilisio panorama. Rūkau. Suklūstu išgirdęs, jog viduje kyla šiokia tokia sumaištis. Nieko nuostabaus. Pasirodo, nubrozdintos kaktos režisierius, atsitiktinai sužinojęs, kad „diena šiandien permaininga, todėl dažniau apniukusi", nepatingėjo nepažįstamos damos pavadinti išpendėjusia boba. Todėl pasiuntinys pasišauna apraminti svečią. Nubrozdinto veido režisierius dabar jaučiasi kaltas, teisinasi, kad jį dar reikėjo tarpduryje perspėti, kad ta „išpendėjusi boba" – šių namų šeimininkė, nuo ankstaus ryto kepusi ir virusi – ruošusi garbiems režisieriams vaišes.

„Nebeduot jam gerti", – girdisi iš visų rezidencijos kampų. „Ne, to dar nebuvo..." – nuoširdžiai stebisi pasiuntinio žmona, matyt, primiršusi, kas čia vis dėlto svečiuojasi – ogi režisieriai, Lietuvos bohema.

Apsitarę su geradare bei būsimuoju teisėsaugos pensininku, vienbalsiai nusprendžiame, kad metas judėti. Įsivilioję nubrozdintą režisierių bei dar kelis (su šortais), vežame juos šiek tiek pailsėti į viešbutį. Manęs nestebina pastarųjų pakili nuotaika, juk aukštojo mokslo diplomą – nesvarbu, kiek tau metų, – ne taip dažnai gauni Gruzijoje.

Šota Rustavelio prospekte išsiskiriame. Vieni nusvirduliuoja pamiegoti, kiti – savais keliais.

Atsisėdu po skėčiu lauko kavinėje šalia „McDonaldo" restorano. Užsisakęs „gramelį" degtinės ir „Boržomio" litrą, lūkuriuoju, kol prie manęs prisijungs kolega, užtrukęs kino salėje, kur šiandien rodomi režisierių iš Lietuvos sukurti filmai.

Nespėjus gurkštelti, paskambina geranoris. Jis man turįs naujieną: abejotinos reputacijos dama iš Lietuvos, pasiskambinusi jau Amerikoje esančiam lietuvių kilmės verslininkui, pareikalavo, kad išsikelčiau iš jo buto, ji atseit negalėsianti su manimi miegoti po vienu stogu.

Manęs ši naujiena nenustebina. Suprantu, kad abejotinos reputacijos damai reikia daugiau erdvės, laukinės laisvės, o pašalinės akys ją varžytų. Visa tai žmogiška, pateisinama. Ir vis dėlto, ką daryti?..

Į pagalbą ateina geradarės bendradarbis: gyvensiu pas jį.

Pasigavę taksi, nedelsdami vykstame susikrauti daiktų, geradarės bendradarbis palauks mašinoje. Kai per dešimt minučių susirenku negausią mantą, mašinoje lūkuriavęs geradarės bendradarbis man broliškai ištiesia gurkštelti konjako. Nugeriu lašelį.

„Gyvensim čia, draugiškai. Tavo miegamasis. Vonia. Šaldytuvas", – nedaugžodžiauja geradarės bendradarbis, kada įsitaisau jo bute.

Įkurtuvių proga susėdame virtuvėje prie stalo, šnekame nedaug. O ir apie ką kalbėti? Melancholiškai nusiteikęs geradarės bendradarbis prieš kelias valandas išlydėjo žmoną į Lietuvą, pasimatys tik po kelių mėnesių...

Pilstant man sukirbena, ką vis dėlto aš čia veikiu?.. Tbilisyje?.. Gruzijoje?..

Kad užgesintume šiuos ir kitus nemalonius klausimus, nutariame šiąnakt pasižmonėti... su režisieriais.

Sekmadienis

Ryte per miegus išgirstu, kad šalia kažkas vyksta, sklinda kažkokie bauginantys balsai, lyg iš anapus dūsauja.

Nieko dramatiško, tai paslaugusis – iškviestas telefonu – Tbilisio taksistas pristatė į geradarės bendradarbio namus savo gamybos vyną – „vos" penkių litrų bidonėlį.

Ilgai nedelsę su geradarės bendradarbiu prisėdame jo gurkštelti.

Paragavęs geradarės bendradarbis susiraukia, tačiau netrukus iškilmingai paskelbia: „Mes šiandien nusipelnėme..." Tada įjungia aparatą, įkiša DVD diską.

...Užhipnotizuoti ir stulbinamai panašūs į Karnako sfinksus, kelias valandas žiūrime „Le Grand Restaurant" – 1966 metų komediją su Lui de Fiunesu...

Išaušo Gegužės 9-oji – nedarbo diena Gruzijoje.

Nežinojau, nežinau, nenoriu ir nenorėsiu sužinoti, kaip jie švenčia šią dieną. Sėdžiu užsirakinęs namuose, geradarės bendradarbis miega...

Nuo 10 valandos ryto iki gilios nakties herojiškai žiūriu per Rusijos televiziją rodomą „Likvidaciją" (apie pokario Odesą) – visas 14 serijų. Pagardinu jas atvežtu taksisto vynu ir dešimties serijų – apie karą – „Diversantais". Šiuos non stop „leidžia" per kitą rusų kanalą. Beje, šiuose namuose TV kanalų – per tūkstantį. Akimirką – jaunatviško maksimalizmo pastūmėtas – paryčiais buvau pasišovęs per kanalus vienu atsikvėpimu perbėgti. Deja, gėdingai užstrigau ties penki šimtuoju – nykštys labai pavargo; toks sportas ne man.

Antradienis

Manęs nežavi Rytų turgūs ir rėksmingi prekeiviai. Stumdytis, slampinėti nuo prekystalio prie prekystalio man nepatinka. O derėtis su liaudimi aš nemoku, be to, nenoriu.

Mielai perku tik ten, kur surašytos kainos ir netenka pusvalandį aušinti burnos, kad sukto žvilgsnio pardavėjas tau nuleistų kelis tatrius ar larius.

Tbilisyje gruziniškus prieskonius perku miesto centre, sandėlį primenančioje parduotuvėlėje. Nuobodžiaujančios ir beveidės pardavėjos čia neįkyrios. Jos tylomis, demonstratyviai abejingai supila į maišelius ko prašomos. Už trisdešimt larių prisiperku keisčiausių prieskonių, beveik Kalėdų Senelio maišą. Paprašau dar. Ir dar. Ir dar... „to". Negalvoju, kada, kur ar kokiomis aplinkybėmis visą šį kvapnų kalną panaudosiu: žiemą, Lietuvoje, užsienyje, prie salotų, kirvio ar šaldytos žuvies – tradicinių jūros lydekų. Antra vertus, tai ir ne taip svarbu.

Ta proga, kad šį vakarą TV iš Diuseldorfo transliuos „Eurovizijos" konkurso pusfinalį, geradarės bendradarbio namuose perstumdomi baldai, padengiamas vaišių stalas. Nuotaika – pakili.

Vakarop ima rinktis svečiai, ne tuščiomis. Prie stalo – it pirmųjų krikščionių sekta – susėda šešetas tariamai popmuzikai neabejingų vyrų. Visiems, žinoma, giliai nusispjaut ant serbiškų, azerbaidžanietiškų ar Maltos „gamybos" dainų, tačiau proga susirinkti yra. Ir tai vis geriau, nei „prie serialo" minėti Gegužės 9-ąją.

Nuo pirmųjų transliacijos akimirkų niekas nebesidomi, kas vyksta televizoriaus dėžėje. Po pusvalandžio nekantriausieji meldžia patildyti: „Susikalbėti neįmanoma!" Iš tikrųjų, kai ir vėl scenoje išsikaukia eilinis Europos rėksnys, ne tik

man sukyla pagunda perjungti kanalą. Tačiau taip nepasielgiame. Stoiškai sėdime prie „vaizdelio", laukdami, kada pasirodys Lietuvos atstovas. O jis vis nesirodo.

„Ne, man šito šūdo jau gana", „Rytoj turiu darbų", „Šiandien labai pavargau"... Po panašių pasiteisinimų su šeimininku namuose liekame dviese.

„Tu čia žiūrėk, jeigu labai nori, o aš einu miegoti." Taip ir padarau. Sėdžiu. Stebiu. Eteryje blykčioja balsingi pederastai, pusnuogės mergos, šiaip kvailiai, apsukrių prodiuserių įtikinti, kad verti nugalėti, pajėgūs sužavėti, kaži ką įrodyti.

Po vidurnakčio, matydamas, kad miegamajame dar dega šviesa, rėkiu, kad išgirstų: „Ji pateko į finalą!" – „Tai ir gerai", ataidi be entuziazmo.

Kadangi viskas šiąnakt taip puikiai Lietuvai susiklostė, įsimetu burnon riešutą, gurkšteliu pirmo pasipainiojusio ant stalo gėrimo.

Ryte į mano miegamąjį įsiveržia namų tvarkytoja. Pažadinusi aikteli. Ji nesitikėjo lovoje išvysti vyriškį. Ilgai teisinasi, kad jos niekas neperspėjo, ji nenorėjusi, ji jaučiasi itin kalta. Susivokiu, kad vertėtų man kuriam laikui iš namų dingti, tegu siurbia, šluoja, lygina...

Taip ir padarau.

Ištisą dieną it benamis klaidžioju po dulkėtas Tbilisio gatves. Veikiau iš nuobodulio, o ne būtinybės verčiamas, beveidėje parduotuvėje nusiperku apgailėtinai pigaus konjako, keletą butelių raudonojo „Seperavi", nors vyno atsikimšti šiandien neketinu. „Prospero" knygyne išgeriu trejetą juodos kavos puodelių. Ko dar gurkštelti?..

Ketvirtadienis

Pusdienį tąsomės su dailia Gruzijos TV žurnaliste ir pilko veido operatoriumi. Jie kuria apie mane TV reportažą, kuris turėtų vadintis „Lietuvių rašytojas Gruzijoje".

Iš pradžių gerą valandą jie vėlavo, vėliau filmavo geranorio namuose tarp knygų, paskui – kitas dvi valandas – plenere – Tbilisio senamiestyje, kur teko ne tik artistiškai siurbčioti kavą, bet ir vaikščioti ratais aplink gėlyną, pasakojant žurnalistei apie čia patirtus įspūdžius.

Man, žinoma, kelias valandas sočiai prapliurpus, smalsu sužinoti, kas tą reportažą (eventualiai) pažiūrės. Gaunu šimtaprocentinį patikinimą: „Visa Gruzija!" Atseit televizija čia – kaip ir religija – itin populiari, o šeštadienio laida, per kurią bus rodomas reportažas – visų žiūrima: valandos trukmės vakarinės žinios.

Ne vieną dieną – ir nebūtinai paryčiais – man sukirbendavo egzistencinis klausimas: ir vis dėlto, ką aš čia – Gruzijoje – veikiu? Ogi turbūt nieko! Taip, nieko, toks būtų sąžiningas atsakymas.

Įsisąmoninęs, kad nieko dora čia neveikiu ir artimiausiais mėnesiais nenuveiksiu, apsisprendžiu nedelsiant pasikeisti lėktuvo bilietą. Dabar – šią akimirką – tenoriu sugrįžti į Vilnių, nebesikankinti dar porą savaičių.

Draugai ir kolegos mano įgeidžiui ne itin pritaria, tačiau neprieštarauja. Deja, „AirBaltic" kompanija lėktuvo bilietų nekeičia. Taškas. Tokia tvarka. Bet aš nepalūžtu – nusiperku kitą bilietą antradieniui.

Nuo šios akimirkos, kai gaunu patvirtinimą, kad išskrisiu antradienio naktį, jaučiu begalinį palengvėjimą. Burzgiantis miestas ima rodytis mielas, o šalis, kurioje svečiuojuosi – sva-

jonių citadetė. Ir, beje, stačiatikių vienuoliai nuo šiol nebeatrodo rūstūs, ir jų tvirtoves primenančios s neaprašomai jaukios, ir kalnai nebekelia aukščio baimės, ir dangus atsiveria neįtikėtinai giedras, lyg porą mėnesių nebūtų pliaupęs lietus, ir...

Vakare, kai vyrų kompanija vėl susirenka namuose žiūrėti antrojo „Eurovizijos" pusfinalio, galvon įsišviečia klausimėlis: ar nepasikarščiavau? Tačiau netrukus įsivaizduoju, kaip gera bus naktį įsėsti į lėktuvą, kuris atskraidins mane į namus.

Nespėjus namuose atsikimšti „Saperavi", dramatiškai suskamba telefonas. Mane pašaukia reiklus balsas. Privalau nedelsiant (!) susiruošti ir eiti – tai netoliese – į Gruzijos nacionalinę filharmoniją. Ten šiandien vyksta ypatingos iškilmės – Tbilisio „Dinamo" UEFA Taurių taurėje pergalės (1981) jubiliejus.

Miglotai pamenu šią gruzinų futbolo klubo pergalę prieš „Carl Zeiss Jena" klubą iš VDR, tačiau susirinkusi prie filharmonijos minia sufleruoja, kad Gruzijoje ją iki šiol atsimena, panašiai kaip ir mes „Žalgirio" mūšį 1410 metais.

Tūkstantinė filharmonijos salė banaliai sausakimša. Tvyro jubiliejinė atmosfera. Čia, be futbolo fanatikų ir legenda virtusios pergalės amžininkų, susėdę sotūs parlamento deputatai, savim patenkinti valdžios atstovai, nuobodžiaujantys diplomatai, buvę sportininkai, jų papuoštos damos bei amžinai guvūs sovietų laikų įvairiausių „mosčių" funkcionieriai. Pompastines iškilmes filmuos Gruzijos nacionalinė televizija, vyks tiesioginė transliacija.

Gavęs iš dirigento ženklą, visa jėga užgriežia Gruzijos simfoninis orkestras (suskaičiuoju net aštuonis kontrabosus!). Didžiuliame scenoje pakabintame ekrane šviečia milžiniškas futbolo kamuolys, vėliau – Tbilisio „Dinamo" klubo logotipas.

Keliolika kartų prasukami dokumentiniai kadrai iš Diuseldorfo, ten vyko įsimintinas finalas. Juose, lyg iš anapus klykaujant legendiniam sporto komentatoriui Kotė Macharadzei (1926–2002), užfiksuoti ir istorijai išsaugoti lemtingi įvarčiai, trenerių bei žaidėjų emocijos, „gražiausi" rungtynių epizodai.

Po kiekvieno ekrane parodyto įvarčio bei pakartoto efektingesnio Davido Kipianio ar Tengizo Sulakvelidzės driblingo publika atsistojusi ploja, vieningai šaukia „Bravo!" Atrodo, kad tai vyksta čia ir dabar.

Po pusvalandžio, publikai priminus istorinius kadrus, į išpuoštą kamuoliais sceną jau ropščiasi nekantriausi sveikintojai. Visi ta iškilminga proga kostiumuoti, pasipuošę, su monumentaliomis gėlių puokštėmis, prašmatniomis dovanomis... Gruzijos futbolo federacijai.

Žinoma, vienu balsu ir iš visos širdies linkima Gruzijos futbolui naujų pergalių, o Tbilisio „Dinamo" klubui, deja, negalinčiam pastaraisiais dešimtmečiais pasigirti laimėjimais, kuo spartesnio atgimimo.

Aš kantriai laikau ant kelių išleistą bei kiekvienam svečiui filharmonijoje padovanotą jubiliejinį albumą. Jis itin prašmatnus, sveria ne mažiau kaip du kilogramus. Atsainiai pavartęs, be „Dinamo" futbolininkų nuotraukų, aptinku ir savo bičiulio, rašytojo Georgijaus Akumašiladzės nuotrauką ir tekstą. Nereikia būti nuovokiam, kad suprastum, ką jis čia apdainuoja.

Filharmonija ūžia it stadionas. Įvykiai keičia įvykius. Renginio scenaristas bei režisierius čia išties pasidarbavo ir nevaržė vaizduotės: dvasingus poetus nuo rampos išstumia prozininkai, dainininkus keičia dainininkės, šias – tautinių šokių kolektyvai, liaudies, cirko meistrai. Vėliau į filharmonijos sceną suguža ir kiti, ne mažiau svarbūs sveikintojai – žili universitetų rektoriai, garbūs verslininkai, apsukrūs bankininkai, geranoriai rėmėjai. Po poros valandų ima rodytis, kad šis Tbilisio „Dinamo" pergalės jubiliejus niekada nesibaigs.

Susižvalgę pakylame nuo krėslų. Išėję iš filharmonijos paslapčia atsikratome albumų, jie išties nepakenčiamai sunkūs. Sulipame į taksi. Važiuojame nesigręžiodami tiesiai į neseniai atsidariusį persų stiliaus restoraną Maidane. Čia, geiduliais pulsuojančioje purpurinėje aplinkoje, kur, be mūsų, šiąnakt nėra lankytojų, puotaujame, tingėdami pasisukti į pusnuogę šokėją, uoliai kas pusvalandį mums už nugarų sušokančią po kelis pilvo šokius.

Šeštadienis

Štai ir atėjo ilgesingai laukta diena – „Eurovizijos" dainų konkurso finalas.

„Viršuje" buvo nutarta, kad Gruzijoje reziduojantys ir šiuo metu viešintys lietuviai tiesioginę transliaciją iš Diuseldorfo žiūrės drauge, pasiuntinybės sekretoriaus namuose. Ten atseit užtektinai vietos, gali sutilpti ir šimtas žmonių, be to, didelis ekranas.

Dar gerokai prieš Diuseldorfe prasidedant renginiui, į „Eurovizijos" vakarėlį ima rinktis kviestieji svečiai. Jų ne tiek daug, apie penkiolika žmonių. Visi vienas kitą pažįsta, todėl aplinka neįpareigojanti, tvyro saikinga prietema.

Ant baro lūkuriuoja elegantiškai išdėstytos užkandėlės, vynas, stipresni „reikaliukai". Netrukus patalpa prisipildo džiugaus klegesio. Kažkas įjungia Gruzijos televizijos kanalą, kur netrukus bus paskelbta, kuriais numeriais šįvakar gali skambinti ar rašyti, norėdamas balsuoti už tariamai patikusį atlikėją. Žinoma, čia susirinkę seniausiai žino, už ką jie balsuos, todėl dabar jaučiasi it prieš mūšį.

Dar neprasidėjus transliacijai, bet jau gerokai apšilus, po namus pasklinda negeras gandas, atseit per „Eurovizijos" pusfinalį Lietuvos atstovė iš gruzinų gavo vos septynias de-

šimtis balsų! „Tai nepateisinama!" – piktinasi lietuviai. „Ir tai po viso to, kiek mes jiems gero padarėme!"

Ši žinia paveikia it šaltas dušas. Visi dar labiau susitelkia, pasijunta viena šeima, geležiniu kumščiu.

„Ar tavo telefonas įkrautas?" – susirūpinusi teiraujasi lietuvė savo širdies draugo, atvykusio su ja kelioms dienoms į Gruziją pasižmonėti. „Ne?! Tai ko stovi, eik ir krauk!"

Aš pasitikrinu savo mobilųjį ginklą, jo „apkaba" pilna, ekranėlyje įtikinamai šviečia visos penkios akumuliatoriaus padalos.

Paskelbus finalo pradžią, susidomėjimas „Eurovizijos" konkursu pasiekia neregėtas aukštumas. Visi, it norėdami išvysti stebuklą, suguža arčiau ekrano.

Tačiau pirmajam Europos dainininkui dar nepabaigus kūrinio, lietuviai atsitraukia. Kai kurie dabar ramsto tolimesnius namų kampus, kiti it rezistentai pasiskirsto mobiliomis grupelėmis, treti susidomi degustacijos malonumais. Žodžiu, nė neįtartum, kodėl čia susirinko.

Po valandėlės, sulaukus svaraus patikinimo, kad išties jau galima balsuoti, greičiausiai susipratę lietuviai sutartinai palinksta prie savo mobiliųjų telefonų. Nerašyta šio vakaro taisyklė skelbia, kad kiekvienas save gerbiantis tautietis turi išsiųsti po 20 žinučių, t. y. tiek, kiek leidžia konkurso nuostatai.

Aš taip pat puolu balsuoti, tiesa, nepamenu tos uždainuosiančios lietuvės pavardės. Prasitarus, kad mano mobiliojo kreditas ribotas, išgirstu įsakymą, jog turiu nedelsiant papildyti sąskaitą artimiausioje maisto prekių parduotuvėje, kur stovi tam reikalui skirti aparatai.

Tačiau eiti naktį į parduotuvę netenka. Savanoris, ant delno užsirašęs mano ir dar kelių telefono numerius, pasišauna pabėgėti. Jis žino, kaip ir kur galima papildyti sąskaitą.

Netrukus Gruzijos telekomas žinute patvirtina, kad mano sąskaita papildyta – dvidešimčia larių, t. y. apie trisdešimt litų.

Prakaituodamas maigau mygtukus, vėl ir vėl balsuoju. Po pusvalandžio, vis mažiau domintis, kas vyksta ekrane, sukirba bloga nuojauta, kad mūsų balsų bus vis dėlto mažoka.

Įgaliotieji imasi iniciatyvos. Užkaista telefonai. Dabar visi, kurie Gruzijoje turi draugų ar pažįstamų, skambina šiems, primygtinai reikalaudami balsuoti tik už atstovę iš Lietuvos.

Po kurio laiko mus pasiekia pirmosios geros žinios – už Lietuvą, neoficialiais duomenimis, jau balsavo Pirmasis ir Antrasis Gruzijos kariuomenės pėstininkų pulkai, bombonešių eskadrilė, tankų korpusas, inžinerinis batalionas, kelios priešlėktuvinės gynybos baterijos bei kinologų būrys; visi po dvidešimt kartų.

Informacija šiek tiek nuramina, tačiau neišsklaido abejonių, ar to pakaks Lietuvai nugalėti 2011 metų „Eurovizijos" konkurse.

Vėl pasitelkiamos pažintys, senos draugystės, slapti politiniai ekonominiai bei korupciniai ryšiai.

Ir tai duoda gražių vaisių, mat vietinė agentūra netrukus praneša, kad už Lietuvą ką tik balsavo Chašurio, Batumio ir Boržomio miestai. Kutaisio policija... keli susipratę parlamento nariai... Zazos roko grupė „Zumbalan"... rašytojo Nadaro Dumbadzės memorialinis muziejus bei – in corpore – Prezidentūros kanceliarija.

Po šių naujienų nusiraminame. Apsvaiginti būsimos pergalės šiek tiek atsipalaiduojame, todėl mažai domimės, kokios batalijos šiuo metu vyksta Diuseldorfe.

Nuojauta man ima primygtinai kuždėti, kad netrukus šiuose namuose gali atsirasti drąsuolis, kuris perjungs „Euroviziją" transliuojantį kanalą, paleis MTV, nes jau bręsta noras pašokti...

Kaip toliau klostosi įvykiai „Eurovizijos" konkurse, mažai domiuosi. Nepamenu po kiek laiko – it vėzdo smūgis per

galvą – pažadina liūdna naujiena: deja, Lietuva beviltiškai pralaimėjo.

Bet yra ir labai gera žinia: draugiška Gruzija Lietuvai skyrė aukščiausią įvertinimą – dešimt, o gal net ir dvylika balų!

Sekmadienis

Tbilisio geležinkelio stotyje – ją turėtų netrukus perkelti į kitą vietą – be gausybės įvairiausių parduotuvių, veikia ir aukso dirbinių turgus. Nors aukso šiomis aplinkybėmis man reikia mažiausiai, tačiau, geradarės bendradarbiui pasiūlius, mielai sutinku ten nukakti.

Trims valandoms išsinuomoję taksi ir džentelmeniškai suderėję, kad tai kainuos keturiasdešimt larių, važinėjame paslaptingais keliais po miestą. Kažkur sustojame, kažko palaukiame. Nesulaukę akligatviuose, važiuojame į viešesnę vietą, skambiname telefonu, deramės, vėl pajudame paslaptinga kryptimi...

Po poros valandų pagaliau privažiuojame šios dienos tikslą – Tbilisio geležinkelio stotį.

Žinoma, manęs nenustebina stoties prieigos. Jos panašios į Vilniaus, Rygos ar Varšuvos, tiesa, prieš gerą dvidešimt metų. Sunku įtarti, kad netoliese bus prekiaujama tauriaisiais metalais, galbūt – net platina.

Įsivaizduoju Tbilisio geležinkelio stoties pakampėse stoviniuojančius čigonus. Visų jų dantys auksiniai, mintys nedoros, purvinos, o kišenės ir sterblės išpūstos, nutįsusios veik iki žemės, nes prigrūstos vogtų grynuolių.

It pranašas dabar jau regiu, kaip geležinkelio stoties tualete vyksta abejotini sandėriai, kaip perkantysis dantimis kandžioja metalą, taip bandydamas nustatyti aukso kokybę.

Girdžiu kabinoje šnabždesį, pinigų šlamesį, abejonių dūzgesį, kaistančius ginčus, neišvengiamus vaidus bei stai-

Tbilisio gatvelė

ga pakeliantį stoties stogą ir perskeliantį Kaukazo dangų „ATAS!!!" riksmą, perspėjantį, kad išvietėj pasirodė nepaperkamoji policija.

Deja...

Vienoje iš geležinkelio stoties šviesiausių salių, greta sterilios elektronikos prietaisų parduotuvės, sėdi ne čigonai ir ne sukti persai, bet keliasdešimt romių it avelės gruzinių moterėlių. Beje, be juodų skarelių, gedulingų panagių ir auksinių dantų. Kiekviena tykiai – tarsi prie pieno bidonėlio ar varškės stiklainėlio – rymo prie savo stiklinės vitrinos, kur kaip pradinukų rankdarbių parodėlėje išdėlioti juvelyriniai aukso dirbiniai: įvairiausių svorių grandinės, masyvios apyrankės, žiedai, segės...

Pirkėjų taip pat nelabai daug. Atmosfera aukso turguje dvelkia keistu nuoboduliu ir abejingumu. Atrodytų, kad nei pardavėjai nėra linkę parduoti, nei pirkėjai nusiteikę kažką vertinga įsigyti. Niekas aukso primygtinai nesiūlo, niekas

apie auksą neklausinėja. Net ir tada, kai aš, žinovo poza palinkęs prie stiklinės vitrinos, ištisas penkias minutes tariamai domiuosi kilograminiais auskarais, pardavėja taip ir nepasiteirauja, ar aš tikrai jų norėčiau.

Pasivalkioję po aukso turgų valandą kitą ir nieko vertinga nenupirkę, susėdame į taksi. Pavažiuojame kelis šimtus metrų, kad išliptume kitame, jau ne aukso, turguje.

Įtikintas, kad man būtina pas mielą senuką armėną nusipirkti gruziniškų prieskonių, „baracholkę" primenančiame turguje lieku vienas.

Neįtikėtinai greitai iš armėno gavęs po puskilogramį charčio, adžikos ir paslaptingos svoneki druskos, slampinėju tarp keistų lentgalių, skudurų, puodų, mėsos ir žarnų parduotuvėlių. Pajutęs troškulį, išgeriu stiklinaitę limonado, kurio gaunu iš metaliniame narvelyje prekiaujančios matronos. Kai sugrįžtu sutarton vieton, išgirstu nekoreguotiną popietės planą: dabar važiuosime pietauti į man žinomą restoraną Maidane.

Persų stiliaus (dekadentiškame) restorane įvyksta kažkas panašaus į mano išleistuves. Apie ketvirtą valandą pavakary atvykus ir šeštą vakaro nusprendus, kad turbūt neverta it benamiams blaškytis po Tbilisį ir ieškoti šaunesnės vietos, netrukus suvažiuoja ir Gruzijoje užgyventi draugai bei (vos) iš matymo pažįstami žmonės.

Kaip ir reikėjo tikėtis, iki vidurnakčio – ir juolab po jo – restorane esame vieninteliai svečiai. Žinoma, itin gerbtini, oficiantų globojami, lyg būtume atklydę iš Raudonosios knygos.

Apie antrą valandą nakties, kai išpampęs pilvas it švininis svarmuo gramzdina dugnan, blausiu žvilgsniu stebiu pusnuogės šokėjos bambą, bandau mintyse suskaičiuoti, kiek ir ko mes čia per dešimt valandų išgėrėme... Viešpatie, baisu ir pagalvoti!

Pirmadienis

Žinai ką, Kazbekėle, tada, kai mudu sėdėjome ant kalnelio, aš patyliukais nuėjau į pakalnę ir stebėjau mus. Tu buvai visa saulėje, o saulė Tavyje, mane Tu buvai labai nušvietus, ir didelis šešėlis krito ant manęs, beveik per visą kalną. Ir liūdna man pasidarė. Taigi aš pasileidau tada pakalnėn toli toli, o kai grįžau atgal, Tu švytėjai dar labiau, bet mano šešėlio jau nebebuvo.

Juodasis lagaminas supakuotas. Jame – knygos, šveicariškas peiliukas, skudurai bei kelionėje per du mėnesius nepanaudoti niekniekiai, guli ir keli buteliai gruziniško vyno. Yra ir konjako. Pakilnojęs iš akies nustatau, kad lagaminas neviršys leistino svorio – 20 kilogramų. Deja, prieš vidurnaktį geranoris man atveža dovaną, ypatingos pagarbos ženklą nuo „iš matymo pažįstamo" žmogaus. Negaliu nepriimti – 2 litrų aukščiausios kokybės čiačios, supiltos į plastmasinį kokakolos butelį.

„Juk tai nelegalu", – bandau apeliuoti į mane oro uostan lydėsiančių pilietinę sąžinę.

„Perpilsim į tuščius „Boržomio" butelius, atrodys kaip mineralinis. Jei muitinė Lietuvoj nepraleis, galėsi jiems palikti."

Drebančia ranka lieju į kriauklę iš paskutiniųjų burbuliuojantį „Boržomį", nesusivaldęs gurkšteliu, lyg atsisveikindamas...

Su mineraliniu „Boržomio" vandeniu mane sieja itin šilti ryšiai. Ne kartą ir ne dešimt lovoje naktį ar ryte Tbilisyje prabudęs siekiau „Boržomio" maktelti iš kakliuko, kad numalšinčiau mirtiną troškulį. Be to, Gruzijos papročių bei medicinos žinovų šimtu procentų patikintas, kad tai stebuklingas vaistas, neretai atsigulęs susipildavau litrą ir palaimingai užmigdavau ant – būtinai! – dešinio šono, atseit taip „valydamas" alkoholiu apnuodytas kepenis.

Oro uoste, į kurį su pasunkėjusiu lagaminu atkanku antrą valandą nakties, prie „Air Baltic" registracijos langelio jau stovi išsirikiavusi rusakalbių eilutė. Tai – „latviai".

Pasisveikinęs pakišu registruotojai dokumentus, statau lagaminą ant svarstyklių.

Jauna registratorė man šypsosi. Nepadoriai šypsosi...

O aš neatitraukiu akių nuo svarstyklių. Jos išdavikiškai rodo trijų kilogramų antsvorį.

Mažiausiai noriu susimokėti po keliasdešimt eurų už viršytą kilogramą ar atsegti, iškrauti lagaminą, kad gėdingai – visų „latvių" akivaizdoje – išsiskirčiau su čiačia įprasmintais „Boržomio" buteliais.

„Kaip jums sekasi rašyti knygą apie Gruziją?" – lyg perkūnas iš giedro dangaus nuskamba klausimas. „Kada ją baigsite?"

„Aš?" – nieko kvailiau nesugebu pasakyti.

„Mes matėme jus per televiziją. Labai patiko", – koketuoja su manimi žavi „Air Baltic" registratorė.

„Pabaigsiu tą knygą... – sakau. – Vilniuje baigsiu."

„Gaila, kad išskrendat. Na, gero Jums skrydžio..." – palinki grąžindama dokumentus ir, svarbiausia, net nedirstelėjusi svarstyklių pusėn. „Lauksim knygos", – gundomai šypsosi, kai aš ilgesingai lydžiu akimis ne ją, o savo tolstantį uosto tuneliais lagaminą...

Kunčius, Herkus
Ku-179
Trys mylimos: esė / Herkus Kunčius. – Vilnius:
Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2014. – 196 p.
ISBN 978-9986-39-823-3
„Trys mylimos" – kelionių esė apie Turkiją, Bulgariją ir Gruziją.
Po Stambulą rašytojas žvalgosi kultūrininko žvilgsniu, prisimindamas Orhano Pamuko, Josifo Brodskio ir Adomo Mickevičiaus refleksijas. Stambulo – miesto chameleono – istorija ir architektūra, skirtingų kultūrų atodangos veriasi tapybiškai ir įtaigiai.
Apie Bulgariją ir Gruziją pasakojama valiūkiškai, nes tai viešnagės pas draugus menininkus. Gyvo temperamento žmonės, jų kasdienybės nuotykiai įdomesni už teatrą. Visoje Herkaus Kunčiaus kūryboje žymu ironija ir autoironija, šaipymasis iš masinių stereotipų.
UDK 821.172-4

Herkus Kunčius
TRYS MYLIMOS

Redaktorius Justinas Kubilius
Dailininkė Deimantė Rybakovienė
Nuotraukos iš autoriaus asmeninio archyvo
Korektorė Virginija Savickienė
Maketavo Dalia Kavaliūnaitė

6,9 leidyb. apsk. l. 961-oji leidyklos knyga.
Tiražas 1000. Išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla,
K. Sirvydo 6, LT-01101 Vilnius.
www.rsleidykla.lt / info@rsleidykla.lt
Spausdino UAB „Petro ofsetas",
Račių g. 24, LT-03156 Vilnius.

© Alio Balbieriaus nuotr.

TRYS MYLIMOS – tai trys kelionės į būtąjį laiką. Ten – nesvarbu, kur šiandien bebūčiau ar ką beveikčiau – man visada norisi sugrįžti – prie Bosforo, į Kaukazą ar Balkanus.

Herkus Kunčius

9 789986 398233